

Nr 288.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utgifter å tilläggsstat 1 till riksstaten för budgetåret 1944/45; given Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Såsom i olika sammanhang framhållits ha de snabbt växlande förhållandena under nu pågående krig medfört, att det tidigare upprätthållna kravet på en sammanfattande behandling i anslutning till statsverkspropositionen av samtliga anslag på riksstaten icke kunnat i full utsträckning upprätthållas, utan riksstaten har efterhand måst kompletteras med nya anslag. Från de olika departementen ha i år liksom under de närmast föregående åren utsänts cirkulärskrivelser till de underställda myndigheterna vari dessa under rättats om att vederbörande föredragande statsråd endast i tvingande un-

dantagsfall hade för avsikt att förordna anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45. Syftet med den företagna åtgärden har varit att begränsa anslagskraven på tilläggsstat till utgifter avseende ändamål som vid tiden för behandlingen av nu gällande riksstat icke kunnat förutses men vilka det nu framstår såsom nödvändigt att tillgodose. Frågor om anslag för andra nya ändamål ha uppskjutits till behandling vid senare tidpunkt.

Genom särskilda beslut den 30 juni och den 15 juli 1944 har Kungl. Maj:t fastställt beredskapsstaten för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 samt allmän beredskapsstat I för nämnda budgetår att från och med den 1 respektive den 15 juli 1944 lända till efterrättelse såsom förskottsstat samt ställt de på staterna upptagna anslagen till vederbörande myndigheters förfogande. Därjämte har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juli 1944 fastställt allmän beredskapsstat II att lända till omedelbar efterrättelse såsom allmän förskottsstat II samt förklarat sig vilja på framställning av vederbörande myndigheter efter prövning i varje särskilt fall ställa de på denna stat uppförda anslagen till förfogande *dels* för närmare planläggning av de med anslagen avsedda anläggningsarbetena, *dels* om och i den mån försörjnings- eller arbetsmarknadsläget det medgäve, respektive om och i den mån arbetsmarknadsläget det påkallade, för utförande av ifrågavarande arbeten. Från allmän förskottsstat II ha i viss omfattning bestritts kostnader för ytterligare planläggning, och därutöver har Kungl. Maj:t i ett fåtal fall ställt anslagen till förfogande för de avsedda arbetenas utförande. I detta sammanhang synas endast sådana anvisningar från förskottsstaterna böra intäckas vilka äga definitiv karaktär därigenom att de helt tillgodosett anslagsändamålet. I sådana fall däremot där utgifterna äro av löpande karaktär eller eljest till sitt totalbelopp helt obestämda synes äskandet av täckningsanslag kunna anstå till dess bättre uppfattning vunnits om det totala medelsbehovet för ändamålet i fråga. Med utgångspunkt från dessa överväganden komma i detta sammanhang täckningsanslag icke att äskas för utgifter på allmän förskottsstat I, för försvarsberedskapskostnader från förskottsstaten för försvarsväsendet eller för planlägningskostnader från allmän förskottsstat II. Äskande av avskrivningsanslag synes jämväl böra anstå tills vidare.

De anslagsäskanden vilka i enlighet med det anförda ansetts böra föreläggas årets riksdag under dess höstsession böra sammanfattas på en tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Dessa anslagsäskanden ha tidigare anmälts för Kungl. Maj:t. Beträffande vissa anslagsäskanden har Kungl. Maj:t beslutat, att de skola i särskilda propositioner underställas riksdagens prövning. Övriga äskanden, vilka av vederbörande föredragande anmälts tidigare denna dag, böra i en sammanfattande proposition föreläggas riksdagen. En sammanställning omfattande *dels* sistnämnda anslagsäskanden, varom Kungl. Maj:t på hemställen av vederbörande föredragande enligt bifogda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (*bil. 1—15*) fattat beslut, *dels* ock de anslagsäskanden å tilläggsstat I, beträffande vilka Kungl. Maj:t beslutat avlåtande av särskilda propositioner, torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende (*bihang*).

Av sammanställningen framgår, att å tilläggsstaten äskas anslag om tillhoppa 64 miljoner kronor å driftbudgeten och 20 miljoner å kapitalbudgeten.

För försvarsväsendet äskas å driftbudgeten sammanlagt 16,3 miljoner kronor, varav huvudparten faller utom ramen för 1942 års försvarsbeslut. Omkring 5 miljoner kronor av anslagsbeloppet faller på komplettering av äldre anslag, merkostnader och automatiska utgiftsregleringar i övrigt. Ett anslag å 10,5 miljoner kronor äskas för vissa befästningsanläggningar av beredskapsnatur.

Driftbudgetsutgifterna för civila ändamål uppgå till sammanlagt 48 miljoner kronor, varav 33 miljoner kronor avse bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd samt 12 miljoner kronor betingas av en provisorisk förbättring av lönerna för vissa grupper statsanställda. Återstoden äskas huvudsakligen för reglering av merutgifter, anslagsöverskridanden och andra bundna utgifter.

Av anslagen på kapitalbudgeten avses huvudparten, 18,5 miljoner kronor, för civila utgifter. Beloppet omfattar till största delen bundna utgifter och merkostnader, därav 15,5 miljoner kronor för reglering av vissa krediter och 1,2 miljoner kronor för täckning av utgifter från allmän förskottsstat II. För tillbyggnad av statens bakteriologiska laboratorium äskas ett nytt anslag av 0,8 miljon kronor. Av investeringarna för militära ändamål, 1,4 miljoner kronor, avses ett belopp av 1,2 miljoner kronor för inredning av ett under byggnad varande skyddsrum.

Chefen för finansdepartementet hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (bil. 1—15) fattat beslut.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtats till riksdagen.

Ur protokollet:

Sören Lane.

Bilaga 1.

Egentliga statsutgifter.

Tredje huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

B. Sveriges representation i utlandet.

[1.] **8 a. Vissa hyres- och resekostnader för personalen vid beskickningar och konsulat, förslagsanslag.** För detta ändamål har å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisats ett förslagsanslag av 35 000 kronor. Av anslaget hava i främsta rummet bestritts evakueringskostnader för personalen vid beskickningen och generalkonsulatet i London samt beskickningen i Berlin. Under senare tid hava dylika utgifter uppkommit jämväl för personalen vid beskickningarna i Budapest, Bukarest, Helsingfors och Sofia. Under det nästförflutna budgetåret hava kostnaderna väsentligen överskridit det beräknade beloppet och hava uppgått till omkring 105 000 kronor.

Kostnader av ifrågavarande slag kunna jämväl under nu löpande budgetår beräknas uppgå till avsevärda belopp. I de ofrånkomliga kostnader, som sammanhånga med utlandsorganens totala eller partiella evakuering till andra platser än de ordinarie stationeringsorterna, ingå i första hand utgifter för hyra samt för personalens resor till och från evakueringsplatserna. I vissa fall har evakueringen tagit sådan omfattning, att det blivit oundgängligt att tillhandahålla fordon för regelbundna transporter från och till nämnda orter och att för dessa fordons skötsel anställa särskilda chaufförer. För underhållet av fordonen har måst i Sverige anskaffas materiel av olika slag,

som icke kunnat erhållas i vederbörande land. Utom nyssnämnda utgifter för förhyrning tillkomma kostnader för de förhyrda lokalernas uppvärmning och belysning, utrustning, materiel för luftskydd m. m. För beskickningens i Berlin vidkommande har erfordrats uppförande och utrustning av särskilda baracker m. m. Dessutom ingår däri avlöning åt viss extra personal, som måst anställas på evakueringsplatserna.

En noggrann uppskattning av de belopp, som under innevarande budgetår kunna komma att erfordras för täckande av dessa utgifter, är för närvarande icke möjlig. Med utgångspunkt från de nuvarande kostnaderna torde man kunna beräkna anslagsbehovet till omkring 100 000 kronor. För täckande därav torde å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår böra äskas ett förslagsanslag å nämnda belopp, och jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa hyres- och resekostnader för personalen vid beskickningar och konsulat* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 100 000.

[2.] **11. Lastkommittén i New York m. m., förslagsanslag.** Denna kommitté, som upprättades i maj 1940, utgör ett centralorgan för handläggning i Amerikas Förenta Stater av alla med den s. k. Göteborgstrafiken sammanhängande frågor. För bestridande av kostnaderna för kommittén har av riksdagen beviljats särskilda anslag, nämligen dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett förslagsanslag av 540 000 kronor, avseende tiden maj 1940—juni 1942, dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett förslagsanslag av 425 000 kronor, avseende tiden juli 1942—juni 1944. För kommitténs kostnader under löpande budgetår, vilka kunna beräknas uppgå till omkring 250 000 kronor, torde medel nu böra äskas av riksdagen å tilläggsstat till gällande riksstat. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lastkommittén i New York m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 250 000.

[3.] **12. Kontrollofficerare i den s. k. Göteborgs-trafiken, förslagsanslag.** Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisade riksdagen för detta ändamål ett förslagsanslag av 40 000 kronor. Detta avsåg att för tiden till och med juni 1942 täcka den del av kostnaderna för kontrollofficerarnas tjänstgöring, som borde bestridas av statsmedel. Enligt uppgörelse med utrikesdepartementet bestrides nämligen viss del av kostnaderna av de i Göteborgs-trafiken deltagande befraktarna. För täckande av den del av ifrågasvarande kostnader, som ankommer på utrikesdepartementet, torde, i vad av-

ser tiden intill innevarande budgetårs utgång, komma att erfordras ett belopp av omkring 30 000 kronor. Jag förordar, att medel nu äskas av riksdagen för ändamålet, och hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kontrollofficerare i den s. k. Göteborgs-trafiken* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 30 000.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Tord Hagen.

Bilaga 2.

Egentliga statsutgifter.**FJÄRDE HUVUDTITELN.**

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 20 oktober 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Med förmälan tillika att ärendena under punkterna 1—4 samt 6 och 7 vore av den natur, att närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför chefen för försvarsdepartementet därvid följande.

C. Försvarskrafterna.**ARMÉN.****Tygmateriel m. m.**

[1.] **37 a. Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m., reservationsanslag.** I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen 1944: 275 (s. 16—19) framlagda förslag anvisade riksdagen (skr. nr 370) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett reservationsanslag av 66 950 000 kronor till Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m. Av anslagsbeloppet avsågos 9 300 000 kronor för anskaffning av viss sprängmateriel.

I skrivelse den 12 september 1944 har *arméförvaltningens tyggavdelning* — under hänvisning till en skrivelsen bifogad promemoria, upprättad inom arméstaben — anfört, att utvecklingen med avseende på sprängämnesför-

sörjningen m. m. medfört, att det med sistnämnda belopp avsedda ändamålet icke kunde ernås utan ytterligare medelsanvisning. Av promemorian framgår, att förbättring av visst sprängämne samt övergång i viss omfattning till nytt sprängämne förorsakade merkostnader, uppskattade till 1 816 000 kronor, samt att anskaffning av viss materiel av ny typ i stället för den ursprungligen avsedda beräknades medföra en kostnadsökning av 500 000 kronor.

Tygavdelningen har hemställt, att 2 300 000 kronor måtte ställas till förfogande för fullföljande av sprängmaterielanskaffning.

T. f. chefen för försvarsstaben har i yttrande den 2 september 1944 tillstyrkt framställningen.

Krigsmaterielverket har enligt utlåtande den 10 oktober 1944 icke funnit anledning till erinran mot framställningen. Verket har dock framhållit, att stora svårigheter mötte att nu exakt beräkna kostnaderna för den föreslagna anskaffningen av materiel av ny typ.

*Departements-
chefen.*

Såsom av handlingarna i ärendet framgår ha erfarenheterna numera visat, att det sprängämne varmed man räknat i den till grund för medelsäskandet av 9 300 000 kronor liggande framställningen besitter egenskaper, som gör det mindre lämpligt för avsedda ändamål. Det har därför blivit nödvändigt att med utnyttjande av tillgängligt utgångsmaterial förbättra detta sprängämne samt att övergå till nya sprängämnen. Vidare har det visat sig nödvändigt, bland annat ur säkerhetssynpunkt, att nykonstruera materiel av viss typ. Då ifrågavarande sprängmaterielanskaffning fortfarande synes angelägen ur beredskapssynpunkt, finner jag mig böra tillstyrka, att medel anvisas för bestridande av de av rådande förhållanden föranledda merkostnaderna. Enligt vad jag under hand inhämtat äro vissa omständigheter i samband med användandet av det sprängämne som avsågs med den tidigare framställningen för närvarande föremål för undersökning genom statens sakrevisions försorg. Från revisionen har under hand meddelats, att ur revisionens synpunkter anledning till erinran mot den begärda medelsanvisningen icke föreligger.

De föreliggande kostnadsberäkningarna äro, såsom av handlingarna i ärendet framgår, icke exakta. Jag räknar emellertid med att anskaffningen skall kunna genomföras för en kostnad av sammanlagt högst 2 300 000 kronor. Av skäl som anförts vid framläggandet av propositionen 1944: 275 böra dessa medel icke inräknas i kostnadsramen för försvarets utbyggande under femårsperioden 1942/47.

I skrivelse 1944: 154 (p. 5:o) anmälde riksdagen, att riksdagen beträffande viss i propositionen 1944: 163 under punkten 5 omförd material funnit hinder icke möta för Kungl. Maj:t att för ändamålet taga i anspråk erforderliga medel av det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda anslaget till engångsutgifter. I detta sammanhang torde böra erinras, att på grund av föreliggande omständigheter det blivit erforderligt att företaga anskaffning av avsedd materiel i större omfattning än ursprungligen förutsatts, vilket förhållande torde böra för riksdagen anmälas.

Åberopande vad jag anført rörande merkostnader för sprängmaterielanskaffning får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m.*
å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett
reservationsanslag av kronor 2 300 000.

[2.] **38 a. Armén: Anskaffning av viss teknisk materiel, reservationsanslag.** I skrivelse den 12 september 1944 har *arméförvaltningen* gjort framställning om anvisande av ett belopp av 1 200 000 kronor för anskaffning av viss i skrivelsen närmare angiven teknisk materiel.

Överbefälhavaren, som tillstyrkt bifall till framställningen, har anført att, enär behovet vore föranlett av rådande krissituation och dess tillgodoseende nödvändiggjordes av rådande beredskap, ifrågavarande kostnader syntes böra bestridas från förskottsstat.

Krigsmaterielverket har likaledes tillstyrkt framställningen och har tillika hemställt om visst bemyndigande för arméförvaltningens tygavdelning.

Den materiel, om vilken här är fråga, har tidigare kunnat importeras från utlandet. Möjligheterna härför äro numera stängda, men tillverkning av motsvarande materiel synes kunna ske vid industriföretag inom landet. Av skäl, som framgå av handlingarna i ärendet, ställer sig emellertid den svenska tillverkningen avsevärt dyrare. Vid uppgörandet av femårsplanen för försvarsväsendet har en dylik extraordinär kostnadsökning icke kunnat tagas i beräkning, vartill kommer att den starka förslitningen under rådande beredskap av ifrågavarande materiel nödvändiggör kompletteringar.

*Departements-
chefen.*

Femårsplanens kostnadskalkyler uppgjordes på grundval av den prisnivå, som rådde den 1 juli 1941. Det förutsattes, att de merkostnader, som för-anledas av därutöver ökade priser, skulle bestridas genom särskild medels-anvisning till förstärkning av de anslag som i femårsplanen upptagits för materielanskaffning. Principiellt borde det anslagsbehov, varom här är fråga, tillgodoses i samband därmed. Emellertid är läget sådant att ett uppskov med materielanskaffningen till den tidpunkt då en sådan utgiftsreglering är möjlig att genomföra icke är av beredskapsskäl möjlig. Med hänsyn härtill och då medelsbehovet närmast är föranlett av rådande krissituation vill jag icke motsätta mig att särskilt anslag nu anvisas för ändamålet, till vilket anslag hänsyn får tagas vid den slutliga regleringen av vederbörligt anskaffningsanslag. Såsom av det sagda framgår böra kostnaderna icke belasta den för arméns del av 1942 års riksdag för femårsperioden 1942/47 angivna kostnadsramen.

Mot de föreliggande kostnadsberäkningarna synes i och för sig intet vara att erinra. Emellertid synas mig möjligheter föreligga att något begränsa den föreslagna materielanskaffningen genom anskaffning i första hand av de typer av ifrågavarande materiel, varav mest trängande behov föreligger. Med hänsyn härtill föreslår jag, att medelsanvisningen nedbringas till i avrundat tal 1 000 000 kronor.

Krigsmaterielverket har i sitt remissutlåtande anfört, att svårigheter måhända kunna visa sig föreligga att inom landet genomföra tillverkningen. Skulle så visa sig vara fallet men möjligheter yppa sig att genom import helt eller delvis från utlandet tillgodose det föreliggande materielbehovet lärer det få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva, att anslagsmedlen i skäligen utsträckning må tagas i anspråk för bestridande av de av importen föranledda kostnaderna. Krigsmaterielverket har i sitt yttrande även framhållit lämpligheten av att ifrågavarande anslagsmedel få tagas i anspråk jämväl för vissa ändringsarbeten å redan anskaffad materiel. I och för sig har jag intet att erinra mot att sådana ändringsarbeten komma till stånd men vill framhålla att kostnaderna, vilka enligt inhämtade uppgifter bliva förhållandevis små, böra bestridas från de anslagsmedel, som normalt stå till arméförvaltningens förfogande för sådant ändamål.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Anskaffning av viss teknisk materiel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1 000 000.

Fortifikatoriska anläggningar.

[3.] 45 a. *Armén: Vissa befästningsanläggningar, reservationsanslag.* Efter framställning av Kungl. Maj:t (prop. 1944: 163, s. 21 f.) har riksdagen (skr. 154, p. 6:o) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisat ett reservationsanslag av 14 335 000 kronor till förevarande ändamål. I skrivelse den 30 september 1944 har *överbefälhavaren* hemställt, att 11 530 000 kronor måtte ställas till förfogande för fortsatt utbyggande av befästningsanläggningar under vinterhalvåret 1944/45 enligt av *överbefälhavaren* utfärdade anvisningar.

Departements-
chefen.

Jag vill framhålla, att anledning fortfarande föreligger att vidmakthålla och utöka landets försvarsanstalter av ifrågavarande slag. Såsom av mig framhölls vid anmälan av motsvarande medelsäskande i propositionen 1944: 163 har förskottsstaten för försvarsväsendet tidigare tagits i anspråk för ändamål av denna art, och vid beräkning av innevarande budgetårs förskottsanslag till engångsutgifter har hänsyn tagits jämväl till dylika kostnader. Då tillfälle nu föreligger att underställa frågan riksdagens prövning, finner jag mig emellertid böra föreslå, att medel för ändamålet äskas å tilläggsstat.

I huvudsak har jag intet att erinra mot de föreliggande detaljförslagen. En minskning av medelsbehovet med 1 000 000 kronor, avseende utbyggande av skyddsrum vid vissa flygfält, synes mig emellertid böra ske. I vad mån befästningsanläggningarna skola komma till utförande måste vidare bliva beroende på arbetskraftsförhållandena, och jag förutsätter, att en ingående prövning i detta hänseende kommer att verkställas innan medlen av Kungl. Maj:t slutligt disponeras för avsett ändamål.

Under erinran att medelsbehovet är föranlett av de aktuella beredskapsförhållandena, varför kostnaderna ej böra medräknas inom den av 1942 års riksdag för försvaret angivna kostnadsramen för femårsperioden 1942/47, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Vissa befästningsanläggningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av..... kronor 10 530 000.

MARINEN.

Flytande materiel, artillerimateriel m. m.

[4.] 84. **Marinen: Modernisering av Sverigeskeppen m. m., reservationsanslag.** I 1936 års försvarsbeslut förutsattes en genomgripande modernisering av pansarskeppen av Sverige-typ. I enlighet härmed anvisades av riksdagen för budgetåren 1936/41 tillhoppa 10 985 000 kronor för ändamålet.

I särskild skrivelse den 26 augusti 1944, angående anslag för marinen för beredskapsändamål för budgetåret 1944/45 m. m., har *marinförvaltningen* anfört, att moderniseringsarbetena å pansarskeppen Drottning Victoria och Gustaf V planenligt avslutats utom beträffande vissa arbeten å sistnämnda fartyg, vilka måst anstå på grund av viss av krigsförhållandena föranledd leveransförsening. Å pansarskeppet Sverige hade ombyggnadsarbetena pågått vid krigsutbrottet år 1939 men måst avbrytas, enär fartyget måst skyndsamt klargöras för expedition. För slutförande av de planerade arbetena — vilka borde genomföras, då fartygen planenligt genomginge generalöversyn — beräknade marinförvaltningen sammanlagt 350 000 kronor erforderliga. Enär ämbetsverket disponerade allenast 150 000 kronor för ändamålet, erfordrades därutöver ytterligare 200 000 kronor. Marinförvaltningen hemställde alltså, att sistnämnda belopp måtte ställas till ämbetsverkets förfogande.

De av marinförvaltningen nu anmälda kostnaderna sammanhänka med att moderniseringsarbetena å pansarskeppen på grund av krigsförhållandena icke kunnat färdigställas vid beräknad tidpunkt, varför merkostnader uppstått dels för vissa provisoriska åtgärder å pansarskeppet Sverige och dels på grund av den sedan år 1939 inträdda allmänna prisstegringen. Med hänsyn till att moderniseringen av fartygen snarast möjligt bör komma till stånd, synas medel böra äskas av riksdagen å tilläggsstat. Enär jag icke funnit anledning till erinran mot marinförvaltningens kostnadsberäkning, får jag således, under framhållande av att anslaget icke är av natur att böra inräknas i försvarsbeslutets kostnadsram, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att till *Marinen: Modernisering av Sverigeskeppen m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200 000.

[5]. **85. Marinen: Fartygsbyggnader för kustartilleriet, reservationsanslag.** I skrivelse den 26 augusti 1944 angående anslag för marinen för beredskapsändamål för budgetåret 1944/45 m. m. anmälde *marinförvaltningen* behov av medel för inköp av transportbåt för Stockholms kustartilleriförsvaret. Marinförvaltningen hänvisade därvid till en skrivelse från chefen för Stockholms kustartilleriförsvaret, däri nämnde chef anförde i huvudsak följande.

I olika skrivelser till chefen för marinen hade chefen för Stockholms kustartilleriförsvaret anhållit, att vissa rekvirerade fartyg måtte inköpas och ställas till kustartilleriförsvarets förfogande. Särskilt föreläge behov av transportbåtar under fredsförhållanden. Före år 1939 hade kustartilleriförsvarets verksamhet varit förlagd till inre delen av Stockholms skärgård. Genom den utbyggnad, som nu ägt rum, hade området för Stockholms kustartilleriförsvarets verksamhet avsevärt ökat. Inom detta område komme i fred under vissa tider två eller tre kontingenter värnpliktiga att för utbildning vara förlagda till avlägsna platser. Enligt nu tänkta planer komme sålunda en luftvärnsartilleriskola att ligga på Askö, en signal- och minskola på olika ställen inom skärgården och sjöfrontsartilleriskola på antingen Hamnskär, Mellsten eller Landsort. För försörjning av dessa kontingenter stode till förfogande samma transportbåtar som före år 1939, utökade med en transportbåt. Detta vore icke tillräckligt, varför ytterligare minst en transportbåt måste anskaffas. — Av de transportbåtar, som för närvarande vore rekvirerade, syntes Tor II, tillhörande rederiaktiebolaget Stockholm-Wärmdö, vara den tjänligaste. Den hade vid intagningen åsatts ett besiktningvärde av 150 000 kronor, och rederiet hade erbjudit sig att sälja fartyget till detta värde minskat med de dagsersättningar, som utgått under åren 1942 och 1943, sammanlagt 47 625 kronor. Chefen för kustartilleriförsvaret hemställde, att marinförvaltningen måtte taga under övervägande inköp av ångfartyget Tor II och ställa detta till Stockholms kustartilleriförsvarets förfogande.

För egen del ansåge marinförvaltningen — under beaktande av att dagskostnaden uppginge till 60 kronor samt med hänsyn till att fartyget syntes vara nödvändigt såväl under nuvarande beredskapstid som under kommande fredstid — att det skulle vara ur ekonomisk synpunkt förmånligt för staten att inköpa fartyget.

Sedan besiktning och värdering av fartyget numera verkställts, har marinförvaltningen i skrivelse den 30 september 1944 gjort framställning i ämnet och därvid anförde i huvudsak följande.

Besiktningen hade givit vid handen, att fartyget, med hänsyn tagen till typ, ålder, slitage och underhåll, byggnadskostnad, kostnad för erforderligt iståndsättande samt andra på värderingen inverkan orsaker, i nuvarande skick kunde åsättas ett värde av 115 000 kronor. Kostnaderna för erforderligt iståndsättande ansåges komma att uppgå till omkring 25 000 kronor. För den händelse fartyget skulle återlämnas till rederiet, skulle kronan med säkerhet bli skyldig iståndsätta detsamma för ett belopp av omkring 16 000 kronor. Vid underhandlingar med fartygets ägare beträffande kreditering för erlagda hyresbelopp utöver den tidigare erbjudna krediteringen av 47 625 kronor, vilken räknats på en försäljningssumma av 150 000 kronor, hade rederiet förklarat sig villigt att medgiva avdrag även för hyresersättningarna från den 1 januari 1944 till den dag, då kronan genom eventuellt inköp övertogs av fartyget. Under förutsättning att inköp skedde per den 31 december 1944 komme utgivna dagsersättningar att uppgå till (47 625 +

21 900 ==) 69 525 kronor, varför marinförvaltningen således skulle hava att för fartygets förvärvande utgiva ytterligare (150 000—69 525 ==) 80 475 kronor. Då inköpet emellertid eventuellt kunde komma till stånd vid en tidigare tidpunkt, dock tidigast den 1 november detta år, syntes det marinförvaltningen säkrast att till sistnämnda summa lades hyresersättningar för två månader eller (60 × 60 ==) 3 600 kronor. Erforderliga medel skulle sålunda bli (80 475 + 3 600 + 25 000 ==) 109 075 kronor eller avrundat 110 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att till marinförvaltningens föfogande måtte för inköp av ångfartyget Tor II ställas ett belopp av högst 110 000 kronor.

Den efter återgång till fredsförhållanden i jämförelse med förhållandena före kriget utvidgade utbildningen inom kustartilleriet torde medföra behov av ökat transporttonnage, helst fartyg med större sjövärdighet och lämpade för gång vintertid. Detta behov får tillgodoses genom förhyrning i den mån lämpliga fartyg icke redan stå till föfogande. Marinförvaltningen har nu föreslagit, att för ändamålet skulle förvärvas ett närmast för Stockholms kustartilleriförsvar avsett fartyg. Fartygets ålder — omkring 30 år — är jämförelsevis hög men fartyget synes vara i gott skick och har ansetts väl lämpa sig för avsett ändamål. Fartyget är för närvarande under den förstärkta försvarsberedskapen ianspråktaget för militära ändamål. Då de dagsersättningar, som härför utgått och utgå till rederiet, få gå i avräkning på köpeskillingen såvitt avser tiden från den 1 januari 1942, finner jag förslaget ur ekonomisk synpunkt vara att förorda.

Departements-
chefen.

Enligt vad jag under hand inhämtat har rederibolaget såsom villkor för sitt erbjudande uppställt, att förvärv kommer till stånd före den 1 januari 1945. Medel för ändamålet torde därför böra nu äskas av riksdagen såsom tilläggsstatsanslag. Utöver kostnaderna för själva förvärvet har marinförvaltningen räknat med 25 000 kronor för fartygets iståndsättande. Sistnämnda kostnader, vilka enligt vad jag inhämtat hänföra sig till normalt underhåll, böra bestridas av underhållsmedel. Till den del köpeskillingen överstiger erlagda hyresbelopp torde erforderligt anslagsbelopp — i runt tal 80 500 kronor, därest inköpet sker per den 31 december 1944 — böra belasta den för försvarets utbyggande under femårsperioden beräknade kostnadsramen. Medlen torde lämpligen böra anvisas under anslagsrubriken fartygsbyggnader för kustartilleriet.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Fartygsbyggnader för kustartilleriet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 80 500.

[6.] 89. **Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, reservationsanslag.** Å riksstaten för innevarande budgetår finnes upptaget ett reservationsanslag av 7 345 000 kronor till Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel. Enligt den för anslaget fastställda staten (se stats-

liggaren för budgetåret 1944/45, s. 138) avses 1 800 000 kronor för viss torpedanskaffning. Motsvarande belopp för budgetåren 1942/43 och 1943/44 utgjorde 1 170 000 kronor respektive 5 250 000 kronor, varför under femårsperioden 1942/47 hittills anvisats tillhopa 8 220 000 kronor för torpedanskaffning. Enär i försvarsbeslutet, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, beräknades 11 000 000 kronor för ändamålet, skulle vid oförändrat prisläge 2 780 000 kronor återstå att anvisa. Utöver de belopp, som i enlighet med vad sålunda anförts anvisats för torpedanskaffning under anslaget till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, stå till marinförvaltningens förfogande medel för anskaffning av det s. k. utrustningsbehovet av torpeder för nya fartyg. Medel för detta ändamål inräknas nämligen regelmässigt i de för fartygens byggande anvisade anslagen.

Marinförvaltningen har i särskild skrivelse den 1 juli 1944, varöver *försvarets civilförvaltning* den 5 september 1944 avgivit utlåtande, anført i huvudsak följande.

Genom skrivelse till marinförvaltningen den 29 november 1941 hade centrala torpedverkstaden bestämt priser att gälla för torpeder fr. o. m. viss angiven leverans. Marinförvaltningen hade därefter vid ytterligare utlagda beställningar utgått från dessa priser. Emellertid hade försvarets fabriksstyrelse i skrivelse den 14 mars 1944 anført, att till följd av att såväl materialpriser som tillverkningsomkostnader sedan 1941 undergått en ständigt stegring det syntes styrelsen icke möjligt att vid fastställande av å-priser för ineliggande torpedleveranser, trots vidtagna rationaliseringsåtgärder, bibehålla de preliminärt angivna priserna, utan syntes en förhöjning av cirka 9—15 % vara ofrånkomlig.

Under återopande därav hade fabriksstyrelsen fastställt vissa i skrivelsen angivna nya å-priser, vilka dock skulle gälla med reservation för under tillverkningstiden inträffade ytterligare kostnadsökningar till följd av förhöjda arbetslöner, materialpriser, bränslekostnader etc.

Vidare hade fabriksstyrelsen anført, att beträffande å-priser på nybeställningar inom de närmaste två åren det icke syntes möjligt att för närvarande fastställa dessa men att de angivna priserna kunde tjäna såsom riktpriiser.

Marinförvaltningen hade med anledning därav beräknat storleken av den kostnadsökning, som komme att uppstå för under leverans varande torpeder, till sammanlagt 1 925 000 kronor. Kostnadsökningen fördelade sig med 818 000 kronor på torpeder, beställda för medel från anslag till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, och med 1 107 000 kronor för torpeder, avsedda att anskaffas av nybyggnadsanslag. För bestridande av sistnämnda kostnadsökning disponerade marinförvaltningen inom ramen för av Kungl. Maj:t medgiven totalkostnad för vissa angivna fartyg tillhopa 381 000 kronor. Av kostnadsökningen hänförde sig vidare 130 000 kronor till anskaffning av vissa för kryssare och större jagare beställda torpeder. Ämbetsverket kunde icke överblicka huruvida sistnämnda belopp skulle kunna täckas från medel inom ramen för av Kungl. Maj:t medgiven totalkostnad för ifrågavarande fartyg.

Det nuvarande medelsbehovet för täckande av merkostnaden för torpeder bekostade från nybyggnadsanslag belöpte sig med anledning härav till (1 107 000—381 000—130 000=) 596 000 kronor (gällande uteslutande fartyg, som icke ingå i 5-årsplanen) samt till 818 000 kronor för torpeder, bekostade av medel från anslag till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, eller till sammanlagt 1 414 000 kronor.

I anslutning därtill finge ämbetsverket vidare meddela, att beställningar av torpeder ännu icke utlagts för medel från anslag till nybyggnad av vissa angivna fartyg, representerande en sammanlagd kostnad av omkring 3 000 000 kronor. Med hänsyn till den förutnämnda merkostnaden, för vars täckande marinförvaltningen endast delvis disponerade medel, funne ämbetsverket sig böra inhämta Kungl. Maj:ts beslut om anvisande av medel därför, innan dessa beställningar kunde utläggas.

Marinförvaltningen har i enlighet med vad sålunda anförts hemställt *dels* om anvisande av 1 414 000 kronor till bestridande av förenämnda merkostnader, *dels ock* om bemyndigande att utan avvaktan å beslut om dessa merkostnaders täckande utlägga beställningar å visst antal torpeder.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 har marinförvaltningen därefter framlagt en fullständig plan för torpedanskaffningen under de närmaste budgetåren och i samband därmed hemställt om bemyndigande att utlägga beställningar av torpeder i enlighet med berörda plan.

Innan jag till behandling upptager frågan om anvisande av medel för täckande av vissa med torpedanskaffningen sammanhängande merkostnader, torde böra beröras frågan om torpedanskaffningens omfattning under nu löpande femårsperiod. Vid anmälan av 1944 års statsverksproposition (fjärde huvudtiteln, s. 194) anförde jag i denna fråga, att en inom marinförvaltningen påbörjad utredning syntes giva vid handen, att kostnaderna för torpedanskaffningen beräknades komma att överstiga det i försvarsbeslutet för ändamålet beräknade beloppet. Utan att taga ställning till utredningen, vilken icke ännu vore avslutad, utginge jag från att torpedtillverkningen under nuvarande beredskapsförhållanden komme att bedrivas i så snabb takt som omständigheterna medgäve och förutsatte att, om kostnaderna för innevarande budgetår därigenom komme att överstiga de under detta och andra anslag för ändamålet reserverade medlen, de överskjutande kostnaderna finge i mån av behov, därest riksdagen icke hade något att däremot erinra, bestridas av omhänderhavande medel för framdeles skeende avräkning å de anslagsmedel, som för de efterföljande budgetåren anvisades för samma ändamål. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran från riksdagens sida.

Marinförvaltningen har nu i sina anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 framlagt en fullständig plan för anskaffning av torpeder under de närmaste fyra åren. Kostnaderna för planens genomförande ha beräknats till icke mindre än 17 400 000 kronor utöver det belopp av 2 780 000 kronor, som enligt vad i det föregående anförts återstår att anvisa av det för torpedanskaffning i försvarsbeslutet upptagna beloppet av 11 000 000 kronor. Av kostnaderna för planens genomförande ha 7 550 000 kronor beräknats belöpa på tid efter innevarande femårsperiods slut. Enligt den framlagda planen skulle industriens kapacitet beträffande tillverkning av torpeder av nu gängse konstruktion helt utnyttjas, varjämte ett antal torpeder av ny konstruktion skulle anskaffas.

För egen del anser jag mig icke kunna för närvarande förorda fastställande av en plan för torpedanskaffning i den omfattning, som marinförvalt-

ningen föreslagit. Den tekniska utvecklingen på förevarande område går fort, och uteslutet är icke, att nya stridsmedel kunna konstrueras, som helt eller delvis kunna ersätta åtminstone vissa typer av nu förekommande torpeder. Med beaktande av dessa synpunkter anser jag mig kunna nu tillstyrka anskaffning av torpeder allenast till sådant antal, att de totala kostnaderna för torpedanskaffningen under nu löpande femårsperiod hållas inom ramen för de i försvarsbeslutet beräknade beloppen med tillägg för vad som erfordras för bestridande av kostnadsstegringar sedan den 1 juli 1941. Detta utesluter dock icke, att under ifrågakvarande femårsperiod ytterligare anslagsmedel kunna bliva erforderliga, därest anskaffning av torpeder anses böra äga rum i motsvarande takt jämväl efter avslutande av den torpedanskaffning, som jag här tillstyrkt. Till denna fråga torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Såsom närmare framgår av marinförvaltningens nu förebragta utredningar ha sedan den 1 juli 1941 inträtt avsevärda kostnadsstegringar å torpedtillverkningen. Dessa kostnadsstegringar äro väsentligen att hänföra till ändringar i det allmänna prisläget. Emellertid betingas de delvis jämväl av vissa särskilda med tillverknings- och materialsvårigheter sammanhängande förhållanden. Enär kostnadsstegringarna äro av den art, att de i allt fall icke kunnat förutses i försvarsbeslutets kostnadskalkyler, utgår jag från att medel för deras täckande skola bestridas utom försvarsbeslutets kostnadsram. Kostnadsökningarna ha — såsom av handlingarna i ärendet framgår — såvitt rör torpeder som avsetts skola anskaffas med anlitage av anslagen till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel för femårsperioden 1942/47, beräknats till i runt tal 4 263 000 kronor. Därutöver har marinförvaltningen anmält en kostnadsstegring om 596 000 kronor med avseende å torpeder att anskaffas med anlitage av fartygsbyggnadsanslag. Detta belopp hänför sig helt till fartygsbyggnader, för vilka medel anvisats före 1942 års försvarsbeslut. De av marinförvaltningen anmälda kostnadsökningarna med avseende å torpedanskaffningen — vilka föranlett att torpeder hittills kunnat beställas i mindre omfattning än som i försvarsbeslutet beräknats — uppgå således till sammanlagt 4 859 000 kronor. Enligt uppgift av marinförvaltningen erfordras den ännu ej anvisade delen av det i försvarsbeslutet för torpedanskaffning beräknade beloppet, 2 780 000 kronor, helt till slutlikvid för redan beställda torpeder. Däremot anser sig ämbetsverket för beställning av ytterligare torpeder kunna disponera ett belopp av 1 736 000 kronor av fartygsbyggnadsanslag, som redan ställts till ämbetsverkets disposition. För nya beställningar å torpeder under femårsperioden 1942/47 skulle alltså, därest förenämnda belopp till täckande av prisstegringar anvisas, kunna disponeras (4 859 000 + 1 736 000 =) 6 595 000 kronor.

Marinförvaltningen har föreslagit, att viss del av anskaffningen skulle avse torpeder av ny konstruktion. En förutsättning härför har emellertid angivits vara, att centrala torpedverkstaden tillbygges, och försvarets fabriksstyrelse har i särskild skrivelse den 18 augusti 1944 för detta ändamål äskat tillhoppa 655 000 kronor. Det synes böra undersökas, huruvida icke den nya

tillverkningen genom jämkning av tillverkningsprogrammet beträffande torpeder av äldre konstruktion skulle kunna äga rum utan ytterligare kapitalinvesteringar i torpedverkstaden. Det synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning härutinnan fatta beslut rörande utläggande av beställningar å torpeder inom ramen för nyssberörda belopp av 6 595 000 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att för slutförande av redan beslutad torpedanskaffning ävensom för genomförande av den torpedanskaffning, som här förutsatts, erfordras — utöver redan anvisade medel — *dels* 2 780 000 kronor, utgörande återstoden av vad som i försvarsbeslutet under anslaget till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel beräknats för torpedanskaffning, *dels* 4 263 000 kronor, motsvarande kostnadsstegringar å torpeder som anskaffas med anlitande av nämnda anslag, *dels* ock 596 000 kronor, utgörande kostnadsstegringar å torpeder, för vilka kostnaderna bestridas från fartygsbyggnadsanslag utom försvarsbeslutets kostnadsram.

Marinförvaltningen har uppgivit, att för innevarande budgetår erfordras sistnämnda belopp om 596 000 kronor ävensom 818 000 kronor av beloppet av 4 263 000 kronor. Mot anvisande av dessa medel å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår har jag intet att erinra. Enär beloppet om 818 000 kronor avser merkostnader å torpeder, som anskaffas med anlitande av anslaget till artilleri- och annan teknisk materiel, synes detsamma lämpligen böra anvisas under denna anslagsrubrik. Beloppet om 596 000 kronor torde däremot böra anvisas såsom särskilt anslag med beteckningen »Marinen: Merkostnader för viss torpedanskaffning». Härtill återkommer jag under nästa punkt. Anslagen, vilka uteslutande avse kostnadsstegringar, böra icke belasta försvarsbeslutets kostnadsram.

Till frågan om den medelsanvisning, som för följande budgetår förändras av vad i det föregående anförts, torde jag få återkomma framdeles.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 818 000.

[7.] 89 a. **Marinen: Merkostnader för viss torpedanskaffning, reservationsanslag.** Under åberopande av vad som anförts under nästföregående punkt får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Merkostnader för viss torpedanskaffning* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 596 000.

D. Vissa till försvaret hörande institutioner.

Sjökarteverket.

[8.] 3 a. Sjökarteverket: Täckning av utgifter för om- och nybyggnad av sjömättningsfartyg, *reservationsanslag*. Genom beslut den 22 september 1944 har Kungl. Maj:t ställt det å allmän förskottsstat II för budgetåret 1944/45 under driftbudgeten uppförda anslaget av 780 000 kronor till Sjökarteverket: Om- och nybyggnad av sjömättningsfartyg till förfogande för utförande vid örlogsvärvet i Karlskrona av ombyggnad av sjömättningsfartyget Svalan och nybyggnad av ett kustmättningsfartyg.

Departements-
chefen.

Täckning för de sålunda förskottsvis bestridda utgifterna torde i detta sammanhang böra äskas av riksdagen. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Sjökarteverket: Täckning av utgifter för om- och nybyggnad av sjömättningsfartyg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 780 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erland Kock.

Bilaga 3.

Egentliga statsutgifter.**Femte huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, och statsrådet Erlander anmäla härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, statsrådet Möller beträffande punkterna 1—4 samt statsrådet Erlander beträffande punkten 5.

Föredragandena yttra därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] **41 a. Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd, förslagsanslag.** I proposition denna dag framlägges på min hemställan förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd, avsedd att träda i kraft den 1 januari 1945. I propositionen föreslås, att den första utbetalningen av dylik förstärkning skall äga rum under innevarande budgetår. De totala kostnaderna för förstärkningen ha, såsom närmare framgår av propositionen, av socialvårdskommittén beräknats till 41 250 000 kronor, varav å statsverket skulle belöpa 33 000 000 kronor. Mot dessa beräkningar synes ingen erinran vara att göra. Vid bifall till propositionen torde därför för bestridande av statens ifrågavarande kostnader å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår böra anvisas ett särskilt anslag å sistnämnda belopp, förslagsvis benämnt Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 33 000 000.

C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

[2.] **7 a. Statens bakteriologiska laboratorium: Anskaffande av viss utrustning, reservationsanslag.** Under hänvisning till min i annat sammanhang gjorda hemställan om anvisande av anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 till vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Anskaffande av viss utrustning* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av .. kronor 110 000.

[3.] **Statens rättskemiska laboratorium: Avlöningar.** Med skrivelse den 4 augusti 1944 har medicinalstyrelsen överlämnat en framställning från *föreståndaren för statens rättskemiska laboratorium, professorn E. Wolff*, däri denne hemställt om anvisande av medel för anordnande vid laboratoriet av vissa undersökningar rörande blodfaktorn Rh (Rhesus).

Föreståndaren har i sin skrivelse åberopat en till honom riktad framställning den 17 juni 1944 från bland andra landets samtliga professorer i obstetrik och pediatrik. Dessa framhålla däri, att den nyligen upptäckta blodfaktorn Rh visat sig ha stor betydelse för vissa sjukdomstillstånd, dels i samband med upprepade blodtransfusioner och dels i samband med vissa nyföddhetsperiodens sjukdomar. Rh-bestämningar, som vore av stort värde och oundgängligen nödvändiga för klinikern, borde utföras under utnyttjande av ett blodgruppsserologiskt laboratoriums alla resurser, varför möjlighet saknades att på ett tillfredsställande sätt utföra sådana bestämningar å sjukhus. En central för dylika undersökningar, vid vilken klinikern snabbt och säkert kunde få dessa undersökningar utförda, borde därför med det snaraste inrättas vid statens rättskemiska laboratorium.

Föreståndaren anför i anslutning härtill, att Rh-faktorn hade en mycket stor betydelse vid de i berörda framställning omnämnda sjukdomstillstånden. Härtill komme att Rh-systemet även från rättsmedicinsk synpunkt — närmast för paternitetsbevisningen — vore av stort intresse. För statens rättskemiska laboratorium skulle det därför vara av stort värde, om en central för Rh-undersökningar kunde upprättas vid laboratoriet. Föreståndaren understryker härvid, att endast en till ett väl utrustat blodgruppsserologiskt laboratorium centraliserad, med klinikerna intimt samarbetande undersökningsverksamhet kunde garantera ett tillförlitligt resultat av de icke sällan ömtåliga undersökningarna.

Av föreståndarens skrivelse framgår, att undersökningar av blodfaktorn Rh verkställdes vid laboratoriet under den senaste tiden, i huvudsak såsom frivillig forskningsverksamhet. Föreståndaren framhåller, att det dock i längden ej skulle vara möjligt för laboratoriet med dess av andra uppgifter strängt upptagna personal att medhinna detta arbete, så mycket mindre som man

hade att räkna med en väsentlig ökning av de fall, för vilka Rh-centralen komme att anlitas, i den mån kännedomen om Rh-systemets betydelse bleve mera allmänt spridd och beaktad av landets och i första hand sjukhusens läkare.

I fråga om för Rh-centralen erforderlig personal anför föreståndaren, att vid centralen borde finnas tillgång till två personer, en kliniker för uppspårande av fall av förenämnda sjukdomar och anskaffande av erforderliga humana anti-Rh-sera samt en serolog för övervakande och ledande av arbetet å centralen. Två vid laboratoriet verksamma forskare skulle därigenom kunna beredas tillfälle att fortsätta sitt betydelsefulla arbete inom Rh-forskningen. Ifrågavarande befattningshavare, vilka borde benämnas kontrollanter, borde åtnjuta ett årligt arvode av 2 500 kronor vardera. Det löpande arbetet med Rh-bestämningar, även i faderskapsfall, och den erforderliga immenserumframställningen borde handhas av en heltidsanställd eller två halvtidsanställda extra assistenter med arvoden beräknade efter 600 kronor i månaden eller 7 200 kronor för år. Härutöver har föreståndaren beräknat ett årligt belopp av 300 kronor för övriga kostnader för undersökningarna, i första hand anskaffande av marsvin. Bruttokostnaderna för år skulle alltså enligt föreståndarens förslag uppgå till 12 500 kronor.

Föreståndaren har emellertid förutsatt, att undersökningen av insända blodprov skulle betalas enligt viss, av medicinalstyrelsen fastställd taxa. Föreståndaren beräknar intäkterna härför till lägst 2 500 kronor, i följd varav nettokostnaderna skulle uppgå till högst 10 000 kronor årligen.

Slutligen understryker föreståndaren vikten av skyndsamma åtgärder i syfte att ställa medel till förfogande för anordnande av en Rh-central vid laboratoriet.

Medicinalstyrelsen har för egen del anført, att styrelsen funne angeläget, att det betydelsefulla forskningsarbetet kring blodfaktorn Rh och på det samma fotade kliniska undersökningar och rättsmedicinska bedömanden utan uppskov tillförsäkrades nödigt ekonomiskt underlag. Styrelsen, som ansett kostnaderna för undersökningarna böra bestridas från laboratoriets anslag, har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva att den i laboratoriets avlöningsanslag upptagna posten till arvode, bestämt av Kungl. Maj:t, måtte få överskridas med 11 000 kronor samt den i laboratoriets omkostnadsstat under posten till övriga utgifter upptagna delposten till inköp och underhåll av apparater, förbrukningsartiklar m. m. med 300 kronor.

Statskontoret, som i utlåtande den 16 augusti 1944 förklarar sig icke kunna bedöma vare sig angelägenheten av eller i vilken omfattning centralens verksamhet bör bedrivas, har inskränkt sitt utlåtande till att avse en prövning av de föreslagna arvodenas storlek. Ämbetsverket har härvid ifrågasatt, huruvida icke det till 7 200 kronor beräknade assistentarvode borde bestämmas till 5 900 kronor eller samma belopp, som utginge till den vid statens bakteriologiska laboratorium anställde extra assistenten för verkställande av vissa diagnostiska undersökningar m. m. Nettokostnaderna för år skulle i så fall komma att uppgå till 8 700 kronor.

Departements-
chefen.

Den från skilda håll omvittrade stora betydelse, som undersökningarna rörande blodfaktorn Rh äga dels i samband med upprepade blodtransfusioner dels ock för diagnosen av vissa nyföddhetsperiodens sjukdomar (svår gulsot eller svår blodbrist), har övertygat mig om angelägenheten av att de vid statens rättskemiska laboratorium påbörjade undersökningarna på området få fortsätta. Dessa undersökningar ha hittills i huvudsak verkställts såsom frivillig forskningsverksamhet. Då man ej kan räkna med att de personer, som omhänderhaft undersökningarna, i fortsättningen skola ställa sig till förfogande utan ersättning, anser jag i likhet med medicinalstyrelsen, att medel böra ställas till förfogande för undersökningarnas fortsatta bedrivande. Med hänsyn till att medel för ändamålet icke tidigare anvisats, torde frågan härom böra underställas riksdagens prövning.

Kostnaderna för undersökningarna ha av föreståndaren beräknats till 12 500 kronor för år, varav 12 200 kronor för löner till personal samt 300 kronor för omkostnader. Härvid bör emellertid beaktas, att för undersökta blodprov avsetts utgå ersättning till laboratoriet enligt taxa, som skulle fastställas av medicinalstyrelsen. Då intäkterna härav beräknas uppgå till lägst 2 500 kronor, skulle nettoutgifterna stanna vid ett belopp av högst 10 000 kronor.

Mot de av föreståndaren beräknade arvodena till den för undersökningarna avsedda personalen har jag med beaktande av de kompetenskrav, som böra ställas på denna personal, intet att erinra. Arvodena torde böra utgå från och med den 1 november 1944 samt med hänsyn till undersökningarnas alltjämt försöksmässiga karaktär bestridas från den i laboratoriets avlöningsstat för innevarande budgetår upptagna posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Posten skulle härigenom komma att belastas med ett belopp av i runt tal 8 200 kronor. Riksdagens medgivande torde böra inhämtas att få överskrida posten med högst nämnda belopp. Övriga utgifter böra bestridas från laboratoriets omkostnadsanslag.

Till sist vill jag framhålla, att vid fastställande av taxa för undersökta prov bör undersökas, huruvida ej en större del av kostnaderna för undersökningarna än som av föreståndaren beräknats rimligen bör täckas genom inflytande avgifter. Inkomsterna härav böra redovisas på samma sätt som laboratoriets övriga inkomster.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att den i avlöningsstaten för statens rättskemiska laboratorium upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1944/45 överskridas med högst 8 200 kronor.

[4.] **Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård.** I årets statsverksproposition har under förevarande förslagsanslag beräknats ett belopp av 15 000 kronor till bidrag till specialutbildning av

barnsjuksköterskor. Beloppet är avsett såsom bidrag till centralskolan för specialutbildning av barnsjuksköterskor för anordnande av en kurs i social barnavård under budgetåret 1944/45. Enligt av Kungl. Maj:t den 15 juni 1944 fastställd stat för anslaget användning må disponeras 8 500 kronor till arvoden åt instruktionssköterska och lärare, 500 kronor till expenser och 6 000 kronor till stipendier. Stipendierna fördelas enligt föreskrifterna i kungörelsen i ämnet den 29 maj 1936 (nr 297).

Med skrivelse den 7 september 1944 har medicinalstyrelsen överlämnat en av *styrelsen för centralskolan för specialutbildning av barnsjuksköterskor* gjord framställning om anvisande av medel för anordnande av ytterligare en social barnavårdskurs under budgetåret 1944/45. Skolstyrelsen framhåller, att omkring hälften av de sökande till den kurs, som började i september 1944, icke kunnat antagas, samtidigt som behovet av specialutbildade barnsjuksköterskor stegrats genom tillkomsten av nya barnavdelningar vid lasaretten, pågående utvidgning av barnavårdscentralerna samt den kraftigt utbyggda skolhälsovården. Den planerade extra kursen vore företrädesvis avsedd för blivande skolsköterskor. Kostnaderna för kursen beräknades till 12 700 kronor, fördelade med 1 800 kronor till arvode åt kursledarinna, 4 400 kronor till arvode åt speciallärare, 500 kronor till expenser samt 6 000 kronor till stipendier. Kostnaden för speciallärare hade förut beräknats till 3 200 kronor. Den föreslagna höjningen berodde därpå, att skolöverläkaren begärt utökning av kursplanen med 20 föreläsningstimmar avseende skolhälsovård samt viss praktisk undervisning. Längden av denna kurs föreslages därför ökad från tre till fyra månader.

Medicinalstyrelsen erinrar om att styrelsen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår beträffande ifrågavarande anslagspunkt anfört, att det med anledning av den pågående utbyggnaden av såväl den förebyggande barnavården som barnsjukvården samt det av årets riksdag beslutade anordnandet av statlig skolhälsovård syntes styrelsen angeläget, att verksamheten vid ifrågavarande skola, som för närvarande bedreves med en årlig kurs i social barnavård (s. k. B-kurs), utvidgades att omfatta två sådana kurser årligen samt att kursernas längd borde utökas från tre till fyra månader. Efterfrågan på specialutbildade barnsjuksköterskor under det senaste året hade varit större än tillgången och syntes komma att ytterligare stegras. Styrelsen hade därför föreslagit, att två kurser i social barnavård borde anordnas under budgetåret 1945/46, vilket bland annat skulle medföra behov av en extra kursledarinna med ett arvode av 1 800 kronor.

Vad angår skolstyrelsens nu förevarande framställning har medicinalstyrelsen vitsordat behovet av att en extra kurs i social barnavård anordnas under våren 1945 samt hemställt, att den under förevarande anslag upptagna anslagsposten till bidrag till specialutbildning av barnsjuksköterskor måtte få överskridas med 12 700 kronor.

Med anledning av den av medicinalstyrelsen påtalade bristen på sjuk- *Departements-*
sköterskor med sådan specialutbildning, som anses önskvärd för tjänstgö- *chefen.*

ring inom den förebyggande barnvården, barnsjukvården samt skolhälsovården, anser jag det vara angeläget, att åtgärder snarast vidtagas för att bättre tillgodose behovet av sådana befattningshavare, särskilt som detta behov kan väntas komma att avsevärt öka genom den av årets riksdag beslutade utbyggnaden av skolhälsovården. Jag tillstyrker därför, att medel ställas till förfogande för anordnande av ytterligare en kurs i social barnavård under innevarande budgetår.

Mot den föreslagna utökningen av kursen från 3 till 4 månader har jag intet att erinra. Jämväl de för kursen beräknade kostnaderna, 12 700 kronor, synas mig kunna godtagas. Kostnaderna torde i likhet med utgifterna för den kurs, för vilken medel beräknats i statsverkspropositionen, böra bestridas från förslagsanslaget till Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård. Då riksdagen icke tidigare haft tillfälle att taga ställning till nu berörda utvidgning av ifrågavarande kursverksamhet, torde frågan härom böra i detta sammanhang underställas riksdagens prövning.

F. Civilförsvaret.

[5.] **2. Utbyggnad av telefon- och skyddsrumskapaciteten inom visst område.** Genom beslut den 30 juni 1944 ställde Kungl. Maj:t till statens utrymningskommissions förfogande för utbyggnad av telefon- och skyddsrumskapaciteten inom visst område i riket ett belopp av högst 100 000 kronor och anbefalldes statskontoret att från det å förskottsstaten för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 uppförda förskottsanslaget till förstärkning av den civila administrationen m. m. till kommissionen, på rekvisition i mån av behov, utbetala högst detta belopp.

För reglering av nämnda utgift torde å tilläggsstat I till riksstaten för löpande budgetår böra anvisas ett anslag av 100 000 kronor, lämpligen under rubriken Utbyggnad av telefon- och skyddsrumskapaciteten inom visst område.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av telefon- och skyddsrumskapaciteten inom visst område* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 100 000.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

H. Bergström.

Bilaga 4.

Egentliga statsutgifter.**Sjätte huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Domö, anmäler här-
efter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärende
angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret
1944/45 samt anför därvid följande.

B. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.**Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.**

[1.] **3 a. Utbyggnad av statens väginstituts provvägsmaskin, reservationsanslag.** I juni 1941 erbjödo kommitterade för Carl Smitts fond A statens väginstitut en donation på 250 000 kronor för utförande på väginstitutets område av en större provvägsmaskin med tillhörande byggnad m. m.

Genom beslut den 18 juli 1941 förklarade Kungl. Maj:t hinder från Kungl. Maj:ts sida icke möta för väginstitutet att mottaga donationen, varefter anläggningsarbetena påbörjades. Riksdagen har sedermera godkänt ett i 1943 års statsverksproposition framlagt förslag om viss ökning av väginstitutets personal- och omkostnadsstater för drift av anläggningen.

I skrivelse den 18 augusti 1944 har *direktionen för statens väginstitut* meddelat, att anläggningen sedan augusti 1943 varit i så gott som oavbruten drift. Maskinen vore i första hand avsedd att användas för forskning rörande vägbeläggningar, vilka i maskinen utsattes för trafik av bilhjul under förhållanden, som nära liknade verkligheten. Under år 1944 hade emellertid maskinen huvudsakligen blivit använd för undersökningar av bilringar av

olika slag. Väginstitutet utförde för närvarande undersökningar av det nya svenska bilgummit neopren för statens industrikommissions räkning. Två serier sådana undersökningar hade utförts, och erfarenheterna från provningarna tillgodogjordes av fabrikanterna för att förbättra kvaliteten. En tredje serie påginge för närvarande. — Andra liknande uppgifter förelåge, såsom att undersöka en förstärkning av bilgummit enligt ny metod på uppdrag av industrikommissionen samt att prova olika typer av ersättningsringar på uppdrag av statens uppfinnarnämnd.

Det hade ursprungligen varit avsett, att maskinen skulle utföras med sex armar och hjul. Genom den inträffade prisstegringen hade emellertid donationsmedlen icke räckt till mer än två armar med hjul. Maskinens kapacitet vore sålunda endast $\frac{1}{3}$ av den beräknade. Härtill komme vissa tekniska olägenheter av att driva maskinen med endast två armar. Särskilt vid provning av bilringar vore det till stor nackdel att endast två ringar kunde monteras. Vid sådan provning hade hittills tillgått så, att en neoprenring och en naturgummiring körts samtidigt för att erhålla jämförelse. Om fel uppstode på neoprenringen, vore det icke möjligt att avgöra, om felet berodde på ett tillfälligt fabriktionsfel hos just den ringen eller på fel i metoden för tillverkningen. För att få klarhet härutinnan måste provet upprepas, vilket medförde tidsförlust. Det vore därför ett önskemål, att provningen kunde utföras på en gång med flera hjul, varvid sålunda kontrollprov samtidigt erhöles. Därigenom bleve det också möjligt att samtidigt prova olika typer av ringar under exakt samma förhållanden.

Enär provningsmöjligheterna genom avsaknaden av ytterligare fyra armar vore begränsade, hade väginstitutet icke kunnat utföra alla de uppdrag, som inkommit. Bland annat hade uppdragen från statens uppfinnarnämnd fått anstå, vilket för nämnden varit olägligt.

Direktionen meddelar i sin skrivelse vidare, att direktionen — sedan det blivit klart, att maskinen skulle få stor användning och att behovet av ytterligare fyra armar vore trängande — gjort framställningar om medel till denna utbyggnad. I första hand hade direktionen vänt sig till *kommitterade för Carl Smitts fond*, som emellertid meddelat, att fonden tyvärr icke hade möjlighet att anslå ytterligare medel. Direktionen hade därefter gjort en förfrågan hos *statens tekniska forskningsråd* om möjligheterna att genom forskningsrådet erhålla anslag till ytterligare fyra armar med hjul. Rådet hade ansett det vara ur flera synpunkter angeläget, att den föreslagna kompletteringen av provvägsmaskinen komme till stånd, men hade varit av den uppfattningen, att de för tekniskt-vetenskaplig forskning anslagna medlen icke i första hand vore avsedda för ändamål av ifrågavarande art. *Statens industrikommission* hade uttalat, att det vore önskvärt, om till provvägsmaskinen kunde anskaffas ytterligare fyra armar, och att industrikommissionen ville tillstyrka att statsbidrag lämnades till ändamålet. Liknande uttalande hade gjorts av *statens uppfinnarnämnd*.

Enligt verkställda beräkningar skulle kostnaden för utbyggnad av maskinen med ytterligare fyra armar uppgå till 60 000 kronor. I detta belopp inginge

jämväl utbyggnad av befintligt kylmaskineri till dubbel kapacitet, vilken utbyggnad vore nödvändig med hänsyn till den ökade värmealstringen vid ökat antal hjul.

Under återopande av det anförda har direktionen för statens väginstitut anhållit om anvisande av anslag med 60 000 kronor till utbyggnad av institutets provvägsmaskin. Direktionen har tillika hemställt, att anslaget måtte beviljas av nu tillgängliga medel för beredskapsåtgärder, då det till följd av krisläget vore angeläget att utbyggnaden skedde snarast möjligt.

De undersökningar rörande bilringar och vägbeläggningar, som för närvarande pågå vid statens väginstitut, äro av stor vikt för lösandet av transportproblemen under den återstående delen av kriget och den närmaste efterkrigstiden. Även i framtiden kunna dessa och liknande undersökningar få betydelse för ett effektivt utnyttjande av väganlagen. För att undersökningarna — som möjliggjorts genom de donationsmedel, vilka från Carl Smitts fond ställts till förfogande för anläggning av väginstitutets provvägsmaskin — skola kunna bedrivas med önskvärd skyndsamhet är emellertid en utbyggnad av maskinen till full kapacitet nödvändig. Jag har intet att erinra mot att kostnaderna härför, 60 000 kronor, under förhanden varande omständigheter bestridas med statsmedel. Med hänsyn till angelägenheten av att utvidgningsarbetena igångsättas snarast möjligt torde erforderliga medel böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Enär provvägsmaskinen och den byggnad, vari den är inrymd, ännu icke äro invärderade å statens allmänna fastighetsfond, torde anslaget böra anvisas å driftbudgeten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av statens väginstituts provvägsmaskin* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 60,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

A. C. F. v. *Krusenstierna*.

Bilaga 5.

Egentliga statsutgifter.

Sjunde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härafter under finansdepartementet hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.

[1.] **Statens organisationsnämnd.** Under rubriken statens organisationsnämnd äro i gällande riksstat upptagna två förslagsanslag, nämligen ett å 253 600 kronor till avlöningar och ett å 85 300 kronor till omkostnader. Kungl. Maj:t har den 15 juni 1944 fastställt avlönings- och omkostnadsstater för statens organisationsnämnd för budgetåret 1944/45 (statsliggaren s. 390 o. 391).

I avlöningsstaten ingår en anslagspost å 175 800 kronor till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och i omkostnadsstaten en post å 75 000 kronor till reseersättningar. Båda dessa anslagsposter äro med hänsyn till ovissheten om omfattningen av nämndens arbetsbörda under innevarande budgetår upptagna förslagsvis. Vid staternas fastställande har Kungl. Maj:t emellertid föreskrivit, att posterna icke finge utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.

Övervägande delen av ifrågavarande anslagsbelopp är avsedd för avlöningar respektive reseersättningar till hos nämnden anställda experter. I sin framställning om medelsanvisning för budgetåret 1944/45 hade nämnden sålunda räknat med 150 000 kronor för avlöningar och 50 000 kronor för

reseersättningar till experter. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 15 juni 1944 har nämnden bemyndigats att anställa högst 11 experter.

Till de mest omfattande arbetsuppgifterna för organisationsnämnden höra organisationsundersökningar inom försvarsväsendet. Dessa undersökningar ha organiserats enligt föreskrifter, som meddelats genom Kungl. Maj:ts beslut den 4 februari 1944. För ändamålet har inom försvaret bildats ett särskilt utredningsorgan, försvarets centrala organisationskommitté, vilket är underställt organisationsnämnden. I överensstämmelse med de principer, som tillämpas vid organisationsundersökningar inom andra statliga förvaltningsområden, har organisationsnämnden att tillhandahålla försvarets centrala organisationskommitté erforderlig civil expertis. Sex av nämnden anställda experter ha därför ställts till förfogande att leda undersökningarna envar inom sitt verksamhetsområde. Undersökningarna omfatta för närvarande dels de lägre truppförbanden, varvid början gjorts med III. militärområdet, dels flottans örlogsstationer och marinrättningar, delar av kustartilleriet m. m.

I skrivelse den 10 oktober 1944 har *statens organisationsnämnd* gjort framställning om ytterligare medelsanvisning till förstärkning av personalen vid organisationsundersökningarna inom försvarsväsendet. Av skrivelsen framgår bland annat följande.

Den omfattning, i vilken det visat sig påkallat att bedriva undersökningarna, hade medfört, att behovet av civil arbetskraft icke kunnat fyllas genom den personal, som organisationsnämnden med tillgängliga anslagsmedel kunnat ställa till förfogande. Det ytterligare behovet hade man dittills sökt tillgodose genom att värnpliktiga med ingenjörs- eller handelsutbildning avdelats till biträden åt organisationsnämndens experter. Denna anordning innebure emellertid ett provisorium som vore icke blott oekonomiskt utan även ur andra synpunkter mindre ändamålsenligt och som därför snarast borde ersättas med andra personaldispositioner. Nämnden har beräknat, att 12 biträdande experter skulle behöva anställas för att utfylla behovet av civil arbetskraft vid organisationsundersökningarna, därav 8 för armén och 4 för marinen. De årliga kostnaderna härför har nämnden beräknat till 156 000 kronor, varav 50 000 kronor till reseersättningar och återstoden till avlöningar. Nämnden har hemställt, att för innevarande budgetår ett belopp av 78 000 kronor måtte ställas till nämndens förfogande för anställande av ifrågavarande civila biträdespersonal, varvid cirka 25 000 kronor beräknats åtgå till reseersättningar och återstoden till avlöningskostnader.

*Departements-
chefen.*

Enligt vad i ärendet blivit upplyst ha uppgifterna för organisationsundersökningarna inom försvarsväsendet visat sig vara av sådan omfattning och betydelse, att undersökningsarbetet ansetts böra från början bedrivas på en bredare bas än man räknat med vid bedömandet av anslagsbehovet för innevarande budgetår. Undersökningarna bedrivs sålunda inom flera områden samtidigt genom olika sektioner, som ledas av organisationsnämndens experter. För att denna högre kvalificerade arbetskraft rätt skall kunna utnyttjas erfordras tillgång till biträdande personal med viss teknisk eller ekonomisk utbildning. Det nuvarande provisoriet med anlåtande av värnpliktiga tekniker eller ekonomer för dylikt ändamål bör uppenbarligen ersättas med en ändamålsenligare anordning, för att arbetet skall kunna bedrivas med önskvärd planmäs-

sighet och intensitet. Jag är således för egen del beredd förorda, att ytterligare medel ställas till organisationsnämndens förfogande för anställande av civil personal. Mot nämndens beräkning av det ytterligare medelsbehovet för innevarande budgetår, 53 000 kronor till avlöningar och 25 000 kronor till omkostnader, har jag icke något att erinra. Vid bifall till nämndens framställning erfordras Kungl. Maj:ts medgivande att överskrida de anslagsposter, varifrån kostnader av hithörande slag skola bestridas. Såsom jag i det föregående framhållit ha dessa poster med hänsyn till ovissheten om nämndens arbetsbörda upptagits förslagsvis. Ett överskridande av den storlek, varom nu är fråga, synes dock icke böra medgivas utan att riksdagen lämnats tillfälle att taga ställning till frågan. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, torde förslag angående bemyndigande för organisationsnämnden att för ifrågavarande ändamål överskrida vederbörliga anslagsposter med erforderligt belopp framdeles få föreläggas Kungl. Maj:t.

Ur protokollet:

Sören Lane.

Bilaga 6.

Egentliga statsutgifter.**Åttonde huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

I. Folkundervisningen.

[1.] **16 a. Folkskolor m. m.: Resekostnadsersättningar åt skolläkare vid folk- och småskolor, förslagsanslag.** I skrivelse den 9 oktober 1943 framlade skolöverstyrelsen utredning och förslag rörande skolhygienisk verksamhet i folkskolorna. På grundval härav framlades proposition (nr 193) i ämnet för 1944 års riksdag.

Skolläkargöromålen skulle enligt vad i propositionen förordades för landsbygdens och de mindre städernas vidkommande i allmänhet ankomma på vederbörande tjänsteläkare, d. v. s. i första hand provinsiälläkarna. Skoldistriktet skulle dock vara oförhindrade att anlita även andra läkare såsom skolläkare. I fråga om kostnaderna för skolläkarnas resor föreslogs i propositionen, att statsbidrag ej skulle utgå för resor, företagna enbart inom stad, köping eller municipalsamhälle. Beträffande övriga resekostnader förordades, att statsbidrag skulle utgå till bestridande av dessa kostnader med 90 procent inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, med 70 procent inom Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län samt med 50 procent inom övriga län.

Riksdagen (skrivelsen nr 319) anförde beträffande frågan om bestridande av kostnaderna för skolläkarnas resor bland annat följande.

Såsom motivering för den föreslagna differentieringen anför departementschefen önskemålet att utjämna resekostnaderna mellan å ena sidan de glesare befolkade och i allmänhet mera skattetyngda kommunerna i norra Sverige och å andra sidan de mera tätbebyggda södra delarna av riket. Riksdagen erkänner riktigheten av den princip, som legat till grund för nämnda förslag, nämligen att vissa lättnader böra beredas avsides liggande, glest befolkade kommuner. I motionen I:293 riktas dock vissa vägande erinringar mot det sätt, varpå denna i och för sig riktiga princip kommit till uttryck. Riksdagen delar de i motionen anförda betänkligheterna och skulle funnit det önskvärt, om ett mera rättvist och mindre schablonmässigt statsbidragssystem hade utformats. De av departementschefen förordade statsbidragsreglerna torde även komma att i praktiken visa sig svårbemästrade, en anmärkning, som även torde kunna riktas mot de i motionen förordade bidragsgrunderna. Sålunda torde det komma att stöta på betydande svårigheter att vid bifall till departementschefens förslag rättvist fördela resekostnaderna i de särskilda fallen mellan skilda skoldistrikt då, såsom regelmässigt torde inträffa på landsbygden med dess ofta mycket små kommuner, skolläkaren på en och samma resa besökt flera skoldistrikt. Dessa svårigheter hade måhända kunnat bemästras, därest landstingen ålagts att förskottera reseersättningarna. Riksdagen delar emellertid departementschefens principiella betänkligheter mot att lägga denna börda på landstingen, som icke komma att bli huvudmän för skolhälsovården. Med hänsyn till de invändningar av olika slag, som sålunda kunna riktas mot det av departementschefen förordade statsbidragssystemet, har riksdagen ansett vissa skäl tala för att staten påtager sig hela kostnaden för skolläkarnas resor. Några tyngre vägande skäl av statsfinansiell natur torde icke kunna anföras häremot, när de sammanlagda årliga resekostnaderna beräknats till 126 000 kronor och departementschefen uppskattat statsbidragskostnaderna till 90 000 kronor per år. Merkostnaderna kunna alltså beräknas komma att stanna vid 36 000 kronor för år. Riksdagen, som trots det anförda icke ansett sig böra avslå departementschefens förslag, får dock med hänsyn till de olägenheter, som riksdagen funnit vara förknippade med det av departementschefen förordade statsbidragssystemet, bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter den ytterligare utredning, som må anses erforderlig, utfärda bestämmelser rörande bestridandet av skolläkarnas resekostnader av innebörd, att staten kommer att helt svara för dessa kostnader.

Under erinran om det av riksdagen sålunda lämnade bemyndigandet anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 15 juli 1944 skolöverstyrelsen att inkomma med utredning och förslag i ämnet. I den samma dag utfärdade kungörelsen (nr 585) med bestämmelser angående den statsunderstödda hälsovården vid folk- och småskolor samt högre folkskolor intogs, såvitt avser frågan om kostnaderna för skolläkarnas resor, endast ett stadgande av innehåll, att beträffande bidrag av statsmedel till rese- och traktamentsersättning åt skolläkare vid folk- och småskolor för resor i tjänsten skulle gälla vad därom särskilt kunde varda stadgat.

Skolöverstyrelsen har nu med anledning av Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut — under framhållande av att anslag måste anvisas redan för innevarande budgetår, om staten skall helt svara för kostnaderna för vid folk- och

småskolor anställda skolläkares resor i tjänsten — hemställt om anvisande för budgetåret 1944/45 av ett förslagsanslag av 50 000 kronor till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande skolläkares resor. Överstyrelsen har därvid beträffande anslagsberäkningen anfört bland annat följande.

Det låter sig icke göra att nu med någon större grad av exakthet beräkna, huru stor del av skoldistriktet, som under budgetåret 1944/45 kunna antagas bli i stånd att ordna den skolhygieniska verksamheten efter de nya linjerna. Man torde emellertid våga antaga, att omkring 60 procent av den avsedda verksamheten kan komma i gång under detta budgetår.

Emellertid innebär detta icke, att kostnaderna för läkarnas resor under budgetåret 1944/45 komma att uppgå till 60 procent av de till 126 000 kronor beräknade kostnaderna därför vid fullt utvuxen skolhygienisk verksamhet, dels emedan resor medförande särskilda kostnader för statsverket icke äga rum inom städer, köpingar eller municipalsamhällen, där i särskilt stor utsträckning redan under innevarande budgetår skolhälsovården torde komma att ordnas enligt den nya organisationen, dels ock därför att kostnader för resor företagna i slutet av budgetåret icke komma att belasta budgeten detta år. Man torde kunna antaga, att kostnaderna för läkarnas resor under budgetåret 1944/45 skola uppgå till omkring 40 procent av kostnaderna vid fullt utvuxen skolhygienisk verksamhet eller 50 400 kronor.

Statskontoret har lämnat skolöverstyrelsens anslagsberäkning utan erinran. *Riksräkenskapsverket* har anfört följande.

Skolöverstyrelsen har vid beräkningen av kostnaderna för skolläkarnas resor inom folkskoleväsendet utgått från de ersättningsgrunder, som gälla beträffande läkares resor för hembesök hos spädbarn i samband med den förebyggande mödra- och barnvården. Enligt dessa grunder utgår icke trakamentsersättning. (Jfr medicinalstyrelsens anvisningar den 20 oktober 1943, nr 114). Vidare utgår resekostnadsersättning endast därest läkaren ej i annan ordning är berättigad till gottgörelse av allmänna medel för resan samt endast då resan sker till och från mottagning utom vederbörande läkares stationeringsort och enligt av medicinalstyrelsen godkänd plan.

Med utgångspunkt från att ersättningen skall beräknas efter angivna grunder har skolöverstyrelsen beräknat medelsbehovet för ifrågavarande skolläkares resekostnader vid fullt utbyggd verksamhet till 126 000 kronor samt för det första verksamhetsåret, budgetåret 1944/45, till 40 procent av nämnda belopp eller till i runt tal 50 000 kronor.

Riksräkenskapsverket anser sig kunna förorda, att angivna ersättningsgrunder tillämpas beträffande nu ifrågavarande reseersättningar. Att trakamentsersättning för dylika resor icke skall utgå, finner riksräkenskapsverket riktigt med hänsyn dels till att för uppdraget såsom skolläkare utgår särskilt arvode, dels ock till att skolläkaren — i regel en provinsialläkare — ofta kan företaga sina resor i samband med andra förrättningar, för vilka ersättning av allmänna medel utgår i annan ordning. I detta sammanhang må framhållas, att föredragande departementschefen i propositionen nr 193 (s. 46) till 1944 års riksdag angående rationalisering och utbyggnad av skolhälsovården m. m. understrukit vikten av att skolläkarnas resor läggas efter en plan, som uppgjorts av skolläkaren i samråd med skolstyrelsen, varvid i besparingssyfte reseprogrammet bör läggas upp så, att resorna för skolhälsovården i största möjliga utsträckning kombineras med andra resor i tjänsten.

I övrigt bör allmänna resereglementets bestämmelser lända till efter rättelse, varvid resekostnadsersättningen bör utgå efter reseklass II.

Vad nu sagts synes böra komma till uttryck i de bestämmelser, som skola utfärdas angående resekostnadsersättning åt skolläkare. Dessa bestämmelser synas även böra innehålla anvisningar om sättet för utbetalning av resekostnadsersättningarna. Framhållas må, att här ej är fråga om statsbidrag till skoldistriktens kostnader utan om ersättningar, som helt skola stanna å statsverket och därför böra utbetalas direkt till vederbörande förrättningsmän. Riksräkenskapsverket vill därför föreslå, att länsstyrelserna bemyndigas att efter vederbörlig granskning av reseräkningarna utbetala godkända ersättningar direkt till skolläkarna.

Vidkommande anslagsberäkningen för budgetåret 1944/45 är det, såsom skolöverstyrelsen framhållit, icke möjligt att nu med någon högre grad av noggrannhet beräkna, i vilken omfattning verksamheten kommer att bedrivas under nämnda budgetår. I avsaknad av säkrare underlag synes skolöverstyrelsens anslagsberäkning kunna godtagas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksräkenskapsverket förorda, att å tilläggsstat för budgetåret 1944/45 anvisas ett förslagsanslag av 50 000 kronor till resekostnadsersättningar åt skolläkare vid folk- och småskolor samt att bestämmelser i ämnet utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksräkenskapsverket angivit.

Departements-
chefen.

Då riksdagen i princip uttalat sig för att staten påtager sig hela kostnaden för vid folk- och småskolor anställda skolläkares resor i tjänsten, anser jag mig böra förorda, att bestämmelser i ämnet utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med vad av riksräkenskapsverket angivits. Detta förutsätter emellertid, såsom i ärendet framhållits, att medel för ändamålet anvisas redan för innevarande budgetår. Då jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens anslagsberäkning, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Folkskolor m. m.: Resekostnadsersättningar åt skolläkare vid folk- och småskolor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 50 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Gösta Malmberg.

Bilaga 7.

Egentliga statsutgifter.**Tionde huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ohlin, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen under handelsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

D. Sjöfart och handel.

[1.] **19 a. Försöksverksamhet beträffande avmagnetisering av fartyg, reservationsanslag.** Till driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer är å riksstaten för budgetåret 1944/45 under tionde huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 320 000 kronor.

I skrivelse den 28 augusti 1944 har *marinförvaltningen* hemställt om bemyndigande för ämbetsverket att för försöksverksamhet beträffande avmagnetisering av fartyg för budgetåret 1944/45 disponera högst 50 000 kronor samt till stöd härför anfört i huvudsak följande.

Vid sidan av den ordinarie verksamheten vid avmagnetiseringsstationerna bör bedrivas experiment- och forskningsarbete i avsikt att utprova sådana effektivare skyddsanordningar mot magnetminor, som betingas därav att minornas känslighet ökas. I mindre utsträckning har experimentarbete kunnat bedrivas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Det är emellertid nödvändigt, att personal kan disponeras enbart för sådana arbeten samt att erforderlig materiel för experimentarbetenas utförande kan anskaffas. Detta har hittills icke varit möjligt, enär äskade medel för bestridande av drift-

kostnaderna för avmagnetiseringsstationerna endast avsett den ordinarie driften.

Kostnaderna för försöksverksamheten, som avses bedrivas dels såsom modellförsök och dels i full skala vid avmagnetiseringsstationerna, hava av ämbetsverket beräknats till 50 000 kronor.

Kommerskollegium har den 10 oktober 1944 efter remiss yttrat sig över marinförvaltningens framställning och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad marinförvaltningen i ärendet anfört förordar jag, att medel ställas till förfogande för bedrivande av ifrågavarande försöksverksamhet. Mot ämbetsverkets kostnadsberäkning har jag intet att erinra. För ändamålet erforderligt anslag, som torde böra erhålla reservationsanslags natur, lärer böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försöksverksamhet beträffande avmagnetisering av fartyg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50 000.

[2.] **21 a. Anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg, reservationsanslag.** I brev den 10 december 1943 till marinförvaltningen har Kungl. Maj:t bemyndigat ämbetsverket att, med anlitande av det av 1943 års riksdag (r. skr. nr 345) för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget å 850 000 kronor till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg, efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen låta uppföra ej mindre vid Nya Varvet i Göteborg en avmagnetiseringsstation än även två till anläggningen hörande magnetiska mätstationer, avsedda att förläggas den ena strax utanför Lilla Billingen och den andra vid Gäveskär längre västerut i farleden till Göteborg, allt i huvudsaklig överensstämmelse med ett av marinförvaltningen i skrivelse den 14 oktober 1943 framlagt förslag.

I skrivelse den 4 september 1944 har *marinförvaltningen*, jämte det ämbetsverket anmält att anslaget nämnda dag syntes vara förbrukat samt att ytterligare medel till ett beräknat belopp av 250 000 kronor erfordrades för arbetenas slutförande, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels bemyndiga ämbetsverket att förskottsvis täcka ifrågavarande ytterligare utgifter dels ock vidtaga åtgärd för anvisande av ett anslag till nämnda belopp å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår. Ämbetsverket har i fråga härom vidare anfört, bland annat, följande.

I skrivelse den 14 oktober 1943 framlade marinförvaltningen förslag till plan för stationens utförande och hemställde om dispositionsbeslut i fråga

om de av riksdagen anvisade medlen. I denna skrivelse anmälde marinförvaltningen, att ämbetsverket avsåge anlita Göteborgs hamnstyrelse för de väg- och vattenbyggnadstekniska arbetena och att dessa avsåges komma till utförande på bok och räkning. Hamnstyrelsen kunde nämligen icke tillmötesgå marinförvaltningens önskan om fast anbud. Anledningen till att marinförvaltningen ämnade anlita Göteborgs hamnstyrelse för arbetenas utförande var den, att hamnstyrelsen ansågs bäst känna till botten- och strömförhållandena samt de faktorer i övrigt, som voro avgörande för kostnaderna.

I brev den 10 december 1943 bemyndigade Kungl. Maj:t marinförvaltningen att med anlitande av byggnadsanslaget utföra stationen efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Innan kontrakt tecknades med Göteborgs hamnstyrelse underställdes detsamma i enlighet med de givna direktiven väg- och vattenbyggnadsstyrelsens granskning. Enligt byggnadskontraktet, som daterades den 22 februari 1944, och tillhörande specifikation hade hamnstyrelsen kostnadsberäknat sina arbeten till 365 000 kronor. Då marinförvaltningen önskade undvika risk för överskridande, hade ämbetsverket redan innan dess skrivelse om dispositionsbeslut avgavs begärt skriftlig bekräftelse på att de beräknade byggnadskostnaderna 365 000 kronor av hamnstyrelsen ansåges tillräckliga. Dylik bekräftelse erhöles genom skrivelse från överingenjören vid Göteborgs hamn.

Under arbetenas gång hava från Göteborgs hamnstyrelse efter hand inkommit räkningar till marinförvaltningen för erhållande av dellikvider. I samband med granskningen av dessa konstaterade marinförvaltningens kontrollant, att vissa delposter betydligt överskridits. Hamnstyrelsen anmodades då inkomma med en tablå över det verkliga ekonomiska läget. Därav framgick, att kostnadsökningen icke endast omfattade vissa delposter utan befanns vara betydligt mer omfattande och beräknades uppgå till omkring 200 000 kronor, sedan marinförvaltningen tagit i anspråk sin till cirka 15 procent uppgående reserv för oförutsedda kostnader å hamnstyrelsens åtaganden. Då överskridandet sålunda med visshet konstaterats, upptog marinförvaltningen förhandlingar med representanter för Göteborgs hamnstyrelse och framhöll, hurusom hamnstyrelsen genom sina uttalanden bibringat marinförvaltningen den uppfattningen, att den ursprungliga kostnadsramen skulle kunna innehållas. Marinförvaltningen framhöll, att hamnstyrelsen genom nedskrivning av bland annat omkostnadsprocenten borde tillmötesgå marinförvaltningens krav på en kostnadsminskning. Under hand har senare meddelats, att hamnstyrelsen icke velat medgiva någon reduktion.

Hamnstyrelsen har under hand uppgivit, att kostnadsökningarna härrörde sig från konstruktiva svårigheter, som bland annat medfört vissa ändringsarbeten och ökade byggnadskostnader samt större muddringsmassor än som beräknats m. m.

I samband med de inträffande fördyringarna har även en försening av arbetet inträtt, varför avslutningsarbetena måste utföras under höstmånaderna. Ytterligare merkostnader kunna på grund av vid denna tidpunkt försämrade väderleksförhållanden förväntas uppstå. Med hänsyn härtill och till faran för otillförlitlighet i hamnstyrelsens sifferuppgifter synes det marinförvaltningen motiverat att förutsätta en total merkostnad av 250 000 kronor.

Genom beslut den 14 september 1944 bemyndigade Kungl. Maj:t marinförvaltningen att av omhänderhavande medel till ett belopp av högst 250 000 kronor förskottsvis bestrida ifrågavarande ytterligare erforderliga utgifter för anordnande av mät- och avmagnetiseringsstationen i Göteborg.

Departements-
chefen.

För att de ganska långt komna och i nuvarande läge brådskande arbetena med anordnandet av mät- och avmagnetiseringsstationen i Göteborg skulle kunna snarast möjligt fullbordas samt för undvikande av ytterligare kostnadsökningar till följd av arbetenas tillfälliga nedläggande har Kungl. Maj:t nödgats lämna marinförvaltningen det nyss återgivna bemyndigandet. Till täckande av de utgifter, högst 250 000 kronor, vilka marinförvaltningen med stöd därav kan komma att av omhänderhavande medel bestrida, torde ett anslag å enahanda belopp böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 250 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.

Bilaga 8.

Egentliga statsutgifter.**Elfte huvudtiteln.**

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

T. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler här efter under elfte huvudtiteln hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

D. Diverse.

[1.] **3 a. Ersättning för förfogande över vissa fartyg.** Genom beslut den 18 oktober 1940 förordnade Kungl. Maj:t med stöd av 4 § allmänna förfogandelagen, att nio närmare angivna norska ångfartyg, liggande i Göteborgs och Malmö hamnar, skulle tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, upplåtas till kronan. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att fartygen under tiden för förfogandet skulle behandlas såsom svenska fartyg, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt statens trafikkommission att under samma tid omhändervärd fartygen samt meddela närmare föreskrifter angående användningen av desamma. Slutligen förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles på framställning av trafikkommissionen meddela beslut angående bestridandet av kostnaderna i anledning av förfogandet.

Sedan överenskommelser sedermera träffats med norska vederbörande angående ersättning i anledning av förfogandet i vad avsåg åtta av de nio rekviderade fartygen har riksdagen anvisat tillhoppa 12 910 000 kronor, avseende de å tiden intill den 1 juli 1944 belöpande ersättningarna. Av de åtta fartygen har sedermera ett förlist.

Genom beslut den 7 juli 1944 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 under

elfte huvudtiteln uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder till statens trafikkommission, på rekvisition i mån av behov, utbetala högst 1 655 000 kronor, att av kommissionen användas för bestridande under tiden den 1 juli—31 december 1944 av kostnaderna i anledning av förfogandet över fartygen.

Genom beslut den 14 september 1944 förklarade sedermera Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:ts genom beslutet den 18 oktober 1940 meddelade förordnande om upplåtelse till kronan av däri angivna norska fartyg skulle upphöra att gälla den 15 oktober 1944, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt trafikkommissionen att å kronans vägnar till sistnämnda dag uppsäga överenskommelserna om ersättning för förfogandet över de sju fartyg, i fråga om vilka överenskommelser då förelågo.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 6 oktober 1944 bemyndigat trafikkommissionen att dels beträffande det fartyg, varom överenskommelse om ersättning tidigare icke träffats, underteckna sådan överenskommelse, dels i anslutning därtill till den 21 oktober 1944 eller så snart därefter som förhållandena det medgåve, uppsäga överenskommelsen, dels ock av medel, som tidigare ställts till förfogande för bestridande av kostnaderna för de övriga norska fartygen i anledning av förfogandet utbetala ersättning enligt överenskommelsen för tiden intill dess fartyget återlämnades.

Departements-
chefen.

Enligt reglerna för täckning av anvisningar från förskottsstat bör det genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 juli 1944 till förfogande ställda beloppet täckas genom anvisande under elfte huvudtiteln av ett anslag å motsvarande belopp å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för förfogande över vissa fartyg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av kronor 1 655 000.

[2.] **3 b. Åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel, reservationsanslag.** I syfte att under vintern 1942/43 åstadkomma en för den avsedda bostadsbyggnadsverksamheten under angivna tid erforderlig ökning av tegelproduktionen i landet ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 13 november 1942 ett belopp av 125 000 kronor till förfogande för statens byggnadslånebyrå att av byrån användas till ersättningar åt sådana tegelbruk, som i normala fall bedreve tillverkning endast under den varmare årstiden men som förklarade sig villiga bedriva produktion även under vintern. Ersättningen avsågs skola utgå för ökade bränslekostnader, förluster på sönderfruset tegel m. m. med sammanlagt 10 kronor för 1 000 tegel. Angivna belopp å 125 000 kronor anvisades från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder. Beloppet har sedermera täckts genom ett av riksdagen beviljat anslag å motsvarande belopp.

I skrivelse den 4 oktober 1944 anförde *statens industrikommission*, att under försommaren 1944 en viss knapphet på tegel inträtt till följd av ökad byggnadsverksamhet och en huvudsakligen av ogynnsam väderlek betingad nedgång i tegelproduktionen. Denna knapphet hade trots förbättrade produktionsförhållanden fortsatt under hela sistförflutna sommar, och vid utgången av den ordinarie tillverkningssäsongen 1944 torde några nämnvärda kvantiteter icke komma att finnas i lager. Även för vintern 1944/45 planerades en tämligen omfattande byggnadsverksamhet, och för tiden till den 1 juli 1945 förelåge enligt verkställda beräkningar ett behov av 266,5 miljoner tegel. Mot detta behov svarade en produktion, som enligt uppgifter av Sveriges tegelindustriförening kunde antagas komma att uppgå till 228 miljoner tegel, där-est icke några särskilda åtgärder vidtoges. Ett underskott om 38,5 miljoner tegel kunde alltså befaras. Anmärkas kunde emellertid, att vid dessa beräkningar bortsetts från den produktion, som kunde komma att äga rum hos bruk utanför tegelindustriföreningen och som för tiden intill juli 1945 torde kunna uppskattas till 5—10 miljoner tegel.

Inför denna situation hade det, uttalade kommissionen vidare, synts nödvändigt att söka öka produktionen av tegel under den kommande vintern utöver det normala. En undersökning av möjligheterna härutinnan hade givit vid handen, att tegelfabrikanterna, därest erforderligt bränsle ställdes till förfogande och under förutsättning att de erhöle extra gottgörelse enligt samma grunder som gällde för merproduktionen under vintern 1942/43, vore villiga att instundande vinter öka sin produktion utöver den kvantitet, som eljest kunde beräknas framkomma. Huruvida denna merproduktion och förstnämnda produktion hos bruk utanför tegelindustriföreningen kunde komma att uppgå till 38,5 miljoner tegel, kunde nu icke avgöras, men i varje fall torde dessa tillverkningar komma att omfatta inemot 35 miljoner tegel. Statens bränslekommission hade ställt i utsikt, att det för merproduktionen erforderliga bränslet skulle kunna tillhandahållas.

I anledning härav hemställde kommissionen, att ett belopp av 400 000 kronor måtte ställas till kommissionens förfogande för att enligt grunder, som tillämpades för stödet åt tegeltillverkningen under vintern 1942/43, användas för en utökning av tegelproduktionen under vintern 1944/45.

I skrivelse den 6 oktober 1944 anförde *statens byggnadslånebyrå*, att byrån i en till byggnadsberedningen ingiven promemoria rörande preliminär uppskattning av bostadsbehovet under år 1945 i rikets tätorter efter närmare motivering föreslagit, att till grund för uppskattningen av bostadsproduktionens omfattning vintern 1944/45 i samtliga tätorter lades en årsproduktion av 50 000 lägenheter, vilket skulle innebära, att 30 000 lägenheter borde vara under byggnad den 1 januari 1945. Vid motsvarande tid innevarande år hade 17 000 lägenheter varit under uppförande.

Förutsättningen för att en bostadsproduktion av angivna omfattning skulle kunna komma till stånd vore, anförde byrån vidare, att byggnadsmaterial kunde ställas till förfogande i erforderlig utsträckning. Då enligt uppgift teg-

let vore det för närvarande kanske mest svåranskaffbara byggnadsmaterialet, vore det enligt byråns uppfattning av synnerlig vikt, att åtgärder för framställning av tegel under instundande vinter vidtoges i sådan utsträckning, att omförmälda produktion säkerställdes.

Under åberopande härav anslöt sig byggnadslånebyrån till industrikommissionens förutnämnda framställning.

Genom beslut den 13 oktober 1944 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder till industrikommissionen, på rekvisition i mån av behov, utbetala högst 400 000 kronor att användas för ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

För reglering av det genom beslutet den 13 oktober 1944 anvisade beloppet å 400 000 kronor bör å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45 upptagas ett reservationsanslag å motsvarande belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 400 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Carl D. Ossmark.

*Bilaga 9.***Kapitalinvesteringar.*****Försvarsdepartementet.***

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 20 oktober 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Efter gemensam beredning med statsrådet Erlander, såvitt avser ärendet under punkten 1, samt chefen för kommunikationsdepartementet beträffande ärendet under punkten 5 anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, här efter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 m. m.

Med förmålan tillika, att ärendet under punkten 1 vore av den natur, att närmare redogörelse för dess innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför chefen för försvarsdepartementet därvid följande.

A. Försvarsväsendets fastighetsfond.***Arméförvaltningens delfond.***

[1.] 4 a. **Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde.** För utsprängning av skyddsrum för de militära administrationsbyggnaderna å Ladugårdsgärde har riksdagen å tilläggsstater för budgetåren 1942/43 och 1943/44 under förevarande rubrik anvisat tillhoppa 900 000 kronor (skr:er 1943: 130 och 500). Såsom framgår av vad vid ärendets behandling i propositionen 1943: 344 anfördes förelåg då ingen definitiv utredning angående behovet av skyddsrum, ej heller stod det klart, att tillgängligt berg medgäve utsprängning av skyddstunnlar i förutsatt omfattning. Åt byggnadsstyrelsen hade därför uppdragits att i samråd med vederbörande militära myndigheter skyndsamt utföra utredning i nämnda hänseenden.

Sedan byggnadsstyrelsen efter samråd med chefen för försvarsstaben, arméförvaltningens dåvarande fortifikationsstyrelse och luftskyddsinspektionen i skrivelse den 15 november 1943 framlagt förslag i ämnet, enligt vilket

skulle uttagas utrymme, tillräckligt stort att tillgodose de militära förvaltningarnas behov av personalskyddsrum samt att därutöver bereda plats för vissa civila förråd, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 14 januari 1944 åt byggnadsstyrelsen att med anlitande av förenämnda anslagsbelopp om 900 000 kronor utföra utsprängning av ytterligare skyddsrum i huvudsaklig överensstämmelse med styrelsens förslag. Därvid föreskrevs dock, att bergbetäckningen över skyddsrummen skulle givas större tjocklek än i förslaget förutsatts. Härav eventuellt uppkommande merkostnader för anläggningen skulle mötas genom minskning av bruttogolvytan inom anläggningen.

I skrivelse den 10 juli 1944 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av ytterligare medel för ändamålet. Av skrivelsen inhämtas i huvudsak följande. Styrelsen hade från försvarsstaben, arméförvaltningen och luftskyddsinspektionen inhämtat yttranden över ett förslag till fördelning av utrymmena i de bergsskyddsrum, som kunde komma till utförande inom ramen av tillgängliga medel. För att tillgodose i avgivna yttranden framställda önskemål om ytterligare utrymmen hade byggnadsstyrelsen utarbetat en ny plan rörande utsprängning av skyddsutrymmen och dessas fördelning. Enligt denna plan, vilken godkänts av samtliga berörda myndigheter, skulle i första hand luftskyddsinspektionen tillgodoses med väsentligt större utrymme än som tidigare avsetts för civila behov. Jämväl för krigsarkivets del hade räknats med betydligt större utrymmen än i det tidigare framlagda förslaget, varjämte för vissa andra nytillkommande behov räknats med mindre utsprängningar. Kostnaderna enligt denna plan beräknades med 275 000 kronor överstiga de till förfogande stående medlen.

Byggnadsstyrelsens förevarande skrivelse utmynnar i en hemställan att ytterligare 275 000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för utförande av sprängningsarbeten för skyddsrumsanläggning vid de militära ämbetsbyggnaderna å Ladugårdsgärde.

I skrivelse den 28 augusti 1944 har byggnadsstyrelsen — under erinran att i förenämnda belopp om 900 000 kronor och det begärda, ytterligare beloppet om 275 000 kronor icke inräknats kostnader för inredande av de utsprängda bergsskyddsrummen — gjort framställning om anvisande av medel för dylik inredning. Med stöd av hittills vunnit erfarenhet rörande inredande av lokaler av ifrågavarande slag har byggnadsstyrelsen beräknat dessa kostnader till 1 575 000 kronor enligt en i skrivelsen intagen kostnads-sammanställning. Inredningsarbetena omfatta utförande av golv, väggar och innertak samt nedfarter och trappor, målningsarbeten, värme-, ventilations- och sanitetstekniska arbeten, elektrisk kraft- och belysningsanläggning samt hiss i de för luftskyddsinspektionen avsedda lokalerna. Styrelsen har hemställt, att för inredande av de för försvarsstaben, krigsarkivet, arméförvaltningen och luftskyddsinspektionen avsedda bergsrummen måtte anvisas ett anslag av 1 575 000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1944/45.

Departements-
chefen.

I de två framställningar från byggnadsstyrelsen, för vilka i det föregående i korthet redogjorts, har styrelsen begärt ytterligare 275 000 kronor utöver redan disponibla medel, 900 000 kronor, till utsprängning av bergsskyddsrum

i anslutning till de militära ämbetsbyggnaderna å Ladugårdsgärde i Stockholm samt 1 575 000 kronor till inredning av de lokaler som skulle komma att utsprängas i enlighet med detta utökade program.

Den utvidgning av tidigare framlagd plan för utsprängningen som byggnadsstyrelsen nu framlägger är till största delen föranledd av civilförsvarets behov av skyddsutrymmen. Såsom av handlingarna i ärendet framgår skulle enligt förslaget civilförsvarsstyrelsens totala behov av skyddsutrymme för förrådsändamål tillgodoses. Lämpligheten av en sådan anordning synes kunna starkt ifrågasättas. Av uppgifter som jag under hand inhämtat framgår, att kostnaderna för utsprängning och inredande av bergsskyddsrum för ifrågavarande förråd beräknas uppgå till 725 000 kronor, vilka kostnader icke stå i någon rimlig proportion till värdet — mellan 1 och 2 miljoner kronor — av den materiel det här är fråga om. Efter samråd med socialdepartementet har jag därför ansett det böra övervägas att på annat sätt tillgodose civilförsvarets ifrågavarande utrymmesbehov. Civilförsvarsstyrelsen bör dock beredas möjlighet att tills vidare disponera så stor del av de nu under utsprängning varande skyddsutrymmena, som kan avstås för detta ändamål.

Enligt vad jag under hand inhämtat skulle merkostnaderna för sprängningsarbetena kunna begränsas till 155 000 kronor, därest för civila behov icke avses större utrymmen än varmed tidigare räknats. Av dessa merkostnader belöper största delen på krigsarkivet. Emellertid har, enligt uppgift, vid beräkningarna icke tagits hänsyn till att i anslag till uppförande av nybyggnad för krigsarkivet ingå vissa medel för anordnande av skyddsrum. Då i övrigt utbyggnadsprogrammet bör begränsas inom ramen av för ändamålet redan anvisade medel, anser jag mig icke böra tillstyrka ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål.

De av byggnadsstyrelsen för inredning av lokalerna beräknade kostnaderna ha synt mig vara påfallande höga. Från styrelsen har emellertid under hand meddelats, att en begränsning av kostnaderna icke är möjlig att vidtaga utan att därigenom skyddsrummens användbarhet för avsett ändamål äventyras. Med hänsyn härtill räknar jag med att medelsanvisningen begränsas endast i den mån så påkallas av den reduktion av skyddsrumsanläggningen, som av mig i det föregående föreslagits. På grundval av från byggnadsstyrelsen inhämtade uppgifter beräknar jag det för ändamålet erforderliga beloppet till i nedåt avrundat tal 1 200 000 kronor.

För tillgodoseende av sistnämnda medelsbehov torde anslag nu böra äskas av riksdagen. I likhet med vad som förutsatts beträffande medel som anvisats för utförande av skyddsrumsanläggningarna (jfr prop. 1943: 344 s. 131) torde frågan i vad mån nu förevarande kostnader böra inrymmas inom den ekonomiska ram, som jämlikt 1942 års försvarsbeslut avsetts för byggnadsverksamheten inom försvarsväsendet under femårsperioden, icke nu böra avgöras.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 200 000.

Marinförvaltningens delfond.

[2.] **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Under denna punkt anmäler jag uppkomna frågor om disposition för vissa nya kapitalinvesteringar av det för budgetåret 1944/45 för marinen anvisade investeringsanslaget av 10 000 000 kronor till vissa byggnadsarbeten m. m.

a. Ombyggnadsarbeten i vissa förrådsbyggnader å örlogsvarven i Karlskrona och Göteborg. I skrivelse den 28 augusti 1944 har *marinförvaltningen* gjort framställning om åtgärder för effektivare utnyttjande av förrådsbyggnader vid, bland andra, Karlskrona och Göteborgs örlogsvarv. I skrivelsen har marinförvaltningen inledningsvis framhållit, att utökningen under beredskapstiden av inventariemateriel komme att vid en övergång till fredsfot ställa lokalförvaltningarna inför problem, vilkas bemästrande ovillkorligen förutsatte, att åtgärder i tid vidtoges för ett utnyttjande till det yttersta av befintliga samt anskaffande av nya förrådslokaler. I avsikt att erhålla en överblick över vad som på olika platser krävdes i förevarande avseende hade marinförvaltningen igångsatt en utredning, vilken förväntades vara avslutad under höstens lopp. Redan nu vore det emellertid möjligt att fastställa, att avsevärda brister i fråga om förrådsutrymme skulle komma att föreligga.

Marinförvaltningen har vidare anfört, att ett utnyttjande till det yttersta av befintligt förrådsutrymme i vissa fall icke läte sig göra utan en ganska omfattande omgruppering av materielen. En dylik omgruppering föranleddes därjämte av en även ur andra synpunkter betingad revision av det nuvarande systemet för indelningen, vården och redovisningen av fartygens inventarier. Detta system, för vilket marinförvaltningen närmare redogjort, innebär att lösa inventarier var för sig alltefter sin karaktär, exempelvis skeppar-, timmermans-, maskin- m. fl. inventarier, då fartyget är avrustat, förvaras i s. k. inventarienkammare. Marinförvaltningen avsåge att ur skeppar- och timmermansuppbörderna utbryta materiel av huvudsakligen standardkaraktär till en särskild intendenturuppbörd. En dylik revision av uppbördsindelningen betingade även ändrad disposition av förrådsutrymmet. Materiel av standardkaraktär krävde icke särskilda kammare och det vore beträffande viss dylik materiel även en fördel ur vårdsynpunkt med gemensam förvaring. En dylik ordning krävde betydligt mindre totalutrymme och mindre personal för vården än nu tillämpat system och borde därför genomföras i samband med den nödvändiga omdisponeringen av varvens förrådsutrymmen.

Marinförvaltningen har kostnadsberäknat de av omdisponeringen av förrådsutrymmen betingade mest nödvändiga arbetena till 65 000 kronor för Karlskrona örlogsvarv och 10 000 kronor för Göteborgs örlogsvarv enligt prisläget

den 1 juli 1944. Marinförvaltningen, som avsåge att så snart som möjligt fullfölja undersökningen beträffande övriga marinens förvaltningar, har ansett sig böra för närvarande inskränka sig till att begära medel för nämnda arbeten, för vilka kostnaderna nu kunde överblickas.

Under återopande av vad sålunda och i övrigt anförts och med framhållande av arbetets brådskande natur har marinförvaltningen, såvitt här är i fråga, i skrivelsen hemställt, att 75 000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1944/45 för beredande av ökat effektivt utrymme i vissa förrådsbyggnader å örlogsvärven i Karlskrona och Göteborg.

Överbefälhavaren har i yttrande i ärendet den 4 oktober 1944 förklarat sig icke ha något att erinra mot framställningen i denna del.

Genom de föreslagna ändringsarbetena åsyftar marinförvaltningen att möjliggöra ett ändamålsenligare och effektivare utnyttjande av befintliga förrådsbyggnader i Karlskrona och Göteborg. Arbetena ingå såsom ett led i åtgärder som av marinförvaltningen planeras för att vid återgång till fredsförhållanden bereda utrymme för den inventariemateriel som anskaffats under beredskapstiden men äro därjämte betingade av en ur andra synpunkter motiverad revision av uppboordsindelningen vid örlogsvärven. Med hänsyn till angelägenheten av att förrådsutrymmena effektivt utnyttjas för undvikande av nybyggnader samt därtill att förslagets genomförande synes möjliggöra begränsning av tillsynspersonal, vill jag tillstyrka, att medel anvisas för ifrågavarande byggnadsarbeten. Kostnaderna synas böra från vederbörligt kvotanslag bestridas inom den beräknade kostnadsramen för marinens byggnader under femårsperioden 1942/47, och frågan härom bör nu underställas riksdagens prövning. Mot de beräknade kostnaderna, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 66 000 kronor, har jag ej anledning till erinran.

*Departements-
chefen.*

b. Vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad. Enligt skrivelse 1943: 411 medgav riksdagen bland annat, att ett i prop. 1943: 287 (s. 43—50 samt 54 o. 55) framlagt förslag om anordnande av vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad finge genomföras med anlåtande av det av riksdagen å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslaget av 10 000 000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m. Riksdagen förklarade sig icke ha något att erinra mot de för företaget beräknade kostnaderna, 850 000 kronor.

Det framlagda förslaget innebar, att såsom vattentäkt skulle utnyttjas Strömsviken å Värmdön. Från det där belägna intaget skulle vattnet med hjälp av råvattenpumpar föras till ett å Myttingehöjden beläget reningsverk, varifrån det renade vattnet genom självtryck skulle ledas genom dykarledning under Oxdjupet till en utjämningsreservoar vid Oscar Fredriksborg. Härifrån skulle vattnet i en tryckstegringsstation pumpas ut på distributionsnätet. Förutom en huvudledning över Rindön skulle dessutom erford-

ras dykarledning under sundet mellan Rindön och Vaxön jämte ett därstädes placerat pumpverk. Förslaget ansågs vara tekniskt och ekonomiskt beroende på möjligheten att låta utföra nämnda dykarledning under Oxdjupet av gummirör. Gummiåtgången beräknades till 1 125 kg.

Sedan det befunnits omöjligt att tilldela ifrågavarande byggnadsföretag erforderlig kvantitet gummi för nyssberörda dykarledning, har *marinförvaltningen* i skrivelse den 23 september 1943 anfört i huvudsak följande.

På förslag av vattenbyggnadsbyrån i Stockholm har övervägts ett nytt förfarande, nämligen att utföra ledningen av långa tuber av tunn rostfri plåt, vilka sammanfogas med gummimanschetter så att en böjlig ledning erhålles. Genom speciell konstruktion av skarven, nämligen med en invändig led av rostfritt stål med mycket ringa strömningsmotstånd, kan denna upptaga de betydande tryck- och dragkrafter, som uppstå under läggning eller upptagning av ledningen. Då ledningen blir mycket lätt, kan den läggas från släde mellan prämar på samma sätt som ämbetsverket förutsett skola ske på övriga sträckor.

Kostnaden är svår att exakt angiva, men beräknas uppskattningsvis komma att uppgå till cirka 80 000 kronor. Motsvarande kostnad för gummiledning har tidigare beräknats till 40 000 kronor, varför merkostnaden skulle utgöra 40 000 kronor.

En dylik ledning torde i stort sett bliva fullt jämförbar med en gummiledning. Den erbjuder sålunda ringa rörmotstånd och bör vara fullt hållbar även i bräckt vatten. Vid reparation torde den kunna lyftas på liknande sätt som en gummikabel och repareras ovan vattenytan även om detta arbete blir något mer tidskrävande än för gummikabeln.

Vad ovan anförts gäller även ledningen mellan Rindön och Kastellet. Denna ledning har tidigare kostnadsberäknats till 9 000 kronor, men beräknas kostnaden uppgå till cirka 20 000 kronor, om ledningen skall utföras med tuber av tunn rostfri plåt på ovan angivet sätt, varför merkostnaden här blir 11 000 kronor.

I skrivelse den 22 april 1944 har marinförvaltningen — med beaktande av de ytterligare stegrade materialkostnaderna — inkommit med förnyade kostnadsberäkningar å hela byggnadsföretaget, varvid medelsbehovet beräknats på sätt framgår av följande sammanställning (till jämförelse angivas motsvarande belopp i den för 1943 års riksdag framlagda kostnadsberäkningen).

	Kostnader enligt marinförvaltningens skrivelse 22/4 1944	Kostnader enligt den för 1943 års riksdag framlagda kostnadsberäkningen
	Kronor	Kronor
Anläggningskostnader	805 000	705 000
Markkostnader	30 000	30 000
Bostäder för driftspersonal	65 000	40 000
Kostnader för utredningar och program- handlingar	27 000	27 000
	<hr/> Summa	<hr/> 802 000
Administration, kontroll och oförutsett	53 000	48 000
	<hr/> Totalsumma	<hr/> 850 000

Under åberopande av de sålunda framlagda kostnadsberäkningarna har marinförvaltningen hemställt, att 980 000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för utförande av ifrågavarande vattenledning.

Marinförvaltningen har anfört, att i det senast framlagda förslaget beräknats en total gummiåtgång av cirka 80 kg, vilken kvantitet marinförvaltningen enligt uppgift från statens industrikommission finge disponera för ändamålet.

Från marinförvaltningen har vidare upplysts, att vid kostnadsberäkningarna förutsatts, att för vattenledningen, med undantag för dykarledningarna, skulle kunna erhållas guttjärnsrör av utländsk tillverkning samt att användning av rör av svensk tillverkning skulle ytterligare öka kostnaderna med omkring 65 000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1943: 287 framhöll jag, att verkställd utredning visade, att bostadsbristen vid Vaxholms kustartilleriregementes förläggning å Rindön vore mycket besvärande och att statliga åtgärder vore ofrånkomliga. Med hänsyn därtill framlade jag vissa förslag rörande bostadsbehovets tillgodoseende dels genom ombyggnad och modernisering av befintliga tjänstebostadshus å förläggingsområdet och dels genom nybyggnad av bostäder genom försvarets bostadsanskaffningsnämnds försorg. Jag förutsatte, att jämväl Vaxholms stad skulle medverka till bostadsfrågornas lösande. Riksdagen godkände de föreslagna om- och nybyggnadsarbetena, vilka för närvarande äro under utförande.

*Departements-
chefen.*

En förutsättning för att bostadsfrågan å Rindön skall kunna lösas är emellertid — såsom jämväl framhölls vid anmälan av nyssberörda proposition — att vattenförsörjningen förbättras. I annat fall synes nämligen Vaxholms stad icke kunna positivt medverka till att erforderlig bostadsproduktion igångsättes. Även för den av bostadsanskaffningsnämnden igångsatta statliga bostadsproduktionen är denna fråga av stor vikt, vartill kommer, att den för närvarande ur hygienisk synpunkt långtifrån tillfredsställande vattenförsörjningen förorsakar statsverket betydande kostnader.

Det är ur angivna synpunkter angeläget, att den av riksdagen beslutade, huvudsakligen för Rindön och Vaxholm avsedda vattenledningen snarast kommer till utförande. Att så icke hittills kunnat ske har sammanhängt med de under de senaste åren rådande särskilda materialsvårigheterna. Enär den för dykarledningen under Oxdjupet erforderliga gummikvantiteten icke kunnat ställas till förfogande, ha ytterligare undersökningar måst verkställas rörande möjligheten att för ifrågavarande ledning använda annat material. Marinförvaltningens nu föreliggande förslag — avseende användning av rör av rostfri stålplåt med mjuka skarvar — synes oaktat de därmed förenade merkostnaderna vara godtagbart. På sätt marinförvaltningen föreslagit synes jämväl dykarledningen mellan Rindön och Kastellet böra utföras av samma material.

Kostnaderna för vattenledningen beräknades i propositionen 1943: 287 till 850 000 kronor. Till grund för beräkningarna torde därvid ha lagts pris-

läget den 1 juli 1942. Enligt de nu föreliggande kostnadsberäkningarna ha kostnaderna beräknats till 980 000 kronor. Av kostnadsökningen hänföra sig 25 000 kronor till planerade bostäder för driftspersonal. Av detta belopp torde 5 000 kronor vara att hänföra till prisstegring sedan den 1 juli 1942, medan kostnadsökningen i övrigt, enligt vad jag inhämtat från marinförvaltningen, sammanhänger därmed att det tidigare beräknade beloppet, även enligt nyssberörda prisläge, av ämbetsverket bedömts vara alltför lågt. Någon utvidgning av byggnadsprogrammet har alltså icke förutsatts. Den återstående merkostnaden, 105 000 kronor, beror dels på att gummirör icke kunna användas i dykarledningen under Oxdjupet och dels på den sedan nyssberörda tidpunkt inträdda prisstegringen, främst å viss materiel. En ytterligare kostnadsstegring, vilken preliminärt beräknats till omkring 65 000 kronor, är att befara, därest icke gjutjärnsrör av utländsk tillverkning kan disponeras för ändamålet.

Enligt 1943 års riksdags beslut (skr. nr 156, punkt 1:o) må anslag för försvarsväsendet för byggnadsarbeten och markförvärv — om och i den mån anslagen, beräknade på grundval av 1941 års prisnivå, falla inom den med 1942 års försvarsbeslut avsedda kostnadsramen — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas med belopp, som erfordras för bestridande av merkostnader på grund av prisstegring. Då en del av den kostnadsökning, som nu beräknas uppkomma med avseende å ifrågakvarande företag, icke är att hänföra till prisstegring i egentlig mening, torde emellertid Kungl. Maj:t böra utverka särskilt medgivande av riksdagen att för bestridande av samtliga förenämnda merkostnader taga vederbörligt investeringsanslag i anspråk.

Vid anmälan av propositionen 1943: 287 anförde jag, att den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen syntes böra belastas med allenast de kostnader, som skulle ha uppkommit, om anläggningen avsetts uteslutande för de militära behoven, enligt prisläget den 1 juli 1941 i runt tal 645 000 kronor. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran från riksdagens sida. Enär de kostnadsökningar, som sammanhånga med rådande materialsvårigheter, torde ur nu ifrågakvarande synpunkt kunna jämföras med sådana merkostnader, som föranledas av prisstegring i egentlig mening, förutsätter jag ingen annan ändring beträffande belastningen av kostnadsramen än att beloppet 645 000 kronor med hänsyn till förenämnda omräkning av kostnaderna såvitt avser bostäder för driftspersonal bör höjas med 20 000 kronor till 665 000 kronor.

Vaxholms stad har tidigare, på sätt närmare framgår av propositionen 1943: 287, förbundit sig att såsom vederlag för att staden erhåller anslutning till vattenledningen erlægga räntor och amorteringar ävensom förbrukningsavgift m. m. enligt vissa angivna grunder. Förnyade förhandlingar synas böra upptagas med staden i syfte att få dessa avgifter reglerade med hänsyn till nu angivna merkostnader. Jag förutsätter att Kungl. Maj:t, därest godtagbar överenskommelse med staden icke kan vinnas, skall äga besluta om företagets utförande enligt det mera begränsade program, som avser anordnande av vattenledning allenast för de militära behoven.

Hemställen: Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att under a. angivna arbeten må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1944/45 för marinen anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 10 000 000 kronor samt

att under b. angivna merkostnader må bestridas från samma anslag.

[3.] **9 a. Biograflokal m. m. vid Hårsfjärdens örlogsdepå.** I skrivelse den 29 juni 1944 har *marinförvaltningen* hemställt om anvisande av medel för uppförande av en ersättningsbyggnad m. m. för en nedbrunnen biograflokal vid Hårsfjärdens örlogsdepå och därvid anfört i huvudsak följande.

Den 20 februari 1944 hade kustflottans biograflokal å Märsgarn i grund förstörts genom eldsvåda. De eldhärjade utrymmena — biograflokalen med maskinrum och omspolningsrum samt rum för socialkurator och bildningsassistent i bottenvåningen jämte förläggingslokaler i vindsutrymmet — hade utgjort ungefär $\frac{5}{6}$ av en byggnad med dimensionerna 9×30 m. Övriga icke eldhärjade utrymmen vore belägna i bottenvåningen i byggnadens västra längst bort från eldgården belägna del och utgjordes av två expeditjonsrum för en kustartilleriformation. Byggnaden, som ursprungligen uppförts som riktarhall, hade varit byggd av trä och av enkel skjultyp. Uppvärmningen hade skett medelst kaminer. Maskinrummets brandskydd hade bestått av ett invändigt plåtrum av 2,5 mm järnplåt. Väggarna i omspolningsrummet, där elden uppstått, hade varit klädda med masonitskivor.

Förutom biograflokalens materiel och inventarier hade inventarier och personlig utrustning, såväl privat som kronans, i kurators expeditjonsrum samt i logementen och underofficersrummen i vindsutrymmet förstörts.

Av rapporten från polisundersökningen framginge, att branden, vars orsak ej med säkerhet kunnat fastslås, dock sannolikt uppstått genom oförsiktighet vid omspolning av cirka 20 kg film i omspolningsrummet, varvid filmslingor möjligen råkat belägga ett påkopplat elektriskt värmeelement och därvid antänts.

På grund av örlogsdepåns isolerade läge hade de förstörda lokalerna varit av mycket stor betydelse för tjänsten och för den sociala omvårdnaden vid depån och kustflottan. Förutom till förströelseföreställningar av olika slag hade biograflokalen använts till gudstjänster, föreläsningar, filmundervisning m. m. Förlusten av dessa lokaler vore dessutom särskilt kännbar i samband med den lokalbrist, som förorsakats av jagarbranden och örlogsdepåns utökade organisation, vilken brist ännu ej hunnit avhjälpas.

Med anledning härav funne marinförvaltningen nödvändigt, att de brunna lokalerna snarast möjligt ersattes genom nybyggnad av mera ändamålsenlig och betryggande beskaffenhet. I samråd med depåchefen hade marinförvaltningen verkställt utredning angående alternativen återuppbyggande av de brunna lokalerna i samma primitiva utförande eller uppförande av en ny byggnad med centraluppvärmning och tillgodoseende av brandsäkerhetens fordringar särskilt vad gällde utrymme för filmapparaturen.

Det förstnämnda alternativet kunde självfallet utföras för lägre kostnad än en nybyggnad, men därigenom skulle kvarstå i huvudsak samma olägenheter och risk för liv och materiel, som vidlått den eldhärjade byggnaden, däribland den alltid otillförlitliga kaminuppvärmningen. Marinförvaltningen kunde icke ansluta sig till ett så riskfyllt alternativ.

En ny byggnad enligt skrivelsen bilagda principritningar och med ändrat läge hade kostnadsberäknats till 83 800 kronor, vartill komme administrationskostnader och oförutsedda utgifter uppgående efter 6 % till omkring 5 000 kronor, eller till ett sammanlagt belopp av i runt tal 89 000 kronor. Häre inginge värme, sanitet, ventilation, elektrifiering, utvändiga ledningar samt inredning i biografsalen. Den nya byggnaden vore avsedd att utföras av trä på grund av betong med utsprängd källare för pannrum m. m. Apparaturrummet skulle förses med väggar och tak av siporex, varjämte golven i apparaturrummet och biografsalen skulle utföras av armerad betong.

Den i huvudsak oskadade västra delen av den gamla byggnaden komme att bibehållas för hittillsvarande ändamål. Byggnadens brandskadade delar skulle rivas och upphuggas till bränsle i den utsträckning materialet ej kunde komma till användning för byggnadsändamål eller dylikt.

Vad anginge ersättande av den förstörda filmapparaturen hade utretts, att för undervisnings- och förströelseändamål lämplig apparaturutrustning betingade en kostnad av 12 000 kronor inklusive montage.

Med stöd av det anförda hemställde marinförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte medgiva uppförande för en kostnad av 89 000 kronor av en ersättningsbyggnad i den eldhärjades ställe ävensom ställa ett belopp av 12 000 kronor till förfogande för inköp av ny filmapparaturutrustning. Beloppet, tillhoppa 101 000 kronor, föresloges skola utgå av det under trettonde huvudtiteln uppförda anslaget för oförutsedda utgifter.

Statskontoret har i avgivet utlåtande anført, att medel för återuppförande av den eldhärjade byggnaden borde, då byggnaden redovisades å försvarsväsendets fastighetsfond, äskas av riksdagen såsom anslag å kapitalbudgeten. I övrigt hade framställningen icke föranlett annat uttalande från statskontorets sida än att goda skäl syntes vara förebragta för byggnadens återuppförande enligt det av marinförvaltningen förordade alternativet med centraluppvärmning och tillgodoseende av brandsäkerhetens fordringar.

*Departements-
chefen.*

Behov av en biograf- och samlingslokal torde otvivelaktigt föreligga å Märsgarn. I likhet med statskontoret finner jag mig kunna biträda marinförvaltningens förslag avseende uppförande av en ny byggnad med centraluppvärmning m. m. till en kostnad av, inklusive administrationskostnader m. m., i runt tal 89 000 kronor. Enligt vad jag inhämtat beräknas detta belopp förslå jämväl för iordningställande i enlighet med ämbetsverkets förslag av återstoden av den eldhärjade byggnaden.

Beloppet torde böra anvisas såsom ett särskilt investeringsanslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. För inköp av filmapparatur torde erforderliga medel, 12 000 kronor, böra utgå av anslaget för oförutsedda utgifter. Härtill fordras emellertid riksdagens samtycke.

Under åberopande av vad sålunda anförts och med erinran att kostnaderna böra falla utanför den kostnadsram, som av 1942 års riksdag angivits för försvarsväsendet för budgetåren 1942/47, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till *Biograflokal m. m. vid Hårsfjärdens örlogsdepå* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 89 000

dels ock medgiva att till täckande av i marinförvaltningens skrivelse den 29 juni 1944 angiven kostnad för anskaffande av ny filmapparat må av det i riksstaten för budgetåret 1944/45 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 12 000 kronor.

Flygförvaltningens delfond.

[4.] **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Under denna punkt anmäler jag fråga om disposition av det för budgetåret 1944/45 för flygvapnet anvisade investeringsanslaget till **Vissa byggnadsarbeten m. m.** för nedannämnda ändamål.

Inskjutningsbana för fasta flygplankulsprutor vid Västmanlands flygflottilj. I sin skrivelse den 31 augusti 1944 angående flygvapnets medelsbehov under kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46 har *flygförvaltningen* hemställt, bland annat, att tillhopa 95 000 kronor måtte beräknas för anordnande vid Västmanlands flygflottilj av skjutgård för avmonterade flygplankulsprutor samt inskjutningsbana för påmonterade flygplankulsprutor. Beträffande det sistnämnda ändamålet inhämtas av skrivelsen följande.

Inskjutningen av påmonterade flygplankulsprutor vid Västmanlands flygflottilj hade tidigare ägt rum i ett grustag i Badelundaåsen. Flottiljens flygplan hade därefter utrustats med rörliga kulsprutor, som icke krävde sådan inskjutning. Då flygplanen numera åter i stor utsträckning vore utrustade med fasta kulsprutor med betydligt grövre kaliber än tidigare, vore grustaget ur säkerhetssynpunkt otillfredsställande, varför en ny inskjutningsbana borde anläggas.

I särskild skrivelse den 31 augusti 1944 har flygförvaltningen i ämnet anfört i huvudsak följande.

Vid bifall till flygförvaltningens ifrågavarande äskande komme medel att bliva för ändamålet tillgängliga först under budgetåret 1945/46. Då det emellertid ur beredskapssynpunkt vore synnerligen angeläget, att inskjutningsbanan för flygplankulsprutor färdigställdes snarast möjligt, hemställde ämbetsverket, att erforderliga medel, av ämbetsverket beräknade till 22 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vartill komme prisstegring och administrationskostnader, måtte av Kungl. Maj:t ställas till ämbetsverkets förfogande med anlåtande av tillgängliga anslag.

Ur beredskapssynpunkt synes det önskvärt, att en inskjutningsbana för fasta flygplankulsprutor snarast möjligt anläggas vid Västmanlands flygflottiljs etablissemang vid Hässlö. Då det är fråga om en fast, även för fredsändamål avsedd anläggning, böra kostnaderna bestridas av anslaget till

*Departements
chefen.*

Vissa byggnadsarbeten m. m. för flygvapnet. De av flygförvaltningen framlagda kostnadsberäkningarna ha icke givit anledning till erinran.

Åberopande det anförda får jag sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kulspruteskjutbana för fasta flygplankulsprutor vid Västmanlands flygflottilj må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1944/45 för flygvapnet anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 27 000 000 kronor.

C. Försvarets fabriksfond.

[5.] **Utbyggnad av den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden.** I enlighet med av Kungl. Maj:t i prop. 1943: 179 framlagda förslag medgav riksdagen (skr. nr 320), att vissa kostnader för centrala tvätt- och reparationsanstalter i Stockholm och Boden samt på Gotland finge bestridas från vissa av riksdagen tidigare anvisade medel. För anläggningen i Boden beräknades i propositionen kostnaderna till 675 000 kronor för byggnadsarbeten och 215 000 kronor för erforderlig nyanskaffning av maskinutrustning. Genom beslut den 30 juni 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets fabriksstyrelse att inkomma med förslag rörande användningen av medel som avsetts för nämnda anläggningar.

Efter framställning av Kungl. Maj:t i propositionen nr 112 har innevarande års riksdag (skr. nr 327) beslutat, att ytterligare fyra centrala tvätt- och reparationsanstalter skola uppföras, varjämte riksdagen för detta ändamål å försvarets fabriksfond anvisat erforderliga investeringsanslag.

I skrivelse den 9 oktober 1944 har *försvarets fabriksstyrelse* gjort framställning om utbyggnad av anstalten i Boden. Under erinran om riksdagens uttalande i skrivelsen 1943: 320, att vid den fortsatta utbyggnaden av organisationen borde övervägas de fördelar, som kunde ernås genom att anstalterna avsåges för både statligt och kommunalt bruk, har styrelsen anfört i huvudsak följande.

I enlighet med nämnda riksdagsuttalande hade fabriksstyrelsen i samband med det pågående arbetet med projekteringen av den beslutade tvätt- och reparationsanstalten i Boden undersökt möjligheterna av en förläggning av annan än militär tvätt till denna anstalt. Det hade därvid befunnits, att järnvägsstyrelsen och det statliga bolaget aktiebolaget trafikrestauranger vore intresserade av ett samarbete i fråga om tvätt- och reparationstjänsten. Mellan fabriksstyrelsen, å ena sidan, samt järnvägsstyrelsen och nyssnämnda bolag, å andra sidan, hade träffats avtal om att styrelsens och bolagets tvätt avseende övre Norrland, beräknad till sammanlagt omkring 330 ton per år, tills vidare skulle utföras vid Bodenanstalten under förutsättning att anstalten utbyggdes därför. Avtalet, varav en avskrift fogats vid skrivelsen, vore baserat på att tvätt- och reparationstjänsten skulle utföras åt järnvägsstyrelsen och bolaget mot att fabriksstyrelsens självkostnader, inkluderande såväl fasta som rörliga sådana kostnader, täcktes.

För närvarande tillgodosåges statens järnvägars tvättbehov för de delar

av landet, varom här vore fråga, vid järnvägsstyrelsens tvättanstalt i Hagalund. Bolagets tvätt, i vad densamma hänförde sig till övre Norrland, utfördes vid privata tvättanstalter.

Den med den ifrågasatta kapacitetsökningen av Bodenanstalten sammanhängande kostnadsökningen i förhållande till de beräkningar, vilka legat till grund för 1943 års riksdagsbeslut, utgjorde för byggnader 222 000 kronor och för maskinutrustning 40 000 kronor.

Vid en utbyggnad av anstalten för tillgodoseende av i det föregående nämnt civilt tvättbehov beräknades de årliga kostnaderna för utförandet av den militära tvätten vid anstalten, med utgångspunkt från den av militära reparationstjänstutredningen på grundval av 1939 års priser utarbetade kostnadskurvan, komma att minska med omkring 10 000 kronor. En jämförelse mellan järnvägsstyrelsens och restaurangbolagets tvättkostnader före krigets utbrott med tvättkostnaderna vid Bodenanstalten, beräknade på nyss angivet sätt, utvisade en vinst av det föreslagna samarbetet med omkring 12 000 kronor för envar av styrelsen och bolaget. Sammanlagt skulle alltså kostnadsminskningen vid ett samgående bli omkring (10 000 + 12 000 + 12 000 =) 34 000 kronor för år räknat. Därvid borde framhållas, att järnvägsstyrelsen i sina tvättkostnader hittills icke inräknat kostnaderna för järnvägsfrakterna. Om dessa kostnader hade medräknats, skulle vinsten av samarbetet ha blivit än större.

Av det anförda syntes framgå, att ifrågasatt samarbete mellan fabriksstyrelsen, å ena, samt järnvägsstyrelsen och aktiebolaget trafikrestauranger, å andra sidan, skulle bli till fördel för samtliga intressenter och följaktligen även för statsverket i dess helhet. Med hänsyn därtill hade fabriksstyrelsen ansett sig böra bringa frågan om kapacitetsökning av Bodenanstalten under Kungl. Maj:ts prövning.

För täckande av den med kapacitetsökningen sammanhängande kostnadsökningen erfordrades medelsanvisning av riksdagen. Med hänsyn till att byggnadsarbetena å den nya anstalten knappast syntes kunna igångsättas förrän mot slutet av innevarande budgetår och då redan anvisade medel för denna anstalt syntes vara tillräckliga för täckande av de utgifter för anstaltens utförande, vilka komme att likvideras under budgetåret, syntes det fabriksstyrelsen icke nödvändigt att medelsanvisningen för täckandet av kostnadsökningen ägde rum på tilläggsstat för budgetåret 1944/45. Därmed kunde såvitt styrelsen kunde finna, anstå till riksstaten för nästkommande budgetår. Då det för det fortsatta projekteringsarbetet inom styrelsen vore nödvändigt att äga kännedom om, huruvida anstalten skulle utformas i enlighet med de nu föreslagna riktlinjerna eller icke, vore styrelsen emellertid i behov av att snarast möjligt erhålla direktiv därutinnan. Denna fråga syntes därför böra underställas höstsessionen av innevarande års riksdag.

Under återopande av vad sålunda anförts har försvarets fabriksstyrelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att lämna bemyndigande till utförande av en central tvätt- och reparationsanstalt i Boden av i huvudsak i det föregående nämnd omfattning samt att utöver tidigare för ändamålet anvisade medel under försvarets fabriksfond anvisa följande investeringsanslag, nämligen dels till uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter av 222 000 kronor, dels ock till anskaffning av maskiner och annan utrustning för centrala tvätt- och reparationsanstalter av 40 000 kronor.

I enlighet med riksdagens önskemål har vid planläggningen av de centrala tvätt- och reparationsanstalterna eftersträfvats att dimensionera dem

*Departements-
chefen.*

även för andra än militära behov i den mån intresse för samarbete förefunnits från civilt håll och ett sådant samarbete kunnat medföra fördelar ur driftsekonomiska och andra synpunkter. Sålunda har, förutom vid Gotlandsanstalten, ett samarbete med vederbörande landsting förutsatts jämväl för den av innevarande års riksdag beslutade anstalten för mellersta Norrland i Långsele. Vid framläggandet av propositionen nr 112 till innevarande års riksdag anförde jag, att den omständigheten, att samarbetstanken icke för det dåvarande syntes kunna förverkligas i någon större omfattning, icke borde utesluta, att frågan ånyo upptoges, därest förhållandena gäve anledning därtill, varvid jag förutsatte, att det borde ankomma på fabriksstyrelsen att följa utvecklingen på området och tillvarataga de möjligheter till samarbete, som kunde yppa sig och vara ägnade att medföra fördelar.

Beträffande den beslutade anstalten i Boden har såsom av det föregående framgår nu yppat sig möjlighet till samarbete med järnvägsstyrelsen och Aktiebolaget trafikrestauranger. Preliminärt avtal om dylikt samarbete har träffats. Anstalten, som beräknats för ett tvättbehov av 850 000 kg per år, skulle för att tillgodose detta nytillkommande behov utbyggas för ytterligare 330 000 kg. Kostnaderna för utbyggnaden ha beräknats till 222 000 kronor för byggnader och 40 000 kronor för maskinell utrustning. Den årliga kostnadsbesparingen har fabriksstyrelsen uppskattat till 10 000 kronor på grundval av 1939 års prisläge. För järnvägsstyrelsen och det statliga bolaget beräknas samarbetet medföra en årlig besparing av 24 000 kronor enligt nämnda prisläge.

Såsom fabriksstyrelsen anført blir det ifrågasatta samarbetet till fördel för statsverket. Jag vill därför tillstyrka, att den centrala anstalten i Boden utbygges i enlighet med fabriksstyrelsens förslag. Mot kostnadsberäkningarna har jag icke anledning till erinran. Med hänsyn till vad fabriksstyrelsen anført bör i detta sammanhang allenast utverkas riksdagens medgivande i princip till utbyggnaden. Till frågan om medelsanvisning torde jag få återkomma vid framläggandet av nästa års statsverksproposition.

Jag får alltså nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden må utbyggas till i huvudsak den omfattning som av mig i det föregående angivits.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erland Kock.

Bilaga 10.

Kapitalinvesteringar.

Socialdepartementet.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSOH-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler följande under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] 4. Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala. I proposition nr 163 till 1935 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att besluta, att vid akademiska sjukhuset i Uppsala skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras en psykiatrisk klinik för en beräknad kostnad av högst 1 597 000 kronor. Byggnadsprojektet omfattade förutom själva klinikbyggnaden två personalbostadshus. I nämnda belopp ingingo jämväl kostnaderna för klinikens anslutning till akademiska sjukhusets ekonomicalentraler, beräknade till 140 000 kronor. Kliniken var avsedd att inrymma 122 vårdplatser. Riksdagen ansåg för sin del, att ett belopp av 1 450 000 kronor borde vara tillfyllest för klinikens uppförande samt anvisade av sistnämnda belopp 100 000 kronor. Sedan byggnadsstyrelsen av Kungl. Maj:t erhållit i uppdrag att verkställa utredning angående möjligheterna att nedbringa anläggningskostnaderna för kliniken till det av riksdagen för ändamålet såsom tillfyllest ansedda beloppet, uppdrog byggnadsstyrelsen åt arkitekten G. Birch-Lindgren att i samråd med professorn i psykiatri vid universitetet i Uppsala B. J. Jacobowsky söka nedbringa byggnadskostnaderna. Med anledning härav utarbetades två alternativa förslag till klinikens uppförande,

betecknade förslag I och förslag II. Byggnadskostnaderna beräknades bli lika stora enligt båda förslagen eller 1 457 000 kronor. Härtill komme kostnaderna för klinikens anslutning till akademiska sjukhusets economicentraler, 140 000 kronor, vilket belopp byggnadsstyrelsen funnit icke kunna minskas. Såväl medicinalstyrelsen som medicinska fakulteten vid universitet hade förordat ett genomförande av förslag II. Den verkställda utredningen hade sålunda givit vid handen, att någon nämndvärd minskning av kostnaderna för klinikens uppförande ej kunde vinnas, därest icke det tidigare framlagda lokalprogrammet skulle beskäras, vilket medicinska fakulteten motsatt sig. Sedan jag vid frågans behandling vid 1936 års riksdag (prop. nr 68) ansett mig icke kunna förorda någon jämkning av den av mig vid 1935 års riksdag angivna kostnadssumman, 1 597 000 kronor, godkände riksdagen denna kostnadsberäkning och anslog för budgetåret 1936/37 ytterligare 275 000 kronor. Nästföljande års riksdag anslog därefter för budgetåret 1937/38 ett belopp av 400 000 kronor. Dittills hade riksdagen sålunda ställt sammanlagt 775 000 kronor till förfogande. Av skilda anledningar kom byggnadsföretaget ej till utförande. Emellertid hava av sistnämnda belopp — delvis efter riksdagens hörande — genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut anvisats tillhopa 227 000 kronor för möjliggörande av klinikens anslutning till akademiska sjukhusets ekonomilokaler.

I en för 1938 års riksdag anmäld skrivelse den 31 augusti 1937 meddelade byggnadsstyrelsen, att sammanlagda kostnaderna för byggnadsföretaget på grund av stegrade materialpriser samt höjda arbetslöner kunde beräknas hava ökat till 2 034 000 kronor. På denna grund ansåg jag mig vid angivna tidpunkt ej böra påkalla åtgärder för byggnadsföretagets igångsättande och förklarade mig sakna anledning att i det sammanhanget beräkna medel för bestridande av de ytterligare kostnader, som av byggnadsstyrelsen angivits.

Frågan upptogs sedermera ånyo i proposition nr 2 till 1941 års riksdag (bil. 16, punkt 1). Jag anförde därvid till statsrådsprotokollet, att det på grund av det starkt omvittnade behovet av den psykiatriska kliniken finge anses önskvärt, att klinikens uppförande snarast påbörjades. De höga byggnadskostnaderna utgjorde visserligen allttjämt ett hinder därför, men därest läget på byggnadsmarknaden ansåges motivera uppförandet av vissa nyttiga och nödvändiga statliga byggnader, erbjöde psykiatriska kliniken i Uppsala ett lämpligt arbetsobjekt. Jag ansåg mig emellertid böra förorda, att 1940 års civila byggnadsutredning före byggnadsföretagets påbörjande erhöill i uppdrag att underkasta det föreliggande förslaget en ingående granskning ur besparingssynpunkt. Jag anförde vidare, att det undandroge sig mitt bedömande, huruvida som en följd av byggnadsutredningens granskning någon del av de av byggnadsstyrelsen senast beräknade kostnaderna — 2 034 000 kronor — kunde inbesparas oavsett ytterligare stegrade materialpriser och löner. Skulle så ej bli fallet — vilket jag försiktigtvis räknade med — komme ytterligare högst (2 034 000 — 775 000) 1 259 000 kronor eller, avrundat, 1 260 000 kronor att erfordras. Jag hemställde därför om förslag till riksdagen om anvisande av nämnda belopp såsom reservationsanslag (B).

Riksdagen (skrivelse nr 58) hade ej något att erinra mot att uppförandet av den psykiatriska kliniken påbörjades. Riksdagen förklarade sig därvid utgå från att föreliggande förslag i ämnet underkastades en ingående granskning ur besparingssynpunkt på sätt av mig förordats. Under denna förutsättning ansåg sig riksdagen böra anvisa det för ändamålet äskade beloppet, 1 260 000 kronor, under reservationsanslag (B) till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

Sedan Kungl. Maj:t den 14 mars 1941 överlämnat handlingarna i ärendet till 1940 års *civila byggnadsutredning* med uppdrag att verkställa den förutsatta omprövningen i kostnadsavseende, inkom byggnadsutredningen den 6 november 1941 med utredning och förslag i ärendet. Utredningen förklarade sig hava uppgjort riktlinjer för omarbetning av det föreliggande förslaget (alt. II) i kostnadsbesparande syfte med beaktande av att ur vårdsynpunkt betydelsefulla värden lämnades i möjligaste mån orubbade och att ur medicinsk synpunkt önskvärda förbättringar vidtoges. Uppdrag hade lämnats arkitekten G. Birch-Lindgren att efter de meddelade riktlinjerna utarbeta ett reviderat skissförslag. Enligt det av Birch-Lindgren uppgjorda förslaget hade besparingar åstadkommits bland annat genom sänkning av rumshöjden, nedskärning av patientrummens ytor, minskning av antalet personalbostäder samt förenklat utförande av vissa byggnadsdetaljer. Sålunda minskades enligt förslaget 1-patientrummen från ca 9,7 till ca 9,2 m², 2-patientrummen från ca 15,0 till 14,4 m² samt 6-patientrummen från ca 34,5 till 32,6 m². De föreslagna jämkningarna i den ursprungliga byggnadsplanen medförde att sjukhusets volym minskades från ca 18 400 m³ till ca 16 700 m³ och att de två personalbostadshusen om tillsammans 4 500 m³ sammanslogos till ett om 1 800 m³, vilket dessutom föreslogs böra uppföras av trä i stället för av sten.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala framställde i yttrande över sistnämnda förslag vissa anmärkningar mot detsamma, avseende särskilt begränsningen av golvytorna i sjukrum och sjuksalar. Fakulteten framhöll härvid i huvudsak följande.

Det föreliggande förslaget, vilket i flera viktiga avseenden skilde sig från det av statsmakterna tidigare godkända, gäve den psykiatriska kliniken en allmän standard, som väsentligt avveke från övriga inom akademiska sjukhuset under senare tid uppförda klinikers. Fakulteten vore väl medveten om de förhållanden, som nödvändiggjorde vittgående besparingsåtgärder, men den måste likväl beklaga, att lokalutrymmena inom kliniken måste beskäras vid en tidpunkt, då den psykiatriska terapien uppenbarligen befunno sig i en snabbare utveckling än någonsin tidigare, vilket medförde särskilda krav på utrymmen och reservlokaler, avsedda att motsvara redan uppkomna behov och att möta sådana, som kunde väntas uppstå. Stora olägenheter uppkomme t. ex. därigenom, att kliniken icke vore utrustad med särskilda stationer, avsedda för insulinbehandling, en för varje könssida. Fakulteten anförde vidare, att de föreslagna golvutrymmena i sjukrum och sjuksalar avsevärt understege dem, som vore nödvändiga på ett sjukhus, avsett för sluten vård av psykiskt sjuka av här avsedd art. De föreslagna golvytorna vore otillräckliga även emedan det vore fråga om en undervisningsklinik, då rummen vore för

små för att tillåta demonstrationer vid sjuksängen vid ronder med de studerande. De föreslagna utrymmena möjliggjorde vidare icke den standardmöblering av sjukrummen, som enligt fakultetens mening vore nödvändig på en psykiatrisk klinik, där medelvårdtiden räknades i månader och där patienten under en betydande del av vårdtiden skulle vistas uppe. Fakulteten ville erinra om att även på sjukrum och sjuksalar, avsedda för flera psykiskt sjuka, överbeläggning och trångboddhet enligt allmän erfarenhet skapade oro och irritation och motverkade den med intagningen på sjukhus avsedda verkan. Fakulteten skulle med hänsyn till dessa omständigheter helst velat yrka på en ökning av golvutrymmena inom sjuksalar och sjukrum med 20 %, men ansåge sig med hänsyn till föreliggande omständigheter böra begränsa sitt yrkande till en ökning av nämnda utrymmen med 15 %, utan att övriga utrymmen, vilka icke medgåve någon ytterligare reduktion, minskades. Då de ytor det här gällde endast omfattade en mindre del av byggnadskomplexet, komme den motsvarande ökningen av byggnadskostnaderna att bli jämförelsevis obetydlig. Enligt en av arkitekten verkställd preliminär beräkning skulle en utökning av golvutrymmena inom sjukrum och sjuksalar med 15 % medföra en ökning av byggnadskuben med 950 kubikmeter och en ökning av byggnadskostnaderna med omkring 54 000 kronor. Enligt fakultetens mening skulle kliniken genom en merkostnad av denna begränsade storleksordning bli rätt väl i stånd att fylla sin uppgift inom sjukvårdens och undervisningens tjänst, medan det föreliggande förslaget i hög grad äventyrade klinikens användbarhet för undervisning och vård av patienter.

Till fakultetens yttrande anslöto sig *större akademiska konsistoriet* samt *universitetskanslern*.

Byggnadsutredningen framhöll med anledning av fakultetens ifrågavarande uttalande, att den påyrkade ökningen med 15 % av golvytorna innebure krav på att rumsytorna skulle ökas utöver vad som angivits i förslag II. Då utredningen ansett sig böra ifrågasätta en mindre jämkning av rumsdimensionerna, hade detta skett med utgångspunkt från de fastställda byggnadsplanerna för Sidsjöns sjukhus. Därest emellertid förhållandena vid psykiatriska kliniken kunde anses kräva större vårdplatsutrymmen än som ur angivna synpunkter funnits erforderligt, saknade utredningen skäl att vidhålla sin ståndpunkt vad anginge golvytan. Dock måste utredningen motsätta sig en sådan av fakulteten påyrkad ökning, som skulle medföra större sjukrum än som upptagits i det redan tidigare av medicinalstyrelsen och fakulteten godtagna förslaget.

Vidkommande kostnaderna för klinikbyggnaden upplyste utredningen, att det år 1937 till (2 034 000 — 227 000) 1 807 000 kronor kostnadsberäknade förslaget, syntes med i november 1941 gällande materialpriser och arbetslöner kunna uppskattas draga en kostnad av omkring 2 100 000 kronor. Vad anginge det av utredningen framlagda reviderade förslaget hade detsamma genom utredningens försorg underkastats detaljerad kostnadsberäkning. Denna hade givit till resultat, att kostnaderna vid ett förenklat utförande av byggnadens detaljer, företrädesvis avseende posterna fasadtegel, fönsterbänkar och målning, kunde beräknas till 1 660 000 kronor. Därest pålning icke funnes erforderlig för sjukhusbyggnaden, reducerades kostnaden med 90 000 kronor. Utredningen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte fastställa att lända till huvudsaklig efter rättelse det enligt utredningens direktiv omarbetade förslaget med vissa av utredningen angivna jämkningar.

Universitetskanslersämbetet överlämnade med skrivelse den 12 december 1941 en hemställan från större akademiska konsistoriet i Uppsala, att anslaget till uppförande av psykiatriska kliniken måtte ställas till förfogande och arbetena med byggnadsföretaget med det snaraste få igångsättas. Då emellertid huvudparten av de för byggnadsföretaget anvisade medlen ej kunde tagas i anspråk med mindre arbetslöshetspolitiska skäl kunde åberopas härför och nämnda förbehåll för medlens utnyttjande då ej förelåg, medgav 1942 års riksdag på därom av Kungl. Maj:t i proposition nr 267 framlagt förslag, att den del av förutnämnda reservationsanslag (B), som beviljats för uppförande av kliniken, finge tagas i anspråk oberoende av de för dylikt anslag gällande förutsättningarna. I det vid nyssnämnda proposition fogade statsrådsprotokollet anförde jag, bland annat, att, då det genom 1940 års civila byggnadsutrednings försorg reviderade förslaget syntes mig kunna fastställas att i huvudsak lända till efterrättelse vid byggnadsarbetets utförande, man borde kunna räkna med att en viss besparing skulle uppstå å det anvisade anslaget.

Den sedermera inträdda starka bristen på byggnadsmaterial och arbetskraft har emellertid föranlett att klinikens uppförande hittills fått anstå.

I en av universitetskanslern överlämnad framställning från *medicinska fakulteten* den 18 oktober 1943, vilken tillstyrkts av såväl universitetskanslern som större akademiska konsistoriet, har fakulteten ånyo hemställt, att arbetena med klinikens uppförande ofördröjligen måtte påbörjas. Fakulteten erinrar i samband härmed om att vid den granskning av ritningarna till klinikbyggnaden, som verkställdes av 1940 års civila byggnadsutredning, det tidigare godkända lokalprogrammet utvidgats med särskilda lokaler för insulinbehandling. Fakulteten ansåge sig med anledning härav böra framhålla, att den moderna medicinska behandlingen av de vanligaste sinnessjukdomarna i huvudsak utvecklats efter 1935, då de ursprungliga klinikritningarna uppgjordes. Några särskilda lokaler för modern medicinsk behandling upptog dessa ritningar därför icke. Vid byggnadsutredningens omprövning hade vunnits några mindre utrymmen för detta ändamål, sedan platsantalet å den planerade barnavdelningen minskats. De sålunda vunna utrymmena, ett mindre rum jämte ett väntrum å vardera könsavdelningen, vore emellertid endast lämpade för ambulanskrampbehandling av en patient åt gången. Enligt fakultetens mening borde insulinstationerna, om sådana skulle inrättas, möjliggöra behandling av 4—8 sängliggande patienter samtidigt under de 4—5 timmar dagligen, som insulinbehandlingen varade. Med hänsyn till tidsläget ansåge sig fakulteten emellertid i detta hänseende icke böra framställa något yrkande. Vidkommande golvutrymmena i sjuksalarna vidhölle fakulteten sin förut uttalade mening. När fakulteten ansett sig kunna frångå kravet på särskilda behandlingsstationer för insulinterapi, hade detta skett under den förutsättningen, att utrymmen i sjuksalar och sjukrum erhöles den av fakulteten föreslagna storleken, vilken visserligen i vissa fall något överskredet det ursprungliga förslagets utrymmen, men å andra sidan bl. a. skulle

göra det möjligt att förlägga insulinbehandling till de vanliga sjukavdelningarna.

Genom beslut den 19 november 1943 uppdrog Kungl. Maj:t på min hemställan åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med medicinalstyrelsen, i huvudsaklig överensstämmelse med det av 1940 års civila byggnadsutredning upprättade förslaget men med iakttagande av att de i sagda förslag angivna golvytorna i sjukrummen skulle ökas med högst 15 procent, utarbета fullständiga ritningar och arbetsbeskrivningar för klinikens uppförande. Sedan byggnadsstyrelsen numera i det närmaste fullgjort detta uppdrag, har styrelsen i skrivelse den 21 september 1944 anmält, att det för byggnadsarbetena tillgängliga beloppet, 1 807 800 kronor, ej komme att förslå för byggnadsföretagets utförande. Styrelsen anför härom följande.

Till åttlydnad av Kungl. Maj:ts beslut den 19 november 1943 har byggnadsstyrelsen uppdragit åt arkitekten G. Birch-Lindgren att utarbета fullständiga ritningar och arbetsbeskrivningar till kliniken. Enligt lämnade direktiv skulle vådrummen givas en med högst 15 % ökad golvyta i förhållande till 1940 års civila byggnadsutrednings förslag. Detta innebär givetvis en ökning av byggnadsvolymen och medför, att denna kommer att bli densamma som i ett tidigare av byggnadsstyrelsen uppgjort förslag, benämnt 1936 års förslag II. Beträffande denna byggnads standard hade civila byggnadsutredningen i kostnadsberäkningen gjort stora beskärningar, såväl beträffande byggnadsarbetena som beträffande de sanitära installationerna. Beträffande byggnadsstommen hade exempelvis med hänsyn till då rådande materialsvårigheter mellanbjälklag av betong utbytts mot träbjälklag. Detta är emellertid stridande mot 7 § skyddsrumslagen den 1 mars 1940 (nr 119). Träbjälklag äro dessutom mindre ljudisolerande och följaktligen även av denna anledning olämpliga i ett sinnessjukhus, där särskilt god ljudisolering erfordras. Styrelsen har ansett, att den standard, som tillämpats vid Sidsjöns sjukhus, även borde hållas vid detta undervisningssjukhus. Beträffande bostadsbyggnaden hade civila byggnadsutredningen förutsatt, att byggnaden skulle uppföras i trä och att därigenom grundförstärkning med pålning skulle kunna bortfalla. Med hänsyn till den dåliga grunden erfordras dock under alla förhållanden pålning, såsom i 1936 års förslag angivits. Huvudritningar till bostadshuset hava utarbetats med iakttagande härav. För att erhålla en jämn belastning har byggnaden nu givits rektangulär form och avses att till hela sin utsträckning uppföras i två våningar. Förslaget avser ett tegelhus liksom enligt 1936 års förslag. Härigenom tillgodoses även de krav beträffande brandskyddet, som framförts av luftskyddsinspektionen och som även komma till uttryck i av Kungl. Maj:t den 24 mars 1944 fastställd stadsplan för den del av Uppsala stad, inom vilken psykiatriska kliniken är belägen.

Den kulvert, som skall förbinda akademiska sjukhuset med psykiatriska kliniken, är avsedd för transport av mat, tvätt m. m. ävensom för sjuktransport och var i 1936 års förslag beräknad med hänsyn härtill. Civila byggnadsutredningens förslag upptog dock endast en gångbar kulvert. Kravet på en transportkulvert hävdas emellertid fortfarande av klinikens styresman, och en sådan kulvert torde vara nödvändig, då den även är beräknad såsom transportled till tre framtida sjukhuspaviljonger, som skola förläggas invid grusgropen längs nuvarande sjukhusvägen, nämligen reumatisk och ortopedisk klinik i en byggnad samt byggnad för eftervårdspatienter och byggnad för örönklinik.

Det i 1936 års förslag upptagna beloppet för planeringsarbeten, inhägnad m. m. hade av byggnadsutredningen hårt beskurits. För att i erforderlig utsträckning möjliggöra anläggning av vägar och parkeringsplats för bilar måste det härför upptagna beloppet ökas.

Byggnadsutredningen beräknade i november 1941 kostnaderna för klinikkens uppförande till 1 660 000 kronor. Med de kompletteringar av förslaget, som ovan nämnts, och med tillägg av prisstegringen från år 1941 måste dock kostnaden numera enligt en inom byggnadsstyrelsen gjord kostnadsutredning beräknas komma att stiga till 2 300 000 kronor.

Till Kungl. Maj:ts förfogande stå för närvarande för psykiatriska klinikkens uppförande anslagsmedel å tillhoppa 1 807 800 kronor. Dessutom ha från reservationsanslaget till utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. för ifrågakvarande byggnadsföretag utbetalats tillhoppa 5 783 kronor, för vilka kostnader täckning även erfordras. Följaktligen stå till förfogande 1 802 017 kronor. Ett tilläggsanslag av 497 983 kronor eller i runt tal 500 000 kronor torde därför behöva äskas av riksdagen.

Byggnadsstyrelsen har vidare hänvisat till följande sammanställning, upptagande en jämförelse mellan de beräknade kostnaderna enligt 1940 års civila byggnadsutrednings förslag och de av byggnadsstyrelsen nu beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget, varvid tilläggen beräknats enligt 1941 års priser:

Klinikbyggnad (C. B. U:s förslag 1941)	1 260 000	
Tillägg för 15 % ökning av sjukrummen	85 000	
» » bättre standard	55 000	1 400 000
Bostadshus (C. B. U:s förslag 1941)	125 000	
Tillägg för undergrund	25 000	
» » tegel i stället för trä	15 000	165 000
Yttre ledningar (C. B. U:s förslag 1941)	20 000	20 000
Gångbar kulvert från panncentralen (C. B. U:s förslag 1941)	95 000	
Merkostnad för transportkulvert	40 000	135 000
Vägar, planering, stängsel (C. B. U:s förslag 1941)	30 000	
Utökad planering	10 000	40 000
Ritning, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter (C. B. U:s förslag 1941)	130 000	
Tillägg för ökning av arbetena	10 000	140 000
		1 900 000
För ändrat prisläge tillkommer 21 %		400 000
		<u>Kronor 2 300 000.</u>

Byggnadsstyrelsen framhåller till sist, att även om Kungl. Maj:t inom den närmaste framtiden skulle fatta beslut om arbetets igångsättande, hittills anvisade medel torde vara tillräckliga under nästkommande budgetår, då arbetet icke kunde beräknas bli färdigt förrän tidigast under budgetåret 1946/47. Följaktligen syntes nytt anslag för ändamålet behövt först under sistnämnda budgetår.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har uppförandet av den av riksdagen beslutade psykiatriska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala av olika anledningar ännu ej påbörjats. Under de senaste åren har det ansträngda läget på byggnadsmarknaden lagt hinder i vägen härför. För att emellertid underlätta arbetenas påbörjande vid lämpligt tillfälle beslöt Kungl. Maj:t, såsom i det föregående angivits, på min föredragning den 19 november 1943 uppdraga åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med medicinalstyrelsen utarbета fullständiga ritningar och arbetsbeskrivningar för uppförande av kliniken samt att i övrigt vidtaga de åtgärder, som befundes erforderliga för att arbetena med klinikens uppförande, efter det Kungl. Maj:t meddelat beslut därom, utan dröjsmål skulle kunna påbörjas. Vid fullgörande av detta uppdrag skulle det av civila byggnadsutredningen upprä-tade förslaget i huvudsak följas med iakttagande dock av den jämkningen, att golvytorna i sjukrummen skulle utökas med högst 15 procent. Denna avvikelse fann jag med hänsyn till vad medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala anført erforderlig för att kliniken skulle kunna väl fylla sin dubbla uppgift att dels bereda en fullgod vård åt psykiskt sjuka dels ock tjäna som undervisningsanstalt för blivande läkare. Merkostnaden för denna utvidgning av byggnadsprogrammet, som av byggnadsstyrelsen uppskattas till 85 000 kronor, synes mig relativt obetydlig i förhållande till den förbättring, som därigenom skulle vinnas, ävensom i förhållande till kostnaderna för byggnadsföretaget i dess helhet, vilka av civila byggnadsutredningen uppskattats till 1 660 000 kronor. Nämda merkostnad skulle ock hava rymts inom det för byggnadsföretaget tillgängliga beloppet, i runt tal 1 800 000 kronor, om man bortser från byggnadskostnadernas stegring sedan frågan om klinikens uppförande senast behandlades av riksdagen. De av byggnadsstyrelsen i samband med de nya ritningarna föreslagna förbättringarna i övrigt äro emellertid av den natur, att frågan om byggnadsföretagets utformning torde böra ånyo underställas riksdagens prövning. Byggnadsstyrelsen föreslår sålunda, bland annat, att mellanbjälklagen skola utföras av betong i stället för av trä, att personalbostadshuset uppföres av sten i stället för av trä samt att förbindelsekulverten mellan akademiska sjukhuset och kliniken, vilken byggnadsutredningen ansett böra utföras såsom enbart gångkulvert, utvidgas till transportkulvert. Dessa förbättringar skulle, beräknat efter 1941 års priser, medföra en ökning av byggnadskostnaderna med cirka 155 000 kronor. Med hänsyn till de fördelar ur luftskydds- och underhållssynpunkt samt, vad beträffar kulverten, ur driftssynpunkt, som skulle vinnas med nu nämnda förbättringar, anser jag mig för egen del böra tillstyrka desamma.

Sammanlagda kostnadsstegringen för standardförbättringarna och ökningen av golvytorna skulle uppgå till 240 000 kronor. Stegringen på grund av höjda byggnadskostnader har uppskattats till 400 000 kronor, varför kostnadsökningen i förhållande till civila byggnadsutredningens beräkningar uppgår till 640 000 kronor. De totala kostnaderna för byggnadsföretaget beräknas sålunda numera till 2 300 000 kronor, vilket belopp med cirka 500 000 kro-

nor överstiger de för byggnadsföretaget tillgängliga medlen, cirka 1 800 000 kronor. Enligt vad byggnadsstyrelsen uppgivit komma ytterligare medel för byggnadsföretaget att erfordras först under budgetåret 1946/47. Frågan om anvisande av medel för täckande av den brist, som kan uppstå, torde därför böra upptagas senare.

Då arbetet med klinikens uppförande är brådskande, har Kungl. Maj:t på min hemställan genom beslut denna dag uppdragit åt byggnadsstyrelsen att påbörja arbetena med grunden, därvid den i Kungl. Maj:ts beslut den 19 november 1943 angivna ökningen av sjukrummens golvytor skall beaktas. Övriga ifrågasatta förbättringar äro ej av den natur, att de påverkas av arbetenas påbörjande i nu anbefalld omfattning.

Omläggning av de elektriska installationerna vid Frösö sjukhus vid Östersund. I skrivelse den 8 juni 1944 har *medicinalstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för omläggning av de elektriska installationerna vid Frösö sjukhus från likström till växelström. Styrelsen anför till stöd härför följande.

Vid åtskilliga äldre statliga sinnessjukhus har under senare år, när den elektriska installationens belastning stigit, omläggning till växelström helt eller delvis planerats eller genomförts. Sådana arbeten förestå nu vid Frösö sjukhus vid Östersund. Omläggningen till växelström är vid detta sjukhus jämväl betingad av att kraftleverantören, Östersunds Elektriska AB, kommer att sänka sin å Frösön till förfogande stående växelström från 60 till 50 perioder. Denna förändring, som under alla förhållanden måste genomföras till den 1 januari 1945, ser sig leverantören, bland annat med hänsyn till den å Frösön förlagda flygkårens behov, nödsakad att företaga redan innevarande sommar.

På uppdrag av medicinalstyrelsen har Elektriska Prövningsanstalten Aktiebolag, Stockholm, med hänsyn till såväl sjukhusets behov av ökad elektrisk energi som nyssnämnda periodomläggning verkställt utredning av frågan och därvid utarbetat generalplan för arbetets genomförande. Häröver har, i följd av remiss, byggnadsstyrelsen den 27 mars 1944 till medicinalstyrelsen avgivit yttrande och därvid föreslagit, att åt prövningsanstalten måtte uppdragas att i samråd med byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå revidera den föreslagna generalplanen. Den 22 maj 1944 har därefter prövningsanstalten efter samråd med byggnadsstyrelsens representant framlagt ett i vissa delar modifierat förslag, vilket synes medicinalstyrelsen böra genomföras. Medicinalstyrelsen har ock i princip godkänt den nyssnämnda modifierade generalplanen för ifrågavarande arbeten, vilka i sin helhet beräknas draga en kostnad av cirka 225 000 kronor.

Den del av nu ifrågavarande omläggnings- och kompletteringsarbeten, som måste genomföras innevarande år och vilken i generalplanen betecknas såsom etapp 1 A, har kostnadsberäknats till 59 000 kronor.

Medicinalstyrelsen har bifogat en av Elektriska Prövningsanstalten AB upprättad promemoria, vari anförts, bland annat, följande.

Den interna elektriska kraftförsörjningen inom Frösö sjukhus sker för närvarande till största delen med användande av likström 2×110 volt. Inom ekonomibyggnad samt verkstäder etc. användes även växelström 380/220 volt, 60 p/sek. Växelströmmen inköpes från Östersunds Elektriska AB i form av högspänd kraft av 2 400 volt spänning. För omformning av växelström till likström, som inmatas i sjukhusets likströmsnät, finnes installerad en

roterande omformare. Sjukhuset kan även självt generera likström medelst 2 st. ångturbindrivna generatorer, vilkas tillstånd dock är mindre tillfredsställande. För reservändamål finnes i likströmsnätet installerat ett större ackumulatorbatteri.

Likströmsnätets belastning är nu så stor, att en avlastning eller förstärkning av detta nät är ofrånkomlig. Förstärkning av likströmsnätet skulle förutom kostsamma kabelkompletteringar bl. a. medföra omfattande renoveringar av omformaren och likströmsgeneratorerna. Dessutom måste i sådant fall det befintliga ackumulatorbatteriet utbytas och ersättas med ett nytt. Med anledning av nämnda förhållanden har det befunnits ekonomiskt motiverat att avlasta likströmsnätet genom successiv omläggning till växelström i enlighet med upprättad generalplan.

Kraftleverantören har i skrivelse av den 19 december 1943 meddelat, att matningsspänningen till sjukhuset kommer att höjas från 2 400 till 6 000 volt och att periodtalet kommer att samtidigt sänkas från 60 till 50 p/sek. Spänningshöjningen är avsedd att verkställas under sommaren 1944 och spänningsomläggningen kan med hänsyn till av elverket företagna dispositioner för Frösö-nätet i sin helhet knappast framflyttas. I sådant fall skulle nämligen de sedan flera år tillbaka beslutade planerna förryckas till men för såväl kraftleverantören som anslutna abonnenter, bl. a. flygvapnets anläggningar. I detta sammanhang må erinras att kraftleverantören kontraktsenligt ej skulle kunna verkställa denna omläggning för sjukhusets del förrän den 1 januari 1945, men då omläggningen måste göras sommartid och är nödvändig för flygvapnets anläggningar, kan en omläggning tidigare knappast förhindras.

I samband med den erforderliga omläggningen till växelström av sjukhusets interna elektriska anläggningar skulle man sålunda även utföra erforderliga arbeten för mottagande av den högspända kraften.

Omläggningen till växelström har i generalplanen föreslagits komma till utförande i ett antal etapper. I första hand gäller det att avlasta sjukhusets likströmsnät, så att den kvarvarande belastningen kan övertagas av omformaren, samt att iordningställa ny mottagningsstation för elverkets 50-periodiga kraft. Vid periodomläggningen måste vidare de befintliga växelströmsinstallationerna för 60 p/sek. i erforderlig omfattning omändras för matning med 50-periodig kraft. Denna etapp har i generalplanen benämnts nr 1.

Då det med hänsyn till kostnaderna visat sig, att denna etapp ej omedelbart kan genomföras i full omfattning, kan uppdelning ske på så sätt, att de arbeten omedelbart utföras, som betingas av kraftleverantörens önskemål att omlägga spänning och frekvens. Dessa arbeten, som ha benämnts etapp 1 A, ha kostnadsberäknats till 59 000 kronor.

Medicinalstyrelsen har hemställt, att styrelsen av medel, som under budgetåret 1944/45 ställts till styrelsens förfogande för underhållsarbeten vid statens sinnessjukhus, för ofrånkomliga omlägningsarbeten inom den elektriska installationen vid Frösö sjukhus måtte få förskottera högst 60 000 kronor. Då emellertid ifrågavarande arbeten ej kunde hänföras till ordinarie underhållsarbeten, förklarade sig styrelsen hava för avsikt att sedermera hemställa, att Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen måtte föreslå anvisande av särskilda medel för täckande av förskottet.

Departementsschefen.

Den av medicinalstyrelsen nu föreslagna omläggningen av de elektriska installationerna vid Frösö sjukhus utgör ett led i en av styrelsen uppgjord

plan att, i den mån stigande strömförbrukning eller andra omständigheter anses så påkalla, genomföra övergång till växelström vid de statliga sinessjukhusen. I proposition till årets riksdag, nr 84, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinessjukhus, ha således beräknats medel för liknande omläggningar vid S:t Jörgens och S:t Sigfrids sjukhus. Anledningen till att frågan nu aktualiserats vid Frösö sjukhus är den av kraftleverantören beslutade omläggningen av spänningen och periodantalet, vilket i sin tur föranledes av, bland annat, hänsyn till den å Frösön förlagda flygkårens behov. Nämnda förhållanden göra, att omläggningen vid Frösö sjukhus bör i viss del utföras inom den allra närmaste tiden. De arbeten, som för närvarande ansetts böra komma till utförande, i ärendet betecknade etapp 1 A, ha beräknats draga en kostnad av 59 000 kronor. Mot denna beräkning torde i och för sig intet vara att erinra. Då hithörande arbeten få anses som brådskan- de, vill jag förorda, att för ändamålet erforderliga medel, avrundade till ett belopp av 60 000 kronor, anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45. Liksom för tidigare beslutade liknande arbeten synas medlen böra anvisas å kapitalbudgeten under anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinessjukhus m. m.

Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att den av riksdagen tidigare beslutade psykiatriska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala må komma till utförande i huvudsaklig överensstämmelse med civila byggnadsutredningens förslag med de jämkningar, som av mig nu förordats;

dels ock till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinessjukhus m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 60 000.

[2.] **5 a. Vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium.** I skrivelse till medicinalstyrelsen den 11 oktober 1939 framlade *föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium*, professorn C. Kling, förslag om nybyggnader vid laboratoriet i syfte att tillgodose de ökade krav på laboratoriets produktionskapacitet, som föranleddes av krigsutbrottet med därav följande svårigheter att importera vissa sera. Föreståndaren framhöll, att en omfattande produktion av gasbrandserum borde komma till stånd, varjämte en utvidgning borde ske av bland annat tillverkningen av tetanusserum. I skrivelsen framhölls vidare, att behovet av ökade lokaler visserligen framkommit i samband med den av den utrikespolitiska situationen betingade utvidgningen av verksamheten men ändock icke kunde sägas vara av tillfällig karaktär. Så länge vårt land behövde bibehålla sin

vapenmakt, vore det ur försvarsberedskapssynpunkt erforderligt att landet jämväl förfogade över en ständigt arbetande organisation för beredning av gasbrand- och tetanusserum, vilken kunde uppbringas att motsvara den vid krigsfall stora efterfrågan på dessa serumpreparat. Föreståndaren hänvisade vidare till en skrivelse från honom till medicinalstyrelsen den 14 maj 1938, däri han framhållit, att tuberkulosavdelningens utrymmen visat sig vara för små till följd av att den diagnostiska verksamheten beträffande tuberkulos under senare år undergått en betydlig utveckling såväl kvantitativt som även kvalitativt. Genom införande av kulturell diagnostik och typbestämningar å isolerade stammar hade lokalbehovet väsentligt ökat på ett sätt, som icke förutsetts vid byggnadernas planering. Även tuberkulinframställningen hade vuxit betydligt i omfattning; landets förbrukning av detta preparat hade i själva verket ökat i sådan grad, att laboratoriet under de sista åren måst inköpa betydligt mer än halva förbrukningen från utlandet. För inhemsk framställning av hela förbrukningen krävdes emellertid ovillkorligen en utvidgning av lokalerna. Kravet på ökade utrymmen borde enligt i skrivelsen framlagt förslag tillgodoses genom uppförande av en särskild byggnad i tre våningar för en kostnad, inberäknat inredningskostnaderna, av 365 000 kronor.

Medicinalstyrelsen, som inhämtade yttranden i ärendet från sakkunniga rörande bakteriologisk krigsorganisation samt arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, hemställde under hänvisning till föreståndarens motivering och nämnda båda remissyttranden, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga byggnadsstyrelsen att uppgöra förslag till nybyggnad vid laboratoriet.

Den 17 november 1939 anbefalldes Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att med beaktande av förefintliga möjligheter till såväl begränsning av den för fredsbruk avsedda verksamheten som utnyttjande av befintliga utom statens bakteriologiska laboratorium belägna lokaler taga ärendet under förnyad prövning och till Kungl. Maj:t snarast möjligt inkomma med det förslag, vartill omprövningen kunde föranleda. Medicinalstyrelsen framlade i anledning härav olika alternativ till frågans lösning.

Genom beslut den 21 mars 1940 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att, i anslutning till ett av medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala lämnat erbjudande, med vederbörande träffa överenskommelse om disposition för statens bakteriologiska laboratoriums räkning av vissa lokaler inom den hygienisk-bakteriologiska institutionen i Uppsala ävensom vidtagna övriga åtgärder för lokalernas utnyttjande på sätt styrelsen i samråd med fakulteten funne ändamålsenligast.

I skrivelse den 10 april 1940 anförde *medicinalstyrelsen*, att det enligt Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut valda alternativet till lösning av ifrågasvarande serumtillverkning inom landet genom fortsatt utredning enligt den i beslutet angivna linjen skulle innebära en avsevärd tidsförlust utan motsvarande nytta samt tills vidare göra det omöjligt för bakteriologiska laboratoriet att ingå begärda kontrakt med armén m. fl. myndigheter rörande leveranser av sera för militärt bruk.

I skrivelse den 20 maj 1940 hemställde *överbefälhavaren*, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en lösning av lokalfrågan vid bakteriologiska laboratoriet för tillgodoseende av behovet av en inhemsk produktion av sera.

I skrivelse den 25 oktober 1940 hemställde *medicinalstyrelsen* om anvisande av medel å beredskapsstat för budgetåret 1941/42 för uppförande av nybyggnad vid laboratoriet.

Nämnda framställningar ha hittills ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Ifrågavarande byggnadsfråga har nu ånyo aktualiserats genom framställningar från dels medicinalstyrelsens materielnämnd dels ock svenska kommittén för internationell hjälpverksamhet om anvisande av medel för tillverkning vid statens bakteriologiska laboratorium av sera och vacciner för efterkrigshjälp.

Med anledning av skrivelse den 22 februari 1944 från *medicinalstyrelsens materielnämnd* ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1944 ett belopp av 336 000 kronor till förfogande för statens bakteriologiska laboratorium för tillverkning av sera och vacciner, avsedda att komma till användning i det internationella hjälparbetet efter kriget. Av beloppet avsågos 34 000 kronor för uppförande av baracker m. m. för förråd och djur, 224 000 kronor för inköp och underhåll av djur, apparater m. m. samt för inköp av förbrukningsartiklar, medan ett belopp av 78 000 kronor beräknades för avlönande av för tillverkningen erforderlig personal under ett år.

I en till socialdepartementet den 30 juni 1944 inkommen skrivelse har *svenska kommittén för internationell hjälpverksamhet* hemställt om anvisande av ett belopp av 1 050 000 kronor för byggnadsarbeten m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium för utvidgad tillverkning av sera och vacciner för efterkrigshjälp.

Kommittén anför härom:

Vid ett sammanträde i kommittén med bl. a. cheferna för medicinalstyrelsen och försvarets sjukvårdsförvaltning enades man om att en kompletterande undersökning borde göras i fråga om tillverkning av sera och vacciner för efterkrigshjälp utöver den av medicinalstyrelsens materielnämnd i skrivelsen den 22 februari 1944 föreslagna. Det framhölls, att särskilt behovet av fläcktyfusvaccin måste vara oerhört och att behovet av vacciner överhuvud komme att många år framåt vara så stort i världen, att en nybyggnad vid statens bakteriologiska laboratorium skulle betala sig. Den kompletterande undersökningen har nu verkställts inom laboratoriet, och kommittén har från medicinalstyrelsen fått mottaga en skrivelse i ärendet av den 26 maj 1944. Under förutsättning att leveransen av difteriypämne, smittkoppsypämne, ympämne mot tyfus, paratyfus och kolera skall kunna ske i dubbel omfattning mot den som upptagits i den tidigare framställningen samt att ympämne mot fläcktyfus skall kunna framsällas i upp till fem gånger så stor mängd, har man funnit att byggnadsarbete måste igångsättas samt apparatur och inredning anskaffas för en sammanlagd kostnad av 762 000 kronor. Läggas härtill kostnaderna för framställningen av ifrågavarande sera och vacciner, erhålles en siffra av omkring 1 050 000 kronor.

Eftersom den ifrågasatta ökningen av tillverkningen utav sera och vacci-

ner för efterkrigshjälp icke kan komma till stånd utan att en nybyggnad uppföres, föreslår kommittén, som icke ansett sig kunna verkställa någon granskning av kostnads kalkylerna, att hela sistnämnda belopp anvisas från anslaget till internationellt återuppbyggnadsarbete samt att byggnadsstyrelsen erhåller det berörda uppdraget.

Kommittén har bifogat en av *avdelningsföreståndarna vid statens bakteriologiska laboratorium N. Lönberg och G. Olin* den 26 maj 1944 upprättad promemoria rörande laborariets lokalbehov. I nämnda promemoria anföres bland annat följande.

Sedan den första forcerade tillverkningen av stelkramps- och gasbrandserum, som igångsattes efter krigsutbrottet 1939, numera övergått i ett lugnare tempo, har lokalbehovet för dessa uppgifter något lättat. Kvar står dock alltjämt det oegentliga förhållandet, att pestlaboratoriet utnyttjas för gasbrandserumtillverkningen. De sista två åren ha å andra sidan medfört en betydande utvidgning av verksamheten på andra områden, vilken i fråga om lokalbehov avsevärt överstiger den jämförelsevis ringa lättningen beträffande tillverkningen av nyssnämnda sera. Difteriens frekvensstegring inom landet har sålunda tvingat till framställning av ett nytt preparat, difteriypämne, varav för landets behov beredas 1 miljon doser årligen, och vidare till en mycket omfattande diagnostisk verksamhet, omfattande cirka 5 000 prov per månad. En annan diagnostisk undersökningsmetod har vidare nyinförts, nämligen gonokockodlingen, likaledes omfattande nära 5 000 prov per månad. Bland nya preparat, som börjat framställas, må vidare ympämne mot stelkramp och mot fläckfeber omnämnas. På virusområdet ha vidare försök att framställa ympämne mot influensa påbörjats.

Det är givet, att denna utvidgade verksamhet för landets eget behov medfört en mycket kraftig belastning av laborariets lokalutrymmen. När därtill kommer den redan planerade tillverkningen av preparat för efterkrigshjälpen, har ett absolut maximum i fråga om lokalernas utnyttjande uppnåtts, vilket icke kan överskridas.

Som exempel på de lokaler, som belastats till bristningsgränsen, må substratavdelningen i första hand nämnas. Sedan skiftesarbete införts därstädes, är prestationsförmågan maximal. Då åtgången på substrat är mycket stor för ympämneshöjningen och tillgången därav sätter en absolut gräns för tillverkningskapaciteten, ha möjligheterna att erhålla substrat från något annat större laboratorium undersökts. Det enda laboratorium i landet, som kunde tänkas förfoga över erforderliga utrymmen, är den nybyggda veterinär-medicinska anstalten. Dess föreståndare, professor A. Hjärre, har emellertid på förfrågan meddelat, att det i varje fall under de närmaste 9 månaderna icke finnes möjlighet för anstalten att biträda med substratberedning, bl. a. på grund av den omfattande beredning av rödsjukenserum, som där igångsatts. Huru förhållandena därefter kunna gestalta sig, är givetvis för närvarande svårt att avgöra.

Av det sagda torde framgå, att den nu ifrågasatta utökade preparattillverkningen oundgängligen kräver nybyggnader och vidare att det utan tvekan vore mest ändamålsenligt, att dessa nybyggnader utformades på sådant sätt, att de i fortsättningen kunna utnyttjas för laborariets normala verksamhet och utveckling. Bland nu icke omnämnda arbetsuppgifter, som laboratoriet snarast måste söka tillgodose, må anföras införandet av moderna metoder för rening och koncentrerings av sera och en intensifiering av verksamheten på det högaktuella virusområdet. Reningen och koncentrerings av sera kräver stora utrymmen för den ganska skrymmande apparaturen och

för kemiska laborationer. Virusforskningen kräver likaledes särskilda laboratorielokaler och djurrum och kan icke länge åsidosättas, om laboratoriet i framtiden skall kunna uppfylla de krav, som instruktionsenligt tillkomma detsamma.

I samråd med byggnadsstyrelsen och med biträde av arkitekten J. Lundevqvist har laboratoriet nu verkställt en preliminär utredning rörande det lämpligaste sättet att efter nämnda riktlinjer tillgodose lokalbehovet för den ifrågasatta produktionsökningen för den internationella efterkrigshjälpen. Som första punkt har det härvid gällt att åstadkomma en utvidgning av substratavdelningen. Då denna avdelning icke kan förläggas i provisoriska lokaler och icke lämpligen kan klyvas i flera delar, har det syntts nödvändigt att räkna med en tillbyggnad efter hela södra kortsidan av det hus, vari denna avdelning är inrymd (sterila huset). Härigenom kan erforderlig kapacitet för substratberedningen uppnås. Bottenvåningen bör vidare tillbyggas efter ostsidan med en envåningsbyggnad, såsom ett led i ett framtida utvidgningsprogram. I den på detta sätt utbyggda bottenvåningen inredes en större diskavdelning för den serologiska avdelningen och vidare lokaler för serumrening och -koncentrering samt annan preparativ verksamhet med därtill hörande kemiska laboratorieutrymmen.

För inpackning av sera och ympämnen och för linneförrådet med dess verkstad måste särskild lokal ordnas. Denna verksamhet torde utan större olägenhet kunna förläggas till en friliggande, mera provisorisk byggnad. För att i övrigt tillgodose det ökade behovet av laboratorielokaler för efterkrigsproduktionen föreslås, att de 5 djur- och operationsrummen i huvudbyggnadens souterrainvåning utrymmas och apteras till laboratorier, vilket kan ske utan nämnvärda kostnader. Som ersättning för nämnda 5 rum och för att bereda plats för det större antal djur, som produktionen kräver (bl. a. för streptokockserumberedningen å kanin), bör vidare en särskild byggnad uppföras vid huvudbyggnadens östsidan med sträckning fram mot pestlaboratoriet.

Laboratoriets kontorslokaler och expeditionerna för inkommande och avgående postförsändelser och annat gods äro redan för den nuvarande verksamheten otillräckliga, trots att lokaler, avsedda för annat ändamål, tagits i anspråk. Kassören och bokhållaren ha sålunda fått disponera ett invid biblioteket beläget lärum och expeditionen för ankommande försändelser har förlagts till ett litet förrum till det fotografiska rummet. Den enklaste lösningen torde vara att maskinistens bostad utrymmas, varigenom två stora kontorsrum kunna ordnas i direkt anslutning till det nuvarande kontoret, och att administrationsflygeln tillbygges så att särskilda expeditioner (packrum) för inkommande och avgående försändelser kunna inrättas. För maskinisten ordnas i stället bostad om 2 rum och kök i särskild byggnad intill garaget.

Det ökade antal hästar, som komma att behövas för difteriserumberedningen, måste också beredas plats. Härför kan i första hand den överbyggda rastgården användas, vilken under stelkramps- och gasbrandserumtillverkningens forcering omändrades till provisoriskt stall. En viss tillbyggnad av detsamma torde dock bliva erforderlig. I det provisoriska stallet äro emellertid för närvarande 300 kaniner inrymda. Dessa böra lämpligen flyttas till det gamla smådjurshuset, som är utmärkt väl ägnat för dylika försöksdjur. Detta djurhus upptages emellertid för närvarande till övervägande del av mus- och marsvinsavel samt av uppväxande kaniner och av friska djur av dessa tre slag. För att kunna evakuera dessa djur bör ett särskilt hus för mus- och marsvinsavel uppföras intill smådjurshuset och en barack för uppväxande och friska kaniner, vilken placeras i närheten av barackerna för

kaninaveln. Förstnämnda hus bör kunna utföras i trä och den sistnämnda kan givas samma enkla utförande som barackerna för kaninaveln.

Vid kommitténs skrivelse funnos fogade av arkitekten Joel Lundeqvist den 26 maj 1944 upprättade skissritningar samt kostnadsutredning.

Enligt det av Lundeqvist uppgjorda förslaget skulle byggnadskostnaderna fördela sig sålunda:

	Kronor
Om- och tillbyggnad av sterila huset	100 000
Tillbyggnad av fabrikationshallen	180 000
Djurhus och förbindelsegång	113 000
Om- och tillbyggnad av huvudbyggnadens norra flygel	45 500
Byggnad för avelsdjur (möss och marsvin)	88 000
Byggnad för kaniner	7 500
Barackbyggnad för förråd	19 000
Barackbyggnad för inpackning	19 000
Tillbyggnad av barack för hästar	33 000
Ritningar, kontroll och oförutsett	80 000
	Summa kronor 685 000.

Från nämnda summa bör emellertid dragas det belopp av 34 000 kronor för barackbyggnader, som anvisats enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1944. Det ytterligare medelsbehovet för byggnadsarbetena skulle alltså uppgå till 651 000 kronor.

Härutöver ha beräknats 111 170 kronor för apparatur och inredning. Driftkostnaderna per år ha uppskattats till 151 000 kronor för förbrukningsmateriel och försöksdjur samt 121 500 kronor för löner till personal.

Medicinalstyrelsen har i yttrande den 26 maj 1944 anfört, att styrelsen underkastat promemorian en översiktlig granskning och funnit de uppgjorda beräkningarna rimliga. Styrelsen ville för sin del livligt tillstyrka, att medel bereddes till den humanitära hjälpens utökande samt att ett uppdrag snarast möjligt gäves åt byggnadsstyrelsen att igångsätta byggnadsarbetena.

Byggnadsstyrelsen har i yttrande den 25 augusti 1944 anfört, att styrelsen vid uppgörande av förslaget till de föreslagna byggnadsarbetena icke deltagit i annan mån, än att styrelsen på förfrågan förordat arkitekten Joel Lundeqvist att biträda laboratoriet vid utredningarnas verkställande. Styrelsen hade följaktligen icke varit i tillfälle att granska de föreliggande lokalbehoven, och den knappa tid, som stode till buds för remissens besvarande, medgäve icke ingående undersökningar på denna punkt. Den inom styrelsen vidtagna granskningen gäve emellertid vid handen, att därest lokalbehovet från laboratoriets sida blivit riktigt beräknat, från styrelsens sida någon erinran att framställa mot förslagets utformning ej funnes. Kostnaderna för själva byggnadsarbetena syntes vara riktigt beräknade. Det borde emellertid för yttre ledningar och kulvertar tilläggas ett belopp av 25 000 kronor, varför den totala byggnadskostnaden borde beräknas till

710 000 kronor. Riktigheten av de upptagna kostnaderna för apparatur och förbrukningsmateriel undandrog sig byggnadsstyrelsens bedömande.

Genom beslut den 14 september 1944 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium utarbета fullständiga ritningar och arbetsbeskrivningar för utförande av ifrågavarande byggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Joel Lundeqvist uppgjorda skissritningarna samt att i övrigt vidtaga de åtgärder, som befundes erforderliga för att arbetena, efter det Kungl. Maj:t meddelat beslut härom, utan dröjsmål skulle kunna påbörjas.

Frågan om en tillbyggnad av statens bakteriologiska laboratorium, varom önskemål framförts redan år 1938, aktualiserades vid krigsutbrottet 1939, då ökade anspråk ställdes på laboratoriet dels för tillverkning av vissa preparat till ersättande av tidigare import, dels ock för tillverkning i beredskaps-syfte av vissa sera, främst gasbrandserum och tetanusserum. Laboratoriets kapacitet kom genom dessa anspråk att utnyttjas till det yttersta. Sedan tillverkning av sistnämnda sera minskats, har behovet av utökad tillverkning av vissa andra preparat, såsom difteriimpämne samt ympämnen mot stelkramp och fläckfeber, ävensom vissa laboratoriet ålagda undersökningar, däribland undersökningar av gonokock- och difteriprov, starkt belastat laboratoriets lokalutrymmen. För tillverkning av sera och vacciner för efterkrigshjälpen i den omfattning, som föreslagits av svenska kommittén för internationell hjälpverksamhet, ha därför ganska omfattande ny- och ombyggnadsarbeten vid laboratoriet ansetts erforderliga. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle ifrågavarande arbeten draga en kostnad av 685 000 kronor, däri inräknat de barackbyggnader, till vilkas uppförande Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1944 anvisat 34 000 kronor. Kostnaderna för inredning och apparatur m. m. ha beräknats till i runt tal 110 000 kronor. Driftkostnaderna för ett år ha uppskattats till ca 272 000 kronor. Kostnaderna för byggnadsarbeten m. m. samt driftkostnaderna under ett år skulle således komma att uppgå till 1 067 700 kronor. Byggnadsstyrelsen anser kostnaderna för byggnadsarbetena böra höjas med 25 000 kronor för yttre ledningar m. m. Härutöver bör emellertid visst belopp avses för fast inredning, för vilket ändamål medel av förbiseende ej beräknats i det av kommittén framlagda kostnadsförslaget. Enligt en av arkitekten Lundeqvist upprättad sammanställning uppgå kostnaderna för fast inredning till 77 000 kronor. Sammanlagda kostnaderna för byggnadsarbeten skulle sålunda uppgå till (685 000 + 25 000 + 77 000) 787 000 kronor eller i runt tal 785 000 kronor.

Med hänsyn till vad kommittén anfört rörande behovet av sera och vacciner under efterkrigsperioden anser jag, att Sverige ej bör undandraga sig att medverka till täckandet av detta behov. Detta torde dock ej kunna ske i den omfattning, som kommittén föreslagit, utan att en ökning av bakteriologiska laboratoriets produktionskapacitet åvägbringas. Då jag anser mig

Departements-
chefen.

böra godtaga det förslag till byggnadsarbeten vid laboratoriet, som förändrades av en sådan medverkan, har detta skett med hänsyn till vad i ärendet anförts rörande laboratoriets behov av utvidgade lokaler för laboratoriets normala verksamhet, sedan tillverkning för efterkrigshjälpen ej längre är aktuell. Mot det för arbetena framlagda förslaget och de för detsamma beräknade kostnaderna torde intet vara att erinra. Med hänsyn till angelägenheten av att tillverkningen snarast möjligt igångsättes, synes ett belopp av 785 000 kronor böra upptagas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Jag förordar därför, att framställning göres hos riksdagen om anvisande av nämnda belopp. — Till det redan från allmän förskottsstat I anvisade beloppet å 34 000 kronor bör hänsyn tagas vid äskande av avskrivningsanslag för denna investering.

De för utrustning beräknade kostnaderna, i runt tal 110 000 kronor, vilka jag jämväl ansett mig böra godtaga, torde böra anvisas under ett särskilt anslag å driftbudgeten. Jag gör därför i annat sammanhang hemställan om upptagande å tilläggsstat av anslag för nämnda ändamål.

Löpande kostnader för tillverkning för efterkrigshjälpen (personalkostnader samt kostnader för förbrukningsartiklar m. m.) torde, därest riksdagen ej har något att däremot erinra, böra bestridas från det å allmän förskottsstat I upptagna anslaget till Bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 785 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

H. Bergström.

Bilaga 11.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Domö, anmäler här-
efter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden
angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret
1944/45 samt anför därvid följande.

I. Statens affärsverksfonder.

B. Telegrafverket.

[1.] **3 a. Telefonstationsbyggnad i Värnamo.** Genom beslut den 6 oktober 1944 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samarbete med telegrafstyrelsen och i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar låta uppföra en telefonstationsbyggnad i Värnamo.

För ändamålet har Kungl. Maj:t ställt det å allmän förskottsstat II för budgetåret 1944/45 under nyssnämnda rubrik uppförda förskottsanslaget av 315 000 kronor till telegrafstyrelsens förfogande.

Denna förskottsanvisning torde nu böra täckas genom anvisande av anslag å kapitalbudgeten under telegrafverkets fond.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Värnamo* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 315 000.

D. Statens vattenfallsverk.

[2.] **11. Tillbyggnad av fastigheten nr 11 i kvarteret Björnen i Stockholm.** I skrivelse den 29 mars 1944 hemställde vattenfallsstyrelsen om medgivande att för påbyggnad av dels västra gårdshuset på tomten nr 13 i kvarteret Björnen i Stockholm, dels det nya gathuset på tomten nr 11 i samma kvarter använda sammanlagt 220 000 kronor av det å kapitalbudgeten under statens vattenfallsverk anvisade anslaget till Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m., dock att med påbyggnad av sistnämnda hus kunde anstå, därest styrelsen finge senast från och med den 1 april 1945 disponera över minst 150 m² nettoarea i statens vattenfallsverks fastighet Drottninggatan 19 å tomten nr 8 och 10 i kvarteret Björnen.

Vattenfallsstyrelsen framhöll i sin skrivelse bland annat, att styrelsens behov av kontorslokaler i Stockholm mycket hastigt tillväxit på grund av den forcering, med vilken kraftverksbyggnaderna under senaste åren bedrivits och alltjämt bedreves, samt till följd av därmed sammanhängande förundersökningar och preliminära utredningar om olika nya vattenfallsutbyggnader och vattenregleringar. Ny personal och ytterligare lokalutrymmen måste vidare förutses erforderliga, om och när sådana arbeten, till vilka medel kunde komma att anvisas å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45, skulle utan dröjsmål startas med stora arbetsstyrkor. De nya kontorsutrymmen, som inom närmaste tiden krävdes, uppskattade styrelsen vid tidpunkten för skrivelsens avlåtande till 150 m² nettoarea för de uppgifter, vilka redan blivit styrelsen ålagda. Ytterligare ungefär lika stort utrymmesbehov beräknades så gott som omedelbart uppstå, om särskilda investeringsarbeten i någon avsevärd omfattning tillkomme. Styrelsen såge sig därför nödsakad att planera för att före den 1 april 1945 kunna förfoga över nya kontorslokaler med sammanlagt omkring 300 m² nettoarea, varav hälften om möjligt redan hösten 1944.

Genom beslut den 9 juni 1944 bemyndigade Kungl. Maj:t vattenfallsstyrelsen att för beredande av lokaler för bedrivande av på styrelsen ankommande planeringsarbeten låta utföra påbyggnad med två våningar av västra gårdshuset å fastigheten nr 13 i kvarteret Björnen i huvudsaklig överensstämmelse med till styrelsens skrivelse fogade ritningar för en beräknad kostnad av 125 000 kronor.

Genom brev den 30 juni 1944 förordnade Kungl. Maj:t, att kostnaderna för denna påbyggnad skulle gäldas från det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 under sjätte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget av 2 000 000 kronor till Täckning av planeringskostnader. Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles meddela beslut beträffande slutlig redovisning av ifrågavarande investering.

I skrivelse den 25 augusti 1944 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att styrelsen under de senast förflutna månaderna funnit oundgängligt att för mötande av redan föreliggande arbetsuppgifter utöka personalen vid de båda byggnads-

tekniska byråerna med ett tiotal personer utöver vad som förutsetts i mars innevarande år samt att förstärka den kamerala och drifttekniska personalen. Den påbyggnad av gårdshuset på tomten nr 13 i kvarteret Björnen, vartill medel av Kungl. Maj:t anvisats, beräknades bliva färdig under loppet av oktober 1944. Härigenom komme en nyttig kontorsyta av 184 m² att tillföras styrelsen. För att om möjligt få tillgång till de ytterligare erforderliga lokalerna inom den av styrelsen senast inköpta fastigheten nr 8 och 10 i kvarteret Björnen hade styrelsen uppsagt två hyresgäster där till avflyttning. Uppsägningarna hade emellertid av vederbörande myndigheter förklarats ogiltiga såsom obilliga mot hyresgästerna, oaktat styrelsen anvisat möjligheter för hyresgästerna att få förhyra andra lokaler.

Vattenfallsstyrelsen har i sin sistnämnda skrivelse vidare uttalat, att det nu vore oundgängligt, att den planerade påbyggnaden på fastigheten nr 11 i kvarteret Björnen komme till utförande. Härigenom skulle styrelsen kunna erhålla ytterligare kontorslokaler med en nyttig golvyta av 139 m². Påbyggnaden hade kostnadsberäknats till 95 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer vattenfallsstyrelsen om anvisande för tillbyggnad av fastigheten nr 11 i kvarteret Björnen av ett anslag av 95 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i ett den 4 maj 1944 avgivet utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot det ifrågasatta byggnadsföretaget under förutsättning att visst av byggnadsnämnden i Stockholm uppställt villkor uppfylldes.

I de av vattenfallsstyrelsen ingivna ritningarna har byggnadsnämndens och byggnadsstyrelsens önskemål beaktats.

För tillgodoseende av vattenfallsstyrelsens lokalbehov i Stockholm har statsverket i olika etapper förvärvat hela kvarteret Björnen. Den nuvarande bebyggelsen i kvarteret är av varierande värde. Sålunda upptager en stor del av kvarterets inre, i synnerhet den östra sidan, dels oordnad och heterogen gårdsbebyggelse, dels även byggnadskomplex av betydande kulturhistoriskt värde, nämligen de så kallade Rudebeckska husen. En avsevärd del av den nuvarande bebyggelsen torde framdeles komma att rivras och ersättas med nybyggnader. Innan en redan påbörjad utredning om kvarterets slutliga utbyggande slutförts, böra därför helst inga mera avsevärda byggnadskostnader nedläggas på andra byggnadspartier än sådana, som beräknas komma att ingå i ett slutligt utbyggnadsskede. Den byggnad, som enligt förslaget nu skulle påbyggas, har emellertid uppförts så sent som år 1936 och torde kunna utnyttjas för avsevärd tid framåt.

Såsom framgår av vattenfallsstyrelsens framställning äro förefintliga lokaler inom fastighetskomplexet ännu icke i sin helhet tagna i anspråk för styrelsens behov utan i viss utsträckning uthyrda till enskilda. På grund av rådande hyresreglering har det icke varit möjligt att, då behov av sistnämnda lokaler nu yppat sig, få disponera desamma. Enligt vad jag under hand inhämtat, har styrelsen icke heller på den allmänna hyresmarknaden eller ge-

*Departements-
chefen.*

nom förmedling av andra statsinstitutioner kunnat erhålla för sitt behov tillfredsställande lokaler.

Med hänsyn härtill och då det är synnerligen angeläget att vattenfallsstyrelsen snarast erhåller ökat utrymme bland annat för bedrivande av erforderligt planeringsarbete för skapande av en investeringsreserv av vattenkraftsutbyggnader, anser jag mig böra förorda bifall till vattenfallsstyrelsens hemställan, ehuru det i och för sig varit önskvärt om arbetena kunnat inordnas i en på längre sikt upplagd plan för utbyggande av kvarteret Björnen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har Kungl. Maj:t anvisat medel för påbyggnad av fastigheten nr 13 i kvarteret Björnen från det å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1943/44 anvisade reservationsanslaget till Täckning av planeringskostnader. Då här är fråga om en investering, vilken bör ingå i statens vattenfallsverks förräntningspliktiga kapital, torde Kungl. Maj:t framdeles böra meddela föreskrift om redovisning av investeringen å statens vattenfallsverks kapitalfond.

Påbyggnaden av fastigheten nr 11 i kvarteret synes vara av den angelägenhetsgrad, att erforderliga medel böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Mot storleken av det av vattenfallsstyrelsen för ändamålet äskade beloppet, 95 000 kronor, har jag icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av fastigheten nr 11 i kvarteret Björnen i Stockholm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 95 000.

II. Luftfartsfonden.

[3.] **4. Byggnad och förbättring av flygplatser.** Det å kapitalbudgeten för budgetåret 1944/45 under luftfartsfonden anvisade investeringsanslaget till Byggnad och förbättring av flygplatser är, såsom av statsverkspropositionen (kapitalbudgeten bil. 4, punkten 49) framgår, avsett huvudsakligen för vissa byggnader å flygplatserna.

Genom beslut den 18 augusti 1944 har Kungl. Maj:t bemyndigat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att av det å allmän förskottsstat II för samma budgetår uppförda förskottsanslaget till Byggnad och förbättring av flygplatser använda ett belopp av högst 500 000 kronor till utvidgningsarbeten vid Norrköpings flygplats samt ett belopp av högst 400 000 kronor till utförande vid Bulltofta flygplats av ny plattform framför hangarerna, en utvidgad plattform framför stationsbyggnaden ävensom en förbindelsebana och en väg mellan stations- och hangarområdena.

Till täckning av dessa förskottsanvisningar torde anslag nu böra äskas av riksdagen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnad och förbättring av flygplatser* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 900 000.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[4.] 9. Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Värmlands län. Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 41 till 1944 års riksdag framlagda förslag har riksdagen till Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Värmlands län å kapitalbudgeten under rubriken Statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1944/45 anvisat ett investeringsanslag av 340 000 kronor. Byggnaden är avsedd för vägförvaltningen, länsarkitektkontoret och egnahemsnämnden i länet.

I byggnadsstyrelsens till grund för propositionen liggande framställning hänvisades till en av länsarkitekten i Värmlands län i samråd med egnahemsnämnden och vägförvaltningen verkställd preliminär utredning, avsedd att tjäna till ledning vid upprättande av ritningar till byggnadsföretaget samt beräknande av kostnaderna för detsamma. Enligt denna utredning skulle byggnadsföretaget draga en kostnad av omkring 360 000 kronor. Enligt styrelsens sedermera i propositionen förordade förslag till plan för byggnaden beräknades kostnaderna till 340 000 kronor.

Genom beslut den 28 april 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och egnahemsstyrelsen upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med ritningar till nybyggnaden.

I skrivelse den 13 juli 1944 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att länsarkitekten i Värmlands län på styrelsens uppdrag utarbetat slutgiltigt ritningsförslag till byggnadsföretaget. Ritningarna hade uppgjorts efter två olika alternativ, det ena enligt det program, som låg till grund för styrelsens framställning om medelsanvisning för ändamålet, det andra något större, i det att utrymme även beretts för nytillkomna befattningshavare. Båda alternativen hade kostnadsberäknats inom styrelsen, varvid framgått att det mindre kunde utföras för det beviljade anslaget av 340 000 kronor, medan det större skulle draga en merkostnad av 25 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen anför i sin skrivelse vidare, att av de båda alternativen det större obetingat vore att föredraga, enär ett utrymmestillskott av 6 rum erhöles för en kostnad av 25 000 kronor. Denna kostnad, omkring 4 200 kronor per rum, motsvarande vid en förräntning efter 6 procent endast omkring 252 kronor i hyresvärde. Den ökade golvytan utgjorde, bortsett från källarlokalerna, 85 kvadratmeter. Kostnaden per kvadratmeter bleve alltså 300 kronor, motsvarande vid 6 procent förräntning ett hyresvärde av 18 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat för budgetåret 1944/45 anvisa ytterligare 25 000 kronor till ifrågakvarande byggnadsföretag.

Då det av byggnadsstyrelsen angivna utrymmestillskottet av sex rum under alla förhållanden torde bliva erforderligt bland annat för täckande av vägförvaltningens ökade lokalbehov, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Värmlands län* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 25 000.

[5.] **11. Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Luleå.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 52) gjorda framställning anvisade riksdagen enligt skrivelse den 19 februari 1944, nr 35 (punkten 2), till om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Luleå för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 380 000 kronor. I sin skrivelse framhöll riksdagen, att med hänsyn till de framtida kostsamma tillbyggnadsåtgärder, som från början alltför knappt tilltagna utrymmen kunde medföra, tvekan måste råda, huruvida ej tillbyggnaden redan nu borde utföras efter ett av länsstyrelsen i Norrbottens län förordad större alternativ. I betraktande särskilt av rådande krisläge med därav påkallade restriktioner inom byggnadsverksamheten hade riksdagen dock ej ansett tillräckliga skäl föreligga att frågå departementschefens förslag om tillbyggnadens utformande efter byggnadsstyrelsens plan, något som dessutom medförde en kostnadsbegränsning från 460 000 kronor till 380 000 kronor.

Genom beslut den 17 mars 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med länsstyrelsen i Norrbottens län för en kostnad av högst 380 000 kronor låta utföra den avsedda om- och tillbyggnaden av landsstatshuset i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen framlagt förslag. Tillika bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att för byggnadsföretaget taga i anspråk förenämnda investeringsanslag.

Genom proposition den 9 juni 1944, nr 286, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att det å riksstaten uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter finge till erforderligt belopp tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för en provisorisk barackbyggnad invid landsstatshuset i Luleå. På grund av den ökning i utrymmesbehovet, som uppstått under den senaste tiden, hade det nämligen visat sig att, därest icke allvarliga rubbningar i länsstyrelsens verksamhet skulle uppstå, ökade lokaler genom provisoriska åtgärder måste beredas länsstyrelsen redan innan det beslutade byggnadsföretaget kunde färdigställas.

I sin skrivelse den 30 juni 1944, nr 448, i anledning av sistnämnda proposition framhöll riksdagen, i anslutning till sitt förenämnda uttalande i skrivelsen den 19 februari 1944, önskvärdheten av att planen till den tidigare beslutade om- och tillbyggnaden reviderades så att till grund för denna plan om möjligt lades det tidigare av länsstyrelsen tänkta större alternativet. Erforderlig anslagsförstärkning finge därvid framdeles äskas av riksdagen.

I anledning av vad riksdagen sålunda anfört anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1944 byggnadsstyrelsen *dels* att i samråd med länsstyrelsen i Norrbottens län taga under övervägande, huruvida den av Kungl. Maj:t den 17 mars 1944 fastställda planen för ifrågavarande om- och tillbyggnad borde revideras i syfte att bereda ytterligare tjänstelokaler och därigenom

såvitt möjligt undvika kostsamma tillbyggnadsåtgärder i en framtid, dels ock att till Kungl. Maj:t anmäla resultatet av den förnyade prövningen och därvid, för den händelse utvidgning av planen ansåges böra komma till stånd, framlägga av skissritningar åtföljt förslag i ämnet samt göra den framställning om ytterligare medelsanvisning för byggnadsföretaget, vartill omständigheterna kunde föranleda.

I skrivelse den 31 augusti 1944 har *byggnadsstyrelsen* framlagt ett av skissritningar åtföljt, utvidgat förslag beträffande om- och tillbyggnaden. Det nya förslaget har utarbetats av *länsarkitektkontoret i Luleå* och har godkänts av *länsstyrelsen i Norrbottens län*.

Förslaget går ut på dels vissa omändringar inom det nuvarande landsstatshuset, dels ock tillbyggnad av en till det nuvarande trapphuset ansluten flygelbyggnad av samma plansystem som den av styrelsen tidigare föreslagna. I sin skrivelse anför byggnadsstyrelsen beträffande förslagets innebörd bland annat följande.

Tillbyggnadens längd har utökats från av byggnadsstyrelsen föreslagna 22 meter till 34 meter eller med 12 meter. Genom denna utökning har det blivit möjligt att anordna arbetsrum för på senaste tid tillkomna nya tjänstemän, biträdande länsarkitekt, länsstrafikledare med biträde och landsfogdens biträde, samt att bereda plats för de nytillkomna civilförsvarets tjänstemän i den gamla byggnaden genom vissa omflyttningar. Dessutom anordnas ett sammanträdesrum, avsett för mindre sammanträden, ett arbets- och väntrum för utomstående tjänstemän eller allmänhet, som vill hämta upplysningar om taxeringar m. m., ett räknerum för särskilt bullrande arbete med räkne- och skrivmaskiner och ett lunchrum. Sistnämnda 4 rum kunna, ehuru de i och för sig äro väl behövliga för angivna ändamål, i någon mån sägas utgöra reservutrymmen, vilket även gäller bränsle- och oljeavdelningens båda rum i den gamla byggnaden. Tjänsterummen hava givits en storlek, som motsvarar de utrymmeskrav, vilka med hänsyn till arbetets art måste anses föreligga.

Byggnadsstyrelsen framhåller i anslutning härtill, att ombyggnadsarbetena inom landsstatshuset — vilka huvudsakligen utgjordes av en förflyttning av den nuvarande vaktmästarbostaden — syntes välbetänkta och ägnade att väsentligt öka den befintliga byggnadens användbarhet. Tillbyggnadens planläggning anslöte sig i det väsentliga till den av styrelsen tidigare föreslagna.

Enligt det nu framlagda förslaget skulle kostnaderna för byggnadsföretaget belöpa sig till 555 000 kronor. Denna kostnad överstege, anför styrelsen, med 95 000 kronor det i november 1942 kostnadsberäknade, av länsstyrelsen tidigare förordade förslaget. Summan hänförde sig dels till den allmänna stegringen i byggnadskostnader sedan 1942 — omkring 5 procent — och dels till att programmet måst utökas bland annat till följd av nytillkomna tjänster.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av (555 000 — 380 000) 175 000 kronor för om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Luleå.

I enlighet med riksdagens i skrivelse den 30 juni 1944, nr 448, uttalade *Departementsochefen* uppfattning har planen till den tidigare beslutade om- och tillbyggnaden av

landsstatshuset i Luleå reviderats för att kunna bereda länsstyrelsen ytterligare tjänstelokaler. Det föreliggande förslaget har kostnadsberäknats till 555 000 kronor, vilket innebär att ett tilläggsanslag av 175 000 kronor erfordras för om- och tillbyggnadsarbetenas utförande.

Då länsstyrelsens behov av utvidgade lokaler ansetts trängande och det nya förslaget icke givit anledning till erinran, har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 september 1944 bemyndigat byggnadsstyrelsen att lägga detsamma till grund för utarbetande av huvudritningar. För att tidsutdräkt i byggnadsarbetenas utförande skall kunna undvikas torde erforderligt tilläggsanslag böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Luleå* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 175 000.

[6.] **11 a. Komplettering och omändring av värmesystemet inom fastigheten nr 6 och 7 i kvarteret Fyrmörsaren i Stockholm.** Statens byggnadslånebyrå disponerar för närvarande bland annat vissa lokaler inom fastigheten nr 6 och 7 i kvarteret Fyrmörsaren (företvarande gymnastiska centralinstitutet) vid Hamngatan 19 i Stockholm.

Under hänvisning till ökade arbetsuppgifter och därav följande trängande behov av utvidgade lokaler har *statens byggnadslånebyrå* i skrivelse den 22 september 1944 hemställt, att medel måtte ställas till byggnadsstyrelsens förfogande *dels* för reparationsarbeten, huvudsakligen bestående i uppsättning av mellanväggar m. m. i en del vid gymnastiska centralinstitutets utflyttning ur lokalerna ledigblivna utrymmen, *dels ock* för komplettering av befintligt värmesystem i vissa lokaler inom fastigheten.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 26 september 1944 förklarat sig finna den av byggnadslånebyrån avsedda lokaldispositionen vara den enda till buds stående möjligheten att, visserligen provisoriskt, lösa byråns trängande lokalfråga. Styrelsen har beräknat kostnaderna för de nödvändiga arbetena till 68 000 kronor, varav 30 000 kronor för värmeledningsarbeten samt 38 000 kronor för reparationsarbeten. Enligt byggnadsstyrelsens mening skulle kostnaderna kunna utgå av befintlig behållning av det å staten för statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond, för budgetåret 1941/42 uppförda anslaget till reparations- och underhållskostnader m. m.

Genom beslut den 6 oktober 1944 har Kungl. Maj:t, i anledning av byggnadsstyrelsens förslag, för reparationsarbeten inom ifrågavarande fastigheter anvisat ett belopp av 38 000 kronor från den i styrelsens framställning angivna behållningen å reparations- och underhållsposten under fastighetsfondens stat för budgetåret 1941/42. Då tvekan ansetts kunna råda huruvida värmeanläggningen bör finansieras i enahanda ordning, har jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, funnit mig böra föreslå, att för

sistnämnda ändamål erforderliga medel, 30 000 kronor, äskas av riksdagen såsom investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond. Denna medelsanvisning bör ske å tilläggsstat.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Komplettering och omändring av värmesystemet inom fastigheten nr 6 och 7 i kvarteret Fyrmörsaren i Stockholm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 30 000.

[7.] **11 b. Vissa brandskyddsåtgärder i förutvarande positionsartilleriregementets lokaler.** I skrivelse den 1 september 1944 har *arméns fortifikationsförvaltning* hemställt, att medel måtte anvisas för vissa brandskyddsåtgärder inom västra stallflygeln vid förutvarande positionsartilleriregementets kaserner vid Storgatan i Stockholm. Kasernetablissemnet är numera upplåtet till lokaler för statens historiska museum, men stallflygeln disponeras för militära förråd.

Förvaltningen har anfört, att brandchefen i Stockholm efter en besiktning av byggnaden, som företagits på uppdrag av byggnadsstyrelsen, framhållit bland annat, att vid sådant eldsvådettillbud, som icke omedelbart kunde upptäckas och släckas, branden med all sannolikhet komme att utveckla sig så, att byggnaden jämte inneliggande förråd komme att drabbas av totalskada. Samverkande anledningar härtill vore byggnadens brandfarliga konstruktion och inredning samt vissa av de inneliggande förrådens stora brännbarhet. För att nedbringa risken för totalskada vid brand hade brandchefen föreslagit, förutom vissa ordningsföreskrifter, dels vissa ändringsarbeten inom byggnaden jämte installation av automatisk brandalarmanläggning, dels ock förflyttning till annan plats av viss i byggnaden förvarad, särskilt brandfarlig materiel.

Byggnadsstyrelsen hade, förmäler fortifikationsförvaltningen vidare, i skrivelse till militärbefälhavaren för IV militärområdet i anledning av brandchefens yttrande föreslagit och kostnadsberäknat vissa ändringsarbeten inom byggnaden jämte installation av automatisk brandalarmanläggning. Kostnadsberäkningen slutade å tillhopa 26 000 kronor. Byggnadsstyrelsen hade därjämte framhållit, att det enligt styrelsens mening, med hänsyn till de i byggnaden förvarade förrådens dyrbara och svårersättliga karaktär samt de stora värden ifrågavarande byggnad jämte intilliggande byggnader representerade såsom byggnadsminnesmärken, vore synnerligen angeläget, att föreslagna arbeten snarast verkställdes samt att detta borde ske genom styrelsens försorg i samråd med vederbörande militära myndighet.

Militärbefälhavaren hade, fortsätter förvaltningen, tillstyrkt de av byggnadsstyrelsen föreslagna åtgärderna. Därutöver hade militärbefälhavaren såsom sin mening framhållit, att — då annan lämplig lokal för förvaring av berörda särskilt eldfarliga förråd ej funnes att tillgå — ett nytt förrådsutrymme om 50 m² borde uppföras samt såsom lämplig förrådsplats härvid

föreslagit viss plats å Djurgården. Leverans och färdigställande av ett dylikt förråd hade av fortifikationsförvaltningen kostnadsberäknats till 5 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer fortifikationsförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte ställa ett belopp av (26 000 + 5 000 =) 31 000 kronor till förvaltningens förfogande för här ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

Då enligt vad i ärendet upplysts behovet av den ifrågasatta nya förrådsbyggnaden måste anses vara föranlett av rådande beredskapsförhållanden, hava medel för detta ändamål genom beslut av Kungl. Maj:t den 30 september 1944 anvisats över förskottsstaten för försvarsväsendet.

Medel för de föreslagna arbetena i flygelbyggnaden, vilka i och för sig synas nödvändiga och brådskande, torde böra anvisas såsom särskilt investeringsanslag under byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa brandskyddsåtgärder i förutvarande positionsartilleriregementets lokaler* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 26 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.

Kapitalinvesteringar.

Finansdepartementet.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler under finansdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

Fonden för förslag till statsverket.

[1.] **3 a. Reglering av vissa krediter.** Efter hänvändelse från statsrådet ha bankofullmäktige under hösten lämnat vissa krediter till utlandet. Dessa krediter som sammanlagt uppgå till (10 000 000 + 5 000 000 + 500 000 =) 15 500 000 kronor torde böra regleras å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår genom anvisande av ett investeringsanslag å nämnda be- lopp. Med hänsyn till ärendets karaktär synes det icke lämpligt att till statsrådsprotokollet redogöra för den närmare innebörden av anslagsäskandet. En fullständig redogörelse för ärendet torde få lämnas vederbörande riksdagsutskott.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reglering av vissa krediter* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 15 500 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sören Lane.

Bilaga 13.

Kapitalinvesteringar.***Ecklesiastikdepartementet.***

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **22. Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna.** Från och med budgetåret 1942/43 omändrades specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle till en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1943: 269, s. 6 ff.) beslöt 1943 års riksdag (skrivelsen nr 415) inköpa egendomen Mogård i Finspångs köping för att vårdanstalten skulle kunna förläggas till en jordbruksegendom. I propositionen framhölls, att anstaltens överflyttning kunde ske först sedan vissa omedelbart erforderliga byggnadsarbeten utförts, i främsta rummet en nybyggnad för inkvartering av skolhemmets elever och arbetshemmens skyddslingar. För utförande av dessa byggnadsarbeten anvisades därför under rubriken »Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna» för budgetåret 1943/44 ett investeringsanslag av 375 000 kronor. Genom beslut den 30 juni 1943 har Kungl. Maj:t bemyndigat byggnadsstyrelsen att av detta anslag disponera erforderligt belopp för bestridande av kostnaderna för uppgörande i samråd med skolöverstyrelsen av ritningar och entreprenadhandlingar samt utförande av andra förberedande arbeten beträffande byggnadsföretaget.

Byggnadsstyrelsen har nu anmält, att det för utförande av ifrågavarande byggnadsarbeten å Mogård beviljade investeringsanslaget visat sig otillräckligt, och hemställt om anvisande av ytterligare 75 000 kronor för ändamålet. Byggnadsstyrelsen har anført:

Byggnadsstyrelsen har anmodat länsarkitektkontoret i Linköping att utföra erforderliga ritningar m. m. Vid detta uppdrags fullgörande, som skett i samråd med skolöverstyrelsen, har det emellertid visat sig, att det beviljade

anslaget är otillräckligt, därest de från överstyrelsens sida framförda önskemålen skola kunna tillgodoses. De kostnadsberäkningar, på vilka anslagsäskandet i frågan grundades, voro uppgjorda på grundval av en preliminär utredningsskiss. Vid utarbetandet av de slutgiltiga ritningarna ha emellertid önskemål, som byggnadsstyrelsen funnit berättigade, framförts om en annan och efter den speciella verksamheten inom den avsedda anstalten lämpad planlösning samt om vissa utrymmen, vilka icke funnos medtagna i det ursprungliga programmet. Härtill kommer, att de befintliga avloppsledningarna å skoltomten äro för knappt dimensionerade för de sanitära anläggningar inom nybyggnaden, som numera befunnits erforderliga.

På dessa grunder har det beviljade anslaget, trots att strängast möjliga sparsamhet beträffande rumstorlekar m. m. iakttagits, visat sig otillräckligt. Byggnadskostnaderna komma sålunda enligt numera verkställda beräkningar att ökas med 48 000 kronor och kostnaderna för ny avloppsledning med 27 000 kronor, varför den totala kostnadsökningen utgör 75 000 kronor.

Då det enligt byggnadsstyrelsens och skolöverstyrelsens mening vore synnerligen önskvärt, att den nya dövstumskolan å Mogård planlägges och uppföres på ett sätt, som motsvarar de praktiska och hygieniska krav, som skolöverstyrelsen numera funnit sig böra uppställa, får byggnadsstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för ifrågavarande ändamål hos riksdagen utverka ett tilläggsanslag för budgetåret 1944/45 av 75 000 kronor. Då det är angeläget, att byggnadsföretaget må kunna igångsättas inom den närmaste tiden, får styrelsen hemställa, att proposition i ämnet måtte avlåtas till 1944 års höstriksdag.

Departements-
chefen.

Beslutet om inköp av egendomen Mogård för dövstumskoländamål tillkom efter jämförelse mellan olika egendomar, därvid bland annat togs hänsyn till nybyggnadskostnaderna. De preliminära byggnadsprogram, som då framlades av skolöverstyrelsen, omfattade omedelbart erforderliga byggnadsarbeten till en kostnad av 375 000 kronor. Den nu gjorda framställningen om ett anslag av ytterligare 75 000 kronor motiveras med att planlösningen i vissa hänseenden behöver jämkas för att vinna ökade utrymmen och att ny avloppsledning visat sig erforderlig. Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anfört rörande önskvärldheten av de ifrågavarande förbättringarna tillstyrker jag, att ett tilläggsanslag äskas för ändamålet. Den pågående omorganisationen av dövstumskolväsendet gör det angeläget, att byggnadsarbetena på Mogård snarast möjligt komma till stånd. Jag anser därför nödvändigt, att framställning om medelförstärkning göres redan vid riksdagens höstsession. Det erforderliga beloppet torde böra anvisas som investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond på tilläggsstat I för budgetåret 1944/45.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 75 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Gösta Malmberg.

Bilaga 14.

Kapitalinvesteringar.

Handelsdepartementet.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Statsrådet Rubbestad anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 och anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **3 b. Komplettering av vissa oljelagringsanläggningar.** Till anläggningar för lagring av flytande bränslen hava av 1938—1942 års riksdagar anvisats anslag till betydande belopp. Medelsanvisningen har avsett i huvudsak följande olika ändamål: försöksanläggningar för oljelagring, sprängningsarbeten m. m. för oljelagring, cisternanläggningar för oljelagring och anläggningar för oljelagring ovan jord. För sistnämnda ändamål hava anvisats reservationsanslag om tillhoppa 14 340 000 kronor, medan medelsanvisningarna till försöksanläggningar, till sprängningsarbeten m. m. och till cisternanläggningar, samtliga avseende s. k. bombsäkra lagringsutrymmen, uppgått till sammanlagt 15 735 000 kronor.

I skrivelse den 5 mars 1943 anmälde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att på grund av beslutad beskärning av utbyggnadsplanen för oljelagringsanläggningar ovan jord ett till omkring 1 700 000 kronor beräknat överskott uppstått å de för detta ändamål anvisade anslagsmedlen, samt hemställde i anslutning därtill, att beträffande bombsäkra anläggningar föreliggande ytterligare medelsbehov till ett sammanlagt belopp av 740 000 kronor — därav 250 000 kronor för målning av cisternerna vid nio angivna sådana

anläggningar och 390 000 kronor för färdigställande av en annan genom olyckshändelse skadad dylik anläggning — måtte få täckas med anlåtande av nämnda överskottsmedel. I anledning härav föreslog Kungl. Maj:t i proposition (nr 157) 1943 års riksdag medgiva, att behållningen å till anläggningar för oljelagringsanläggningar ovan jord anvisade reservationsanslag finge efter Kungl. Maj:ts prövning disponeras till täckande av uppkommande ytterligare medelsbehov för oljelagringsanläggningar, till vilkas utförande medel i annan ordning av riksdagen anvisats. Propositionen bifölls av riksdagen (skr. nr 160). Den 17 juni 1943 och den 14 april 1944 meddelade Kungl. Maj:t sedermera beslut angående dispositionen av hela ifrågavarande behållning, vilken slutligen visat sig uppgå till endast omkring 1 373 000 kronor. Av dessa beslut avsåg det första ett belopp av 393 000 kronor för färdigställande av den genom olyckshändelse skadade anläggningen och det andra ett belopp av 980 000 kronor för bestridande av ytterligare kostnader för vissa andra bombsäkra anläggningar, dock icke någon av de i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skrivelse den 5 mars 1943 angivna.

I skrivelse den 11 oktober 1944 har nu *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för kompletteringsarbeten vid vissa till bergtrum förlagda oljelagringsanläggningar. Arbetena, vilka skulle avse dels målning av cisternerna vid de i styrelsens skrivelse den 5 mars 1943 angivna nio anläggningarna dels ock vissa bombskyddsanordningar vid tre anläggningar, beräknas draga en kostnad av tillhoppa 525 000 kronor, därav för målningen 395 000 kronor och för bombskyddsanordningarna 130 000 kronor.

Till stöd för sin framställning har styrelsen i huvudsak anfört följande.

I de kostnadsplaner, som legat till grund för beräkningen av anvisade anslagsmedel för nu ifrågavarande anläggningar, har ej inberäknats utvärdig målning av de till anläggningarna hörande cisternerna och beträffande en av anläggningarna ej heller invändig målning. Dylik målning ansågs nämligen på sin tid böra lämnas att anstå intill dess närmare kannedom vunnits beträffande lämpligt behandlingssätt i avseende på målning av i bergtrum uppställda bensincisterner, varom nöjaktig erfarenhet tidigare saknats. I syfte att möjliggöra ett bedömande av skilda behandlingsmetoders lämplighet i berörda avseende utfördes på sin tid provmålning av en till en försöksanläggning hörande cistern med tillämpning av ett flertal skilda metoder i vad avser såväl förbehandling som bstrykningsmedel. Detta prov avsåg i bergtrum uppställda fristående cisterner. På samma sätt har partiell provmålning utförts av en cistern inom en av anläggningarna vilken, liksom en annan av dessa, har en annan teknisk utformning än övriga anläggningar. I sistnämnda båda fall äro cisternerna sålunda placerade i vattenfyllda bergtrum och sakna bottnar, varvid den lagrade bensinen vilar på vattenbädd.

Resultatet av den förstnämnda provmålningen, avseende fristående cisterner i bergtrum, kunde bedömas vid utgången av år 1942 (provmålningarna ha avsett långtidsprov). På grund av rådande politiska förhållanden ha vederbörande anläggningar emellertid permanent måst disponeras för lagring av drivmedel, varigenom målning ej kunnat utföras. Sådan har därför tidigare lämpligen ansetts böra anstå intill dess säkrare politiska förhållanden inträtt. På grund av det långa uppskovet till följd av krigets långvarighet föreligger emellertid fara för att cisternerna skadas genom korrosion. Av statens prov-

ningsanstalt verkställd undersökning har även givit vid handen, att målningen ej gärna utan risk för allvarlig skada å cisternerna kan uppskjutas längre än till instundande vinter. Av tekniska skäl bör målningen utföras under vintern.

Någon undersökning av cisternerna inom den specialkonstruerade anläggning, där provmålning utförts, har ej kunnat ske så länge anläggningen är tagen i bruk. Det är emellertid att befara, att risken för skada å cisternerna där är minst lika stor som i övriga fall. Ej heller har besiktning av provmålningen hittills varit möjlig, varför ett bedömande av resultatet därav ej kunnat ske. Bestämmandet av lämpligt behandlingssätt har sålunda ej ännu kunnat göras i detta fall, varigenom en tillförlitlig beräkning av målningskostnaderna ej varit möjlig. Kostnaderna för denna anläggning ha dock uppskattats till omkring 120 000 kronor. Till den andra specialkonstruerade anläggningen hörande cistern har från början avsetts att lämnas omålad. Denna anläggning utfördes på sin tid såsom försöksanläggning. Cisternen har där avsetts att tjäna såsom studieobjekt bland annat med avseende på korrosionen. I syfte att eliminera risken av korrosion har cisternmaterialet sålunda överdimensionerats i ifrågavarande fall.

Kostnaderna för utvändig målning av i bergrum uppställda fristående cisterner vid återstående åtta av nu ifrågavarande anläggningar har beräknats till sammanlagt 275 000 kronor.

De rön och erfarenheter, som under krigets fortgång gjorts beträffande detonationsvågens verkan vid bombnedslag, ha givit vid handen, att bombskyddsanordningar vid på ett tidigare stadium utförda anläggningar ej äro tillfyllest. En komplettering av portar till tillfartsorter jämte tillhörande skyddstäckning samt av överbyggnader över ventilationsorter erfordras därför. Kostnaderna för här åsyftade kompletteringsarbeten vid tre av anläggningarna ha beräknats till sammanlagt 130 000 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att en å reservationsanslagen till anläggningar för oljelagring ovan jord uppkommen besparing av omkring 1 373 000 kronor enligt riksdagens medgivande använts till bestridande av kostnaderna för färdigställandet av vissa påbörjade, till bergrum förlagda bombsäkra oljelagringsanläggningar. Dessa ha i övrigt bekostats genom anslag under skilda rubriker, vilka anslag helt förbrukats för ändamålet.

*Före-
draganden.*

Redan i samband med inhämtandet av riksdagens nyssnämnda medgivande förelåg en anmälan från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om behov av medel till utvändig målning av cisternerna vid nio bombsäkra anläggningar och till invändig målning av cisternerna vid en av dessa anläggningar. Detta medelsbehov har emellertid vid dispositionerna av besparingen å anslagen till ovanjordsanläggningar fått stå tillbaka för andra då mera trängande. Styrelsen har nu gjort förnyad framställning om medel för dessa målningsarbeten och därvid beräknat kostnaderna för desamma till 395 000 kronor. Med hänsyn till risken för att cisternerna, om de ytterligare en längre tid få stå omålade, komma att skadas genom korrosion finner jag anslag snarast möjligt böra i erforderlig omfattning anvisas för ändamålet. Emellertid läser inom den närmaste tiden endast på sin höjd några av cisternerna bliva tömda och därigenom lämpade för målning, varför det av styrelsen anmälda behovet icke i sin helhet behöver bliva omedelbart tillgodosett. Ehuru jag icke funnit anledning till erinran mot styrelsens nyssnämnda kostnadsberäkning, vill

jag dock med hänsyn härtill förorda att medelsanvisningen nu begränsas till 95 000 kronor. Återstoden av medelsbehovet eller 300 000 kronor torde lämpligen böra täckas genom anslag å riksstaten för budgetåret 1945/46.

I samband med att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ånyo anmält nyssnämnda medelsbehov har styrelsen tillika hemställt om medel till förstärkning av en del tidigare vidtagna bombskyddsanordningar vid tre av de till bergrum förlagda oljelagringsanläggningarna, vilka anordningar bland annat med hänsyn till den förödande verkan av numera använda bomber befunnits mindre betryggande. Dessa förstärkningsarbeten anser jag böra snarast möjligt vidtagas. Styrelsens beräkning av kostnaderna för desamma synes böra godtagas.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Komplettering av vissa oljelagringsanläggningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 225 000.

Vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Åke Hartvig.

Bilaga 15.

Kapitalinvesteringar.

Folkhushållningsdepartementet.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

T. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler härefter under folkhushållningsdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **5. Förlagskapital för clearingkassan för raka gjutna tryckrör.** För utförande av rörledning för vatten och gas m. m. användas normalt s. k. heltjocka gjutna rör (tryckrör) och i vissa fall, särskilt i fråga om rörledningar av större diameter, även grova stålrör. Inom landet har hittills icke tillverkats raka tryckrör av normalt utförande men väl, i viss utsträckning, s. k. rördelar, d. v. s. krökar, förminskningar o. s. v. Under nu rådande handelsspärr har import kunnat förekomma endast från Tyska riket och från protektoratet Böhmen-Mähren. Hittills ha de viktigaste behoven av dylika rör kunnat nödtorftigt tillgodoses genom importen.

På grund av de ovissa utsikterna i fråga om den framtida importen av tryckrör bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 26 maj och den 25 augusti 1944 statens industrikommission att med vissa svenska företag träffa avtal om tillverkning av gjutna tryckrör. Då dessa på grund av höga tillverkningskostnader skulle komma att betinga avsevärt högre priser än de importerade rören har det befunnits nödvändigt att åstadkomma en prisutjämnning mellan de svenska och de importerade rören. På framställning av industrikommissionen förordnade därför Kungl. Maj:t genom beslut den 22 sep-

tember 1944, att inom industrikommissionen skulle inrättas en särskild clearingkassa för reglering enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och under iakttagande av vad i riksdagens skrivelse 1941, nr 349, anförts av marknadspriserna inom landet å ifrågavarande slag av rör.

Då för clearingkassans handhavande erfordrades visst förlagskapital, hemställde Kungl. Maj:t den 22 september 1944 till fullmäktige i riksgäldskontoret att med anlitande av det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1944/45 under fonden för förlag till statsverket uppförda anslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet efter rekvisition av industrikommissionen insätta sammanlagt högst 300 000 kronor å clearingkassans checkräkning i riksbanken att användas såsom förlagskapital för clearingkassan.

Departements-
chefen.

Det genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 september 1944 från försvarsväsendets förskottsstat anvisade beloppet å 300 000 kronor torde nu böra täckas genom anvisande å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår av ett anslag å motsvarande belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förlagskapital för clearingkassan för raka gjutna tryckrör* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Carl D. Ossmark.

*Bihang.***Förteckning**

över av Kungl. Maj:ts hos riksdagen äskade anslag å tilläggsstat I
till riksstaten för budgetåret 1944/45.

Driftbudgeten.**A. Egentliga statsutgifter.***III. Utrikesdepartementet.*

	Kronor
B: 8 a Vissa hyres- och resekostnader för personalen vid beskickningar och konsulat, <i>förslagsanslag</i>	100 000
B: 11 Lastkommittén i New York m. m., <i>förslagsanslag</i>	250 000
B: 12 Kontrollofficerare i den s. k. Göteborgs-trafiken, <i>förslagsanslag</i>	30 000
	380 000

IV. Försvarsdepartementet.

Tygmateriel m. m.:	
C: 37 a Ytterligare anskaffning av ammunition m. m., <i>reservationsanslag</i>	2 300 000
C: 38 a Anskaffning av viss teknisk materiel, <i>reservationsanslag</i> ..	1 000 000
Fortifikatoriska anläggningar:	
C: 45 a Vissa befästningsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	10 530 000
Flytande materiel, artillerimateriel m. m.:	
C: 84 Modernisering av Sverigeskeppen m. m., <i>reservationsanslag</i>	200 000
C: 85 Fartygsbyggnader för kustartilleriet, <i>reservationsanslag</i> ..	80 500
C: 89 Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, <i>reservationsanslag</i>	818 000
C: 89 a Merkostnader för viss torpedanskaffning, <i>reservationsanslag</i>	596 000
Sjökarteverket:	
D: 3 a Täckning av utgifter för om- och nybyggnad av sjömätningarfartyg, <i>reservationsanslag</i>	780 000
Försvarets forskningsanstalt:	
D: 29 Avlöningar, <i>förslagsanslag</i>	35 000
	16 339 500

V. Socialdepartementet.

Folkpensionering:	
B: 41 a Bidrag till provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd, <i>förslagsanslag</i>	33 000 000
Statens bakteriologiska laboratorium:	
C: 7 a Anskaffande av viss utrustning, <i>reservationsanslag</i>	110 000
F: 2 Utbyggnad av telefon- och skyddsrumskapaciteten inom visst område	100 000
	33 210 000

Kronor

VI. Kommunikationsdepartementet.

B: 3 a	Utbyggnad av statens väginstituts provvägsmaskin, <i>reservationsanslag</i>	60 000
--------	---	--------

VII. Finansdepartementet.

D: 13	Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg, <i>förslagsanslag</i>	12 000 000
-------	---	------------

VIII. Ecklesiastikdepartementet.

Folkskolor m. m.:

I: 16 a	Resekostnadsersättningar åt skolläkare vid folk- och småskolor, <i>förslagsanslag</i>	50 000
---------	---	--------

X. Handelsdepartementet.

D: 19 a	Försöksverksamhet beträffande avmagnetisering av fartyg, <i>reservationsanslag</i>	50 000
D: 21 a	Anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg, <i>reservationsanslag</i>	250 000
		300 000

XI. Folkhushållningsdepartementet.

D: 3 a	Ersättning för förfogande över vissa fartyg	1 655 000
D: 3 b	Åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel, <i>reservationsanslag</i>	400 000
		2 055 000
	Säger för driftbudgeten	64 394 500

Kapitalbudgeten.**Kapitalinvestering.**

I. Statens affärsverksfonder.

B. Telegrafverket.

Kommunikationsdepartementet:

3 a	Telefonstationsbyggnad i Värnamo	315 000
-----	--	---------

D. Statens vattenfallsverk.

Kommunikationsdepartementet:

11	Tillbyggnad av fastigheten nr 11 i kvarteret Björnen i Stockholm	95 000
		410 000

II. Luftfartsfonden.

Kommunikationsdepartementet:

4	Byggande och förbättring av flygplatser	900 000
---	---	---------

III. Statens allmänna fastighetsfond.

		Kronor
	Socialdepartementet:	
4	Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m....	60 000
5 a	Vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium	785 000
	Kommunikationsdepartementet:	
9	Nybyggnad för vägförvaltningen m. m. i Värmlands län..	25 000
11	Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Luleå	175 000
11 a	Komplettering och omändring av värmesystemet inom fastigheten nr 6 och 7 i kvarteret Fyrmörsaren i Stockholm	30 000
11 b	Vissa brandskyddsåtgärder i förutvarande positionsartilleriregementets lokaler	26 000
	Ecklesiastikdepartementet:	
22	Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna	75 000
		<u>1 176 000</u>

IV. Försvarets fonder.

A. Försvarsväsendets fastighetsfond.

	Arméförvaltningens delfond:	
4 a	Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde	1 200 000
7 a	Nybyggnad för försvarets forskningsanstalt.....	100 000
	Marinförvaltningens delfond:	
9 a	Biograflokal m. m. vid Hårsfjärdens örlogsdepå	89 000
		<u>1 389 000</u>

VIII. Fonden för förlag till statsverket.

	Finansdepartementet:	
3 a	Reglering av vissa krediter	15 500 000
	Handelsdepartementet:	
3 b	Komplettering av vissa oljelagringsanläggningar	225 000
	Folkhushållningsdepartementet:	
5	Förlagskapital för clearingkassan för raka gjutna tryckrör	300 000
		<u>16 025 000</u>
	Säger för kapitalbudgeten	<u>19 900 000</u>